

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

**Π.Μ.Σ. «ΔΙΚΑΙΟ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Η ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων. Ισχύον θεσμικό πλαίσιο και διαφαινόμενες προοπτικές υπό το πρίσμα της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Αρετή Δημ. Σκούρα Α.Μ. 0906Μ025

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Όλγα Τσόλκα

Ακαδημαϊκό Έτος 2008 – 2009

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

**Π.Μ.Σ. «ΔΙΚΑΙΟ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Η ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων. Ισχύον θεσμικό πλαίσιο και διαφαινόμενες προοπτικές υπό το πρίσμα της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Αρετή Δημ. Σκούρα Α.Μ. 0906Μ025

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Όλγα Τσόλκα

Ακαδημαϊκό Έτος 2008 – 2009

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ά.: άρθρο

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΑΠ: Άρειος Πάγος

Βλ.: βλέπε

ΔΕΚ: Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

εδ.: εδάφιο

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε.Α.: Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή

Ε.Κ.: Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΚΑΕ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

ΕΚΑΧ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

Εκδ.: Εκδόσεις

Ε.Ο.Κ.: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

παρ.: παράγραφος

ΠΕΚ: Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΠΚ: Ποινικός Κώδικας

π.χ.: παραδείγματος χάρη

ΣΕΚ: Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Συμβ.: Συμβούλιο

ΣυνθΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

σχετ.: σχετικά

Φ.Π.Α.: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

A. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ.1
------------------	-------

B. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.....	σελ.3
--	-------

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	σελ.3
2. Επί της έννοιας των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	σελ.4
3. Ανάδειξη της αναγκαιότητας προστασίας των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	σελ.7

Γ. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ.....	σελ.11
--	--------

1. Κοινοτικός πυλώνας της ΣυνθΕΕ.....	σελ.11
1.1.1. Η ανάδειξη της αρχής της εξομοίωσης.....	σελ.11
1.1.2. Η αναγνώριση από το ΔΕΚ της αρχής της εξομοίωσης: υπόθεση του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού.....	σελ.11
1.1.3. Η κατοχύρωση της αρχής της εξομοίωσης στο ά. 280 ΣΕΚ.....	σελ.13
1.2. Το πρόβλημα της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας.....	σελ.14
1.2.1. Οι απόψεις της θεωρίας, υπό το πρίσμα του άρθρου 280 ΣΕΚ.....	σελ. 14
α) Επιχειρήματα υπέρ της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας.....	σελ.14
β) Επιχειρήματα κατά της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας.....	σελ.17
1.2.2. Η πρόταση Οδηγίας για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.....	σελ.20

Η νομολογία του ΔΕΚ ως προς την ποινική αρμοδιότητα της Κοινότητας.....σελ.22	σελ.22
1.2.4. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....σελ.25	σελ.25
2. Ενωσιακός πυλώνας της ΣυνθΕΕ.....σελ.27	σελ.27
2.1. Η παράλληλη δράση της ΕΕ στο πλαίσιο του ενωσιακού πυλώνα της ΣυνθΕΕ.....σελ.27	σελ.27
2.2. Νομικές πράξεις στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου.....σελ.30	σελ.30
2.2.1. Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων-Σύμβαση ΡΙΦ.....σελ.30	σελ.30
2.2.2. Το πρωτόκολλο του Δουβλίνου της 27 ^{ης} Σεπτεμβρίου 1996.....σελ.34	σελ.34
2.2.3. Το πρωτόκολλο των Βρυξελλών της 19 ^{ης} Ιουνίου 1997.....σελ.35	σελ.35
2.2.4. Το πρωτόκολλο σχετικά με την ερμηνεία της Σύμβασης ΡΙΦ από το ΔΕΚ με προδικαστικές αποφάσεις.....σελ.36	σελ.36
2.2.5. Σύμβαση των Βρυξελλών της 27 ^{ης} Μαΐου 1997.....σελ.36	σελ.36
2.3. Συμπεράσματα.....σελ.38	σελ.38
3. Όργανα της ΕΕ για την αντιμετώπιση της απάτης σε βάρος των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων.....σελ.39	σελ.39
3.1. Υπηρεσία καταπολέμησης της απάτης- OLAF.....σελ.40	σελ.40
3.1.1. Η UCLAF ως πρόδρομος της OLAF.....σελ.40	σελ.40
3.1.2. Νομική βάση, οργάνωση, αρμοδιότητες.....σελ.41	σελ.41
3.1.3. Κριτικές παρατηρήσεις.....σελ.46	σελ.46
4. Προσπάθειες για τη θέσπιση ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής.....σελ.49	σελ.49
4.1. Η πρόταση του Corpus Juris.....σελ.49	σελ.49
4.2. Η συμβολή της Eurojust στην προσπάθεια για την ίδρυση ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής.....σελ.51	σελ.51
4.3. Η πράσινη βίβλος σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία εισαγγελικής αρχής.....σελ.55	σελ.55
5. Η Συνταγματική Συνθήκη.....σελ.60	σελ.60
6. Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη.....σελ.62	σελ.62
6.1. Γενικό θεσμικό πλαίσιο.....σελ.62	σελ.62
6.1.2. Η πρόβλεψη για τη Δημιουργία ΕΕΑ.....σελ.63	σελ.63

6.1.3. Κριτικές παρατηρήσεις.....	σελ.65
-----------------------------------	--------

**Δ. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.....σελ.67**

1. Ν.2803/2000.....	σελ.67
---------------------	--------

1.1. Κόρωση της Σύμβασης PIF.....	σελ.67
-----------------------------------	--------

1.2. Γενική επισκόπηση του Ν. 2803/2000.....	σελ.67
--	--------

1.3. Ερμηνευτική προσέγγιση του ά. 4 ^ο του Ν. 2803/2000.....	σελ. 69
---	---------

1.3.1. Αντικείμενο προστασίας.....	σελ.69
------------------------------------	--------

1.3.2. Ειδική υπόσταση του εγκλήματος.....	σελ.71
--	--------

α) Ζητήματα που ανακύπτουν κατά την στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.....	σελ.71
--	--------

i. Αυτουργός.....	σελ.71
-------------------	--------

ii. Τυποποιημένες συμπεριφορές και τρόποι τέλεσης αυτών.....	σελ.71
--	--------

iii. Χαρακτήρας των τυποποιούμενων συμπεριφορών.....	σελ.74
--	--------

iv. Χρόνος τέλεσης του εγκλήματος.....	σελ.75
--	--------

v. Υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	σελ.76
--	--------

β) Πλαίσιο ποινής.....	σελ.76
------------------------	--------

γ) Ζητήματα συρροής.....	σελ.77
--------------------------	--------

i. Βλάβη του Ελληνικού Δημοσίου;.....	σελ.77
---------------------------------------	--------

ii. Κοινή απάτη (ά. 386 ΠΚ).....	σελ.81
----------------------------------	--------

iii. Πλαστογραφία.....	σελ.83
------------------------	--------

2. Ν.2802/2000.....	σελ.83
---------------------	--------

Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	σελ. 87
------------------	---------

ABSTRACT

The paper deals with the penal protection of the financial interests of the European Communities, both through the existing legal instruments and institutions, and through its foreseeable perspective, based on the Treaty of Lisbon.

The protection of the financial interests of the European Community has been one of the main frames for the harmonisation of criminal law in the European Union. The already existing interest in that direction had been enforced by the rising rates of criminality.

Before taking action through the use of criminal law, the European Community had already taken administrative measures, that are envisaged in art. 280 TEC. This article lays the principle of assimilation, according to which Member States must protect the financial interests of the Community against fraud, taking the exact same measures they take to prevent and punish fraud against their own financial interests.

Apart from that, the European Union decided to use the legal instruments of the Third Pillar, too. More specifically, the Council put together two important Conventions: a. The PIF Convention, which was followed by three complementary Protocols, and b. the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union.

The European Community also tries to protect its financial interests through its own institutions. OLAF, for instance, is an institution that has been established in order to protect the financial interests of the European Communities, and to which its own investigative powers have been assigned. OLAF's activity raises serious issues that are mostly connected to its legal nature, the judicial control of its activity and the protection of the rights of the people against whom proceedings are held.

At the same time, efforts to protect the financial interests of the European Communities are being pursued through the proposal for the European Public Prosecutor, which was first phrased in the Corpus Juris. The Corpus Juris was not put in action, though, because of the many problems that arose after its presentation.

Additionally, the foundation of Eurojust is one of the most important Council decisions for the fight against cross-border crime. This institution could also be regarded as a first step towards the creation of an European Public Prosecutor.

Besides all that, the Green Book issued by the European Commission regarding the protection of the Communities' financial interests and the establishment of an European Public Prosecutor, aims at the establishment of this new body as an autonomous institution of the European Community.

Last but not least, in the Treaty of Lisbon, the European Public Prosecutor is envisaged as only possessing a single jurisdiction. The issue arising from this is whether it is legally (and pragmatically) possible for such an institution to exist, since its creation will curtail the Member States' sovereignty.

The Communities' financial interests in Greek law are protected by laws no. 2803/2000 and 2802/2000, by which the PIF Convention and the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union have been respectively ratified.

On the whole, the Communities' plans regarding the protection of its financial interests boil down to an expansion of punishable offences against the financial interests of the EU, that will include fraud through negligence, and crimes committed by legal entities, and to the establishment of a European Public Prosecutor, which will conduct transnational research, will be in charge of the prosecution process, and will co-ordinate the procedure in general, without it being certain that all the conditions for a fair trial will be fulfilled.

Α. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι εδώ και χρόνια στο επίκεντρο της κοινοτικής πολιτικής και αποτελεί ένα από τους κεντρικούς άξονες στην προώθηση της εναρμόνισης του ποινικού δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹. Η τελευταία, αν και ξεκίνησε τα πρώτα της βήματα ως οικονομική ένωση κρατών, επεξέτεινε σταδιακά τις αρμοδιότητές της και σε άλλους τομείς². Νωρίς όμως διαπίστωσε ότι έπρεπε να επιδιώξει την αποτελεσματική προστασία των οικονομικών της συμφερόντων, δεδομένης της αυξημένης εγκληματικότητας που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες στον τομέα αυτό, έτσι ώστε να μπορεί με ασφάλεια να συνεχίσει το έργο της και να πετύχει τους στόχους της και στους λοιπούς τομείς. Έκρινε λοιπόν ότι τα διοικητικά μέτρα που ήδη λαμβάνονταν και προβλέπονταν τόσο στο ίδιο το κείμενο της ΣΕΚ³ όσο και σε νομικά κείμενα⁴ για την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων δεν ήσαν επαρκή και ότι θα έπρεπε αυτά να συμπληρωθούν και από μια αμιγώς ποινική αντιμετώπιση των σχετικών προσβολών, ώστε να επιτευχθεί η αποτελεσματική αντιμετώπισή τους⁵.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε αρχικά με την έννοια των «οικονομικών συμφερόντων» των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τους λόγους που αναδεικνύουν την ανάγκη προστασίας τους. Στη συνέχεια ακολουθεί μια αναλυτική αναφορά των πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί διαχρονικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε., με βάση τον κοινοτικό και ενωσιακό πυλώνα, με προσέγγιση των σχετικών κανονιστικών πράξεων, σχολιασμό της νομολογίας του ΔΕΚ, ανάπτυξη της θέσης

¹ Βλ. *HeckerB.*, *Europaisches Strafrecht*, Ed. Springer, 2005, σελ.484 επ.

² Βλ. *Καϊάφα- Γμπάντι Μ.*, *Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης*, Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσ/κη, 2003, σελ. 63.

³ Βλ. ά. 280 ΣΕΚ.

⁴ Βλ. σχετ. τον Κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 2988/95 του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ΕΛ L 312/1-4, της 23.12.1995.

⁵ Βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, ό.π., σελ. 64.

της θεωρίας και εξέταση των οργάνων που έχουν ιδρυθεί σχετικά, καθώς επίσης και τις προσπάθειες για την θέσπιση της ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής που αφορά άμεσα την προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων. Περαιτέρω εξετάζεται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ποινικής προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. στην Ελλάδα. Η εν λόγω μελέτη ολοκληρώνεται με την αξιολόγηση του ανωτέρω θεσμικού πλαισίου και την προσέγγιση των προβλημάτων που σχετικά ανακύπτουν.

B. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

1. Εισαγωγικές διευκρινήσεις

Οι τρεις ευρωπαϊκές κοινότητες (ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ, ΕΚ) αποτελούν μια αυτόνομη έννομη τάξη, η οποία διακρίνεται τόσο από τη διεθνή όσο και από την εσωτερική τάξη των κρατών μελών. Στο πλαίσιο, επομένως, αυτής της νέας κοινοτικής τάξης, δημιουργούνται έννομα αγαθά, η προστασία των οποίων καθίσταται αναγκαία, όσο αυτή η τάξη εξελίσσεται. Μεταξύ των κοινοτικών αγαθών, αντικείμενο ενδιαφέροντος αποτελούν, τα τελευταία χρόνια, τα αποκαλούμενα οικονομικά ή δημοσιονομικά συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁶. Αυτό συνάγεται εξάλλου και από μια απλή ανάγνωση του ά. 280 της ΣΕΚ, που υπάγεται στο κεφάλαιο των δημοσιονομικών διατάξεων και ρητά αναφέρεται στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων. Η αυτοτέλεια δε του προϋπολογισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τους αντίστοιχους των κρατών μελών αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του κοινοτικού δημοσιονομικού συστήματος⁷. Επακόλουθο δε αυτής συνιστά η έντονη προσπάθεια της ΕΚ για την αποτελεσματική προστασία των ιδίων οικονομικών της συμφερόντων⁸. Έτσι, η διαχείριση και προστασία των κοινοτικών πόρων αποτελεί θεμελιωδώς κοινό συμφέρον της Κοινότητας. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εξάλλου έχει αυξημένη ευθύνη για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της. Σε επίπεδο αρχών

⁶ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Άρθρο 4^ο του νόμου 2803/2000, Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 750 επ.

⁷ Βλ. Τσόλκα Ο., ό.π., σελ. 750.

⁸ Βλ. Καϊάφα- Γμπάντι Μ., ό.π., σελ. 63.

η ευθύνη αυτή θεμελιώνεται γενικά στις διατάξεις του ά. 2 της ΣΥΝΘΕΕ και του ά. 2 της ΣΕΚ⁹.

2. Επί της έννοιας των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων αποτελεί τον κύριο δημοσιονομικό θεσμό για την εκπλήρωση των κοινοτικών στόχων και πολιτικών. Η διαδικασία κατάρτισης, ψήφισης, εκτέλεσης και ελέγχου του προβλέπεται στις δημοσιονομικές διατάξεις της ΣΕΚ (άρθρα 268 έως 280 της ΣΕΚ)¹⁰, όπως επίσης και σε διάφορες κοινοτικές κανονιστικές πράξεις¹¹.

Αρχικά, η συνθήκη της τότε ΕΟΚ προέβλεπε ως έσοδα της Κοινότητας μόνο τις εισφορές των κρατών μελών στον κοινοτικό προϋπολογισμό, οι οποίες καθορίζονταν με απόφαση του Συμβουλίου. Με την προώθηση, ωστόσο της κοινής οργάνωσης των αγορών για τα αγροτικά προϊόντα, η Επιτροπή εισηγήθηκε να περιέρχονται οι αντισταθμιστικές εισφορές και οι τελωνειακοί δασμοί απευθείας στον κοινοτικό προϋπολογισμό, προκειμένου να καταστεί δυνατή η χρηματοδότηση των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών. Το έτος 1970 με τη λήψη της απόφασης «περί αντικαταστάσεως χρηματικών εισφορών των κρατών μελών από ιδίους πόρους των κοινοτήτων¹²», επιχειρήθηκε ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ιδίων πόρων της κοινότητας, ενώ το 1988 έγιναν θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις που προσδιόρισαν τα βασικά χαρακτηριστικά του ισχύοντος σήμερα συστήματος ιδίων πόρων. Η κύρια δε επιδίωξη των

⁹ Βλ. *Φλωρίδη Β.*, Το διεθνές νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στη θεσμική θωράκιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ποιν.Δικ. 2007, σελ. 205.

¹⁰ Ειδικότερα, δυνάμει των άρθρων 274 και 276 της ΣΕΚ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εκτέλεση του προϋπολογισμού ενώπιον της αρμόδιας για τον προϋπολογισμό αρχής, που την αποτελούν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ε.Ε. Παράλληλα, αρμόδιο κοινοτικό όργανο που συμβάλλει στη μάχη κατά της διαφθοράς και της κοινοτικής απάτης είναι το Ελεγκτικό Συνέδριο, το οποίο ελέγχει με ανεξάρτητο τρόπο την είσπραξη και την ανάλωση των κεφαλαίων της Ένωσης, σύμφωνα με τα άρθρα 246-248 ΣΕΚ.

¹¹ Βλ. *Τσόλκα Ο.*, ό. π., σελ. 751.

¹² ΕΕ 1970 L 94/19, με τροποποίηση στην ΕΕ 1973 L 2/7.

μεταρρυθμίσεων αυτών ήταν η στενότερη σύνδεση των εισφορών με την ικανότητα εισφοράς, σε μια προσπάθεια για δικαιότερη κατανομή των επιβαρύνσεων.

Με τη συνθήκη του Μαάστριχτ το 1992 και την τροποποίηση του ά. 269 ΣΕΚ ορίστηκε ότι *«ο προϋπολογισμός χρηματοδοτείται στο ακέραιο, υπό την επιφύλαξη των άλλων εσόδων από ιδίους πόρους»*. Η θέσπιση των διατάξεων σχετικά με το σύστημα ιδίων πόρων ανατίθεται στο Συμβούλιο, το οποίο τις θεσπίζει με ομόφωνη απόφαση, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στη συνέχεια συνιστά στα κράτη μέλη να τις αποδεχθούν, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

Σήμερα, το σύστημα των ιδίων πόρων ρυθμίζεται από την Απόφαση του Συμβουλίου 2000/597/ΕΚ¹³ και τον εκτελεστικό κανονισμό 1520/2000¹⁴.

Όσον αφορά τους πόρους, αυτοί αποτελούνται κυρίως από τα έσοδα που προέρχονται από την εφαρμογή μια ομοιόμορφης φορολογικής βάσης ΦΠΑ, καθώς και τα έσοδα από δασμούς στις συναλλαγές με τις τρίτες χώρες¹⁵. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις σχετικές κανονιστικές πράξεις, συνιστούν ιδίους πόρους, οι οποίοι εγγράφονται στο γενικό προϋπολογισμό των κοινοτήτων, τα έσοδα που προέρχονται από: α) τις εισφορές, πριμοδοτήσεις, συμπληρωματικά ή εξισωτικά ποσά, πρόσθετα ποσά και στοιχεία και λοιπά τέλη επί των συναλλαγών με χώρες μη μέλη, στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, όπως και οι εισφορές και άλλα τέλη που προβλέπονται στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης των αγορών στον τομέα της ζάχαρης, β) τους δασμούς επί των συναλλαγών με χώρες μη μέλη, όπως κι εκείνους που επιβάλλονται σε όσα προϊόντα υπάγονται στην Συνθ.ΕΚΑΧ, γ) την επιβολή του ενιαίου συντελεστή επί της φορολογικής βάσης του ΦΠΑ των κρατών μελών και δ) την επιβολή του ενιαίου συντελεστή επί του

¹³ ΕΕ 2000 L 253/42.

¹⁴ ΕΕ 2000 L 130/1. Ο εν λόγω Κανονισμός τροποποιήθηκε εν μέρει με τον κανονισμό 1028/2004, ΕΕ 2004 L 352/1.

¹⁵ Βλ. πιο αναλυτικά Τσόλκα Ο., ό. π., σελ. 751.

ποσού των ΑΕΠ των κρατών μελών. Στα έσοδα της κοινότητας περιλαμβάνονται βεβαίως και άλλες πηγές εσόδων που προκύπτουν κυρίως από τη διοικητική της δραστηριότητα, όπως πρόστιμα, χρηματικές ποινές στο πλαίσιο του ανταγωνισμού, παρακρατούμενοι φόροι από το μισθό των κοινοτικών υπαλλήλων κλπ. Οι δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού είναι κυρίως οι δαπάνες, με τη διαχείριση των οποίων είναι επιφορτισμένα τα κράτη-μέλη, π.χ. οι επιδοτήσεις των γεωργικών προϊόντων. Η απόφαση όμως για το ύψος και το σκοπό των δαπανών αποφασίζεται από τα κοινοτικά όργανα, ανάλογα με την προώθηση της εκάστοτε κοινοτικής πολιτικής.

Περαιτέρω, με το ά. 280 ΣΕΚ, που εισήχθη με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, επήλθε μία διεύρυνση της έννοιας των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας, στα οποία περιλαμβάνονται όχι μόνο ο προϋπολογισμός που διαχειρίζεται η Επιτροπή, δηλαδή τα έσοδα και έξοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού, αλλά το σύνολο των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται δηλαδή τα έσοδα και έξοδα των οργάνων ή οργανισμών που έχουν ιδρυθεί με τη ΣΕΚ. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται κατ' αρχάς στη διαπίστωση ότι η έκφραση «οικονομικά συμφέροντα» που απαντά στο ά. 280 ΣΕΚ διαφέρει και είναι ευρύτερη από την έκφραση «έσοδα και έξοδα» της Κοινότητας. Επιπλέον δε, θεμελιώνεται στο επιχείρημα ότι ένα όργανο ή οργανισμός που έλκει την καταγωγή του από τη ΣΕΚ εξυπακούεται ότι σχεδιάστηκε για να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινότητας και επομένως εντάσσεται στο κοινοτικό πλαίσιο, έτσι ώστε τα μέσα που διαθέτει κατ' εφαρμογή της εν λόγω Συνθήκης να αντιπροσωπεύουν από τη φύση τους συμφέρον ίδιο και άμεσο γι' αυτήν¹⁶.

¹⁶ Απόφαση ΔΕΚ της 10/7/2003 υποθ. C-11/00, Συλλογή Νομολογίας 2003, σελ. 1-07147.

3. Ανάδειξη της αναγκαιότητας προστασίας των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Καθώς, όπως προελέχθη, τα έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελούν το μέσο πραγμάτωσης των πολιτικών της Ε.Ε. με τη χρηματοδότηση έργων γενικού ενδιαφέροντος σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησης της Ένωσης, καθίσταται σαφές ότι η ανάγκη προστασίας του κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελεί βασική προτεραιότητα των ευρωπαϊκών οργάνων που έχουν καθήκον να εγγυώνται την κατά το δυνατόν καλύτερη και αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση των χρημάτων των φορολογούμενων πολιτών της Ε.Ε. Για το λόγο αυτό, η πρόληψη και η καταπολέμηση της απάτης, όπως και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων, που πλήττουν τα οικονομικά συμφέροντα της Κοινότητας, αποτελεί το βασικό άξονα της δραστηριότητας της Κοινότητας προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η ενίσχυση της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης καθίσταται αναγκαία και με τα μέσα του ποινικού δικαίου, αφού η εγκληματικότητα που παρατηρείται πλέον τις τελευταίες δεκαετίες στο πεδίο αυτό έχει λάβει πολύ εκτεταμένες διαστάσεις και προβληματίζει σοβαρά τα κοινοτικά όργανα. Η γιγάντωση του κοινοτικού προϋπολογισμού και ο πολλαπλασιασμός των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων οδήγησε αναπόφευκτα σε αύξηση των φαινομένων απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας¹⁷. Η παρακράτηση των εισφορών και δασμών, όπως επίσης και η καταχρηστική ή

¹⁷ Για να γίνουν αντιληπτά τα οικονομικά μεγέθη σκόπιμο είναι ν' αναφερθεί ότι το έτος 2006, το συνολικό ύψος του κοινοτικού προϋπολογισμού ανήλθε σε περίπου 112 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό διόλου ευκαταφρόνητο σε σχέση για παράδειγμα με τον προϋπολογισμό του ΟΗΕ, ο οποίος αν και αριθμεί 190 μέλη, έχει έναν προϋπολογισμό της τάξεως των 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αντίστοιχα, το 1998 οι περιπτώσεις απάτης που εντοπίστηκαν ανήρχοντο στο 6,6 % του προϋπολογισμού, δηλαδή σε 1 δισεκατομμύριο ευρώ. Βλ. Παπαγιάννη Δ., Ο ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, Εκδ. Αντ. Σάκουλα 2001, σελ. 364.

παράνομη λήψη επιδοτήσεων και εξαγωγικών ενισχύσεων αποτελούν τις πιο συχνές μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς στον τομέα αυτό¹⁸.

Ιδιαίτερα έντονη και περαιτέρω προβληματική είναι λοιπόν η εγκληματικότητα κατά του κοινοτικού προϋπολογισμού, λόγω της φύσης και της σημασίας αυτού του δημοσιονομικού θεσμού για την επιτέλεση των οικονομικών λειτουργιών της Κοινότητας και γενικότερα της Ένωσης. Ήδη από το έτος 1977 το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο είχε επισημάνει την ανάγκη καταστολής των φαινομένων απάτης και οριοθέτησε εννοιολογικά αυτήν ως τη δόλια ενέργεια που αποσκοπεί στη χρησιμοποίηση πλαστών μέσων, προκειμένου να προκληθεί ένα μη οφειλόμενο αποτέλεσμα¹⁹.

Όπως προαναφέρθηκε, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει ιδιαίτερη ευθύνη για την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων, η οποία πηγάζει από το ίδιο το κείμενο των Συνθηκών. Με την πρόβλεψη δε του ά.280 ΣΕΚ, όπως αναλύεται κατωτέρω, καθιερώθηκε η από κοινού ευθύνη της κοινότητας και των κρατών μελών για την καταπολέμηση της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

Για την επίτευξη δε της εν λόγω προστασίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰ έχει τη δυνατότητα χρήσης της διοικητικής οδού, μέσω της οποίας μπορεί να ερευνά και να διαπιστώνει παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου, για τις οποίες προβλέπεται, μάλιστα, και η επιβολή κυρώσεων²¹.

Έτσι, στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα, το έτος 1995 θεσπίστηκε ο Κανονισμός ΕΚ και Ευρατόμ με αριθμό 2988/95²² του Συμβουλίου της 18^{ης}

¹⁸ Βλ. Τσόλκα Ο., Ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έννομης τάξης, σε Αντεγκληματική Πολιτική, επιμ.Κουράκη Ν., Εκδ. Αντ. Σάκουλα, 1994, σελ. 193.

¹⁹ Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η καταπολέμηση της κοινοτικής απάτης αποτέλεσε έναν από τους κύριους λόγους ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου. Βλ. σχετικά Καρκαλή Ιω., Το νέο νομικό καθεστώς για την καταπολέμηση της δωροδοκίας και της ευρωπαϊκής απάτης, ΕΕΕυρ.Δ. 2001, σελ. 532 επ.

²⁰ Όπως προαναφέρθηκε, η Επιτροπή, βάσει των σχετικών διατάξεων της ΣΕΚ, είναι υπεύθυνη για την εκτέλεση του προϋπολογισμού ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε.

²¹ Βλ. σχετικά τον Κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 2988/1995 του Συμβουλίου της 18.12.1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ΕΛ L312/1-4, της 23.12.1995.

²² www.Eurolex.europa.eu

Δεκεμβρίου 1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων²³. Η πράξη αυτή θεσπίστηκε δυνάμει της γενικής εξουσιοδοτικής ρήτρας του ά. 253 ΣΕΚ. Χαρακτηριστικά δείγματα της κοινοτικής αντίληψης για την προστασία των ανωτέρω αγαθών συνιστούν εκφράσεις που διατυπώνονται στο ίδιο το κείμενο του Κανονισμού, όπως «αποτελεσματική, σύμμετρη και αποτρεπτική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας» και «καμία διοικητική κύρωση δεν απαγγέλλεται, εάν δεν προβλέπεται από κοινοτική πράξη προγενέστερη της παρατυπίας» (ά. 2)²⁴. Ο συγκεκριμένος Κανονισμός επιτελεί ενοποιητική λειτουργία μόνο στον τομέα των διοικητικών κυρώσεων²⁵. Επίσης, εισάγει διοικητικές κυρώσεις (οικονομικού αποκλειστικά περιεχομένου)- επιβαλλόμενες τόσο από τα κοινοτικά όργανα, όσο και από τα εθνικά- κατά των οικονομικών φορέων είτε φυσικών, είτε νομικών προσώπων και οι οποίες μπορούν να σωρευθούν με τις αντίστοιχες εθνικές ποινικές κυρώσεις, με τη δυνατότητα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας μεταξύ εθνικών ποινικών και διοικητικών κυρώσεων για την ίδια πράξη²⁶. Ο εν λόγω Κανονισμός επεκτάθηκε και στον τομέα των επιτόπιων ελέγχων και εξακριβώσεων παραβατικών συμπεριφορών, χωρίς καμιά ρητή πρόβλεψη, σε κοινοτικό επίπεδο, για τα δικαιώματα των θιγόμενων προσώπων. Στο άρθρο 8 ορίζονται ορισμένες γενικές υποχρεώσεις των κρατών μελών για τη διενέργεια ελέγχων και από την άλλη πλευρά, το άρθρο 9 διευρύνει τον τομέα δράσης ιδίων ελέγχων της

²³ ΕΕ L 312/23.12.1995, σελ. 1-4. Με τον κανονισμό αυτό καθιερώθηκε σε υπερεθνικό επίπεδο ένα κοινό νομικό πλαίσιο για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων στους τομείς των ιδίων πόρων (εκτός του ΦΠΑ) και των άμεσων δαπανών. Στα άρθρα 1 έως και 7 προβλέπονται τα είδη των κυρώσεων, προσδιορίζεται η έννοια της «παρατυπίας», επιπλέον δε θεσπίζονται ορισμένες γενικές αρχές, τις οποίες οφείλουν να τηρούν οι εθνικές αρχές κατά την επιβολή των εν λόγω κυρώσεων.

²⁴ Βλ. Φλωρίδη Β., Το διεθνές νομικό πλαίσιο...ό.π., σελ. 206-207.

²⁵ Βλ. Στάγκου Π., Η ορθή νομική βάση για τη θέσπιση του Corpus Juris υπό τους όρους της Συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Υπερ. 1999, σελ. 1129, αλλά και Jescheck H., Δυνατότητες και όρια ενός ποινικού δικαίου για την προστασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ποιν.Χρον. 1997, σελ. 488.

²⁶ Βλ. Συκιάτου-Ανδρουλάκη Αθ., Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ: τα δύο σχέδια του Corpus Juris και η προοπτική μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, Ποιν. Χρον. Ν/2000, σελ. 391-392. Πρβλ. επίσης, ά. 6 παρ.4 του κανονισμού: Αναστολή της διοικητικής εθνικής κυρωτικής διαδικασίας σε περίπτωση ποινικής δίωξης, η οποία διαδικασία ξαναρχίζει /συνεχίζει, μόλις περατωθεί η ποινική, με την προϋπόθεση ότι θα επιβληθεί μια διοικητική κύρωση ισοδύναμη τουλάχιστον με τη προβλεπόμενη από τις κοινοτικές διατάξεις, δυνάμει να λάβει υπόψη όποια άλλη κύρωση έχει επιβληθεί από τη δικαστική αρχή για τις ίδιες πράξεις.

Επιτροπής. Τέλος, στο άρθρο 10 προβλέπεται η θέσπιση στο μέλλον νέας σχετικής κανονιστικής πράξης²⁷.

Ενόψει, ωστόσο, της διαρκώς αυξανόμενης εγκληματικότητας κατά των οικονομικών συμφερόντων, τα κοινοτικά όργανα συνειδητοποίησαν ότι η προστασία, με τη λήψη προληπτικών μέτρων και την επιβολή διοικητικών κυρώσεων, δεν ήταν επαρκής²⁸. Έτσι, στο ευρύ πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους προέβησαν και συνεχίζουν να προβαίνουν σε διάφορες πρωτοβουλίες προς αντιμετώπιση της ανωτέρω οικονομικής εγκληματικότητας. Η διάταξη του άρθρου 280 ΣΕΚ αποτελεί ένα από τα κύρια θεμέλια των σχετικών προσπαθειών. Προκειμένου όμως να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά το φαινόμενο, κρίθηκε ως απαραίτητη η άμεση παρέμβαση και του ποινικού δικαίου. Καθώς, όμως μέχρι σήμερα η Κοινότητα δεν διαθέτει –κατά την κρατούσα άποψη– ίδια ποινική αρμοδιότητα²⁹, τα κοινοτικά όργανα προσπάθησαν να επιτύχουν την εναρμόνιση της ποινικής νομοθεσίας των κρατών μελών και περαιτέρω μια ουσιαστική παρέμβαση στη θέσπιση και διαμόρφωση εθνικών ποινικών διατάξεων για περιπτώσεις προσβολής κανόνων του κοινοτικού δικαίου³⁰.

²⁷ Βλ. Τσόλκα Ο, Η πορεία προς το Corpus Juris....ό.π., σελ. 1177.

²⁸ Βλ. Jaap Van Der Hulst, EC Fraud, ed. Kluwer, 1993, σελ. 12.

²⁹ Βλ. Καϊάφα- Γμπάντι Μ. ό.π., σελ. 64. Την άποψη αυτή δεν φαίνεται να αποδέχεται το ΔΕΚ, λαμβανομένων υπόψη των αποφάσεων που εξέδωσε πρόσφατα για το περιβάλλον και τη θαλάσσια ρύπανση, τις οποίες και θα σχολιάσουμε κατωτέρω.

³⁰ Βλ. Τσόλκα Ο., Ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής...ό.π., σελ. 194.

Γ. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

1. Κοινοτικός Πυλώνας της ΣυνθΕΕ

1.1.1. Η ανάδειξη της αρχής της εξομοίωσης

1.1.2. Η αναγνώριση από το ΔΕΚ της αρχής της εξομοίωσης: υπόθεση του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού

Η υπόθεση του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού³¹ ήταν η αφορμή για την καθιέρωση της αρχής της εξομοίωσης, όπως αυτή πλέον ρητά απαντά στο ά. 280 ΣΕΚ³². Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε ένα κλασσικό παράδειγμα ψευδούς δηλώσεως της προέλευσης εμπορεύματος, με σκοπό να μην καταβληθούν εισαγωγικοί δασμοί. Ειδικότερα, ποσότητα 9.000 τόνων καλαμποκιού, προερχόμενου από τη Γιουγκοσλαβία, δηλώθηκε σαν «ελληνικό» και εξήχθη στο Βέλγιο ως υπαγόμενο στο ενδοκοινοτικό καθεστώς απαλλαγής από δασμούς. Όπως είναι γνωστό, λόγω και της αρχικής παραπλάνησης των σχετικών

³¹ Απόφαση ΔΕΚ της 21.9.1989, C-68/1988, Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, Συλλογή Νομολογίας 1989, σελ. 2979 επ.

³² Βλ. *Jaap Van Der Hulst*, ό.π., σελ. 12 επ., *Μυλωνόπουλου Χρ.*, Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, Υπερ. 1991, σελ. 1074, *Sieber U.*, Η εξέλιξη του Ποινικού Δικαίου στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, Υπερ. 1993, σελ. 832, *Τσόλκα Ο*, Ζητήματα Αντεγκληματικής πολιτικής.....ό.π., σελ. 198, της ίδιας, Απάτη σε βάρος.....ό.π., σελ. 751-752, της ίδιας, Η πορεία προς το Corpus Juris: Παράγοντας αναδιαμόρφωσης της δικονομικής προστασίας του κατηγορουμένου σε Οι ποινικές επιστήμες στον 21^ο αιώνα, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, επιμ. Κουράκη Ν., εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 1169 επ., *Στάγκον Π.*, ό.π., Υπερ. 1999, σελ.1124-1125, *Συκιάτου-Ανδρουλάκη Αθανασία*, ό.π., Ποιν. Χρον. Ν/2000, σελ. 391, *Φλωρίδη Β.*, ό.π., σελ. 205-206, *Καϊάφα-Γμπάντι Μ.*,ό.π. σελ. 64, *Περιοτεράκη Αν.*, Τα οικονομικά εγκλήματα κατά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας- Corpus Juris, Ποιν.Δικ. 2002, σελ. 204, *Δούβα Γ.*, Οι ευρωπαϊκές κατά το ελληνικό ποινικό δίκαιο, Προσέγγιση με βάση τον άξονα: απάτη- λαθρεμπορία, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2002, σελ. 9 επ., *Φιλόπουλο Π.*, Κοινοτικό Δίκαιο και εθνικό Ποινικό Δίκαιο (Συμβολή στο έργο του Έλληνα νομοθέτη και δικαστή), Ποιν.Χρον. ΝΓ/2003, σελ. 298, *Μουζάκη Δ.*, Επί της ποινικής αρμοδιότητας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Μία κριτική προσέγγιση), Ποιν.Χρον. ΝΔ/2004, σελ. 491, *Ζησιάδη Β.*, Η οικονομική εγκληματικότητα, Το ουσιαστικό και δικονομικό οικονομικό ποινικό δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα Αθ-Θες/κη, 2001, σελ.117 επ.

ανακρίσεων από ένα δίκτυο Ελλήνων κρατικών λειτουργών, τελικά η υπόθεση κατέληξε στο ΔΕΚ, το οποίο καταδίκασε την Ελλάδα για παράβαση της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε σταθμό στη νομολογία του ΔΕΚ, όσον αφορά τις υποχρεώσεις των κρατών μελών για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας³³. Ειδικότερα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «οσάκις η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση δεν περιέχει καμία ειδική διάταξη προβλέπουσα κύρωση σε περίπτωση παραβάσεως ή παραπέμπει σχετικώς στις εθνικές νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, το άρθρο 5 της Συνθήκης επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν κάθε μέτρο κατάλληλο που να εξασφαλίζει την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου» (σκέψη 23). Περαιτέρω δε, επεσήμανε ότι «προς τούτο, τα κράτη μέλη, διατηρώντας πάντως το δικαίωμα επιλογής των κυρώσεων, υποχρεούνται ιδίως να μεριμνούν ώστε για τις παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου να επιβάλλονται κυρώσεις υπό προϋποθέσεις, ουσιαστικές και διαδικαστικές, ανάλογες με τις ισχύουσες για τις παραβιάσεις του εθνικού δικαίου παρόμοιας φύσης και σημασίας και, εν πάσει περιπτώσει, προσδίδουσες στην κύρωση αποτελεσματικό, ανάλογο και αποτρεπτικό χαρακτήρα» (σκέψη 24).

Με την απόφαση αυτή, καθιερώθηκε, όπως αναφέρθηκε, η αρχή της εξομοίωσης, η οποία αποτέλεσε την απαρχή της ενεργοποίησης των κοινοτικών πρωτοβουλιών για την ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων³⁴. Σύμφωνα με το κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να επεκτείνουν την όποια ποινική προστασία παρέχουν στα εθνικά οικονομικά συμφέροντα και στα αντίστοιχα κοινοτικά³⁵. Το ερώτημα που ευλόγως τίθεται είναι αν η υποχρέωση αυτή είναι δεσμευτική. Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου η ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης,

³³ Βλ. Σπινέλλη Δ., Το Corpus Juris για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Υπερ. 1999, σελ. 5.

³⁴ Βλ. Τσόλκα Ο., Η πορεία προς το Corpus Juris....ό.π., σελ.1169.

³⁵ Δεν εξομοιώνονται δηλαδή τα κοινοτικά με τα εθνικά οικονομικά συμφέροντα, αλλά καθιερώνεται η υποχρέωση λήψης των αναγκαίων νομοθετικών μέτρων για την παροχή ίσης προστασίας των ως άνω αγαθών.

όπως αυτή δίδεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, έχει γενική υπερεθνική ισχύ. Έπομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, το κράτος μέλος έχει την υποχρέωση να συμμορφωθεί με τη διάταξη του ά. 280 ΣΕΚ.. Εάν όμως η προβλεπόμενη σε μια σχετική ποινική διάταξη κύρωση δεν έχει τα ως άνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα, υποχρεούται στη συνέχεια να προβεί στην αλλαγή της διάταξης αυτής, τουλάχιστον για την προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων³⁶.

1.1.3. Η κατοχύρωση της αρχής της εξομοίωσης στο ά. 280 ΣΕΚ

Ο πρώτος πυλώνας απαρτίζεται από τις διατάξεις των τριών κοινοτικών συνθηκών και αναφέρεται αποκλειστικά στην κοινοτική έννομη τάξη. Η προαναφερθείσα αρχή της εξομοίωσης εντάσσεται στο κοινοτικό δίκαιο, η οποία αφού αρχικά αναπτύχθηκε από το ΔΕΚ στην ως άνω υπόθεση του καλαμποκιού, στη συνέχεια, κατοχυρώθηκε ως γραπτός κοινοτικός κανόνας στο ά. 280 παρ. 2 ΣΕΚ³⁷ (πρώην 209^A). Η διάταξη αυτή ορίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα ίδια μέτρα καταπολέμησης της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας με εκείνα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της απάτης κατά των ιδίων οικονομικών συμφερόντων. Αυτή η υιοθέτηση της αρχής στη ΣΕΚ είναι απόρροια της έλλειψης κοινοτικής ποινικής εξουσίας, η οποία στερούσε από τα κοινοτικά όργανα την αρμοδιότητα να θεσπίσουν τα ίδια ποινικές διατάξεις σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

Με βάση λοιπόν την ανωτέρω διάταξη, τα κράτη μέλη, οφείλουν να θεσπίσουν ειδικό αξιόποιο για την προστασία των κοινοτικών συμφερόντων, υπό την προϋπόθεση ότι η τελευταία δεν διασφαλίζεται στις εθνικές ποινικές διατάξεις³⁸.

³⁶ Σε περίπτωση δε που κάποιο κράτος μέλος δε συμμορφωθεί με την ως άνω υποχρέωση, εφαρμόζονται οι διατάξεις του ά. 226 επ. ΣΕΚ.

³⁷ Όπως συμπληρώθηκε με την Τελική Πράξη της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

³⁸ Βλ. Τσόλκα Ο, Απάτη σε βάρος.....ό.π., σελ. 751-752.

Επιπλέον, η παρ. 1 του ά. 280 ΣΕΚ ορίζει ότι η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης πρέπει 1) να είναι αποτελεσματική, 2) να έχει αποτρεπτική ισχύ και 3) να διασφαλίζεται με ισοδύναμο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη. Συναφώς δε υπογραμμίζεται ότι: *«Η αποτελεσματικότητα προϋποθέτει τη διαπίστωση της απάτης, την επιβολή και πραγματική εφαρμογή κυρώσεων. Για να επιτευχθεί το αποτρεπτικό αποτέλεσμα απαιτείται η πρόβλεψη, όχι μόνο διοικητικών κυρώσεων, αλλά και ποινικού κολασμού, με πλαίσιο ποινής που στις σοβαρότερες περιπτώσεις οδηγεί μέχρι και τη στέρηση της ελευθερίας. Η προϋπόθεση ισοδυναμίας, τέλος, απαιτεί η ποινική αντιμετώπιση των ίδιων φαινομένων να είναι ομοιογενής σε κάθε κράτος μέλος»*³⁹.

1.2. Το πρόβλημα της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας

1.2.1. Οι απόψεις της θεωρίας, υπό το πρίσμα του άρθρου 280 ΣΕΚ

α) Επιχειρήματα υπέρ της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας

Η διάταξη της παρ. 2 του ά. 280 ΣΕΚ βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο της συζήτησης για την αναγνώριση ποινικής αρμοδιότητας στην Κοινότητα στο – περιορισμένο- πεδίο της προάσπισης των οικονομικών της συμφερόντων. Μέρος της θεωρίας διαβλέπει στο ά. 280 ΣΕΚ την απαραίτητη νομική βάση για την αναγνώριση ίδιας εξουσίας της Κοινότητας για τη θέσπιση συναφών ποινικών κανόνων.

Κατά τον Γερμανό καθηγητή Tiedemann⁴⁰, όταν στην παρ. 2 του ά. 280 ΣΕΚ αναφέρεται ότι *«τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα ίδια μέτρα καταπολέμησης της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας με εκείνα που*

³⁹ Έτσι ο Φλωρίδης Β., σε Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Α') Συμβολή στη συζήτηση για την καθιέρωση του θεσμού, Ποιν.Δικ.2005, σελ. 614.

⁴⁰ Βλ. σε Μουζάκη Δ. ό.π., σελ. 497 επ. και σε Φιλόπουλο Π., ό.π., σελ. 306 επ.

λαμβάνουν για την καταπολέμηση της απάτης κατά των ιδίων οικονομικών συμφερόντων», είναι σαφές ότι τα «μέτρα» αυτά δεν αποκλείουν και μέτρα ποινικού χαρακτήρα, την στιγμή μάλιστα που κι η χρήση της λέξης «καταπολέμηση» παραπέμπει ευθέως στο ποινικό δίκαιο.

Η παρ. 4 δε ορίζει ότι « Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251, και μετά από διαβούλευση με το Ελεγκτικό Συνέδριο, λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα στους τομείς της πρόληψης και της καταπολέμησης της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας με σκοπό την παροχή αποτελεσματικής και ισοδύναμης προστασίας στα κράτη μέλη. Τα μέτρα αυτά δεν αφορούν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου ούτε την απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη».

Υποστηρίζει λοιπόν ο Tiedemann ότι, εφόσον ο όρος «μέτρα» στην παρ. 2 περιλαμβάνει και ποινικής φύσεως μέτρα, θα ήταν παράλογο η χρησιμοποίηση του ίδιου όρου στην παρ. 4 («απαραίτητα μέτρα») να έχει διαφορετικό περιεχόμενο⁴¹. Με νομική βάση, επομένως, το ά. 280 ΣΕΚ, κατά τον Tiedemann, τα αρμόδια κοινοτικά όργανα μπορούν να θεσπίσουν Οδηγίες, οι οποίες θα χρήζουν της νομοθετικής παρέμβασης του εσωτερικού νομοθέτη, καθώς επίσης και Κανονισμούς με άμεση ισχύ, εφαρμοζόμενους συμπληρωματικά και επικουρικά έναντι του εθνικού ποινικού δικαίου⁴², ⁴³. Αντιθέτα, υποστηρίζει ότι το στοιχείο της «πρόληψης» στο εδ. 4 επιτρέπει και εξωποινικά μέτρα, π.χ. «διοικητικά»⁴⁴.

⁴¹ Σύμφωνα με την άποψη αυτή και η M. Delmas-Marty σε M. Delmas-Marty/ J.A. E. Vervaele (eds), *The implementation of the Corpus Juris in the Member States*, Vol. 1, Intersentia, 2000, σελ. 374 επ.

⁴² Παράλληλα, δέχεται τη δυνατότητα μιας νομοθετικής ποινικής εναρμόνισης των κρατών μελών και στο χώρο του τρίτου πυλώνα, ήτοι κατά το ά. 29 και επ. ΣυνθΕΕ και συγκεκριμένα με την έκδοση μιας απόφασης-πλαίσιο. Η απόφαση-πλαίσιο είναι, σύμφωνα με το ά. 34 εδ. 2 β', περ. 2 ΣυνθΕΕ, δεσμευτική για τα κράτη μέλη σχετικά με τον επιδιωκόμενο σκοπό της, όχι όμως ως προς την επιλογή της μορφής και του μέσου ενσωμάτωσης στην εσωτερική έννομη τάξη.

⁴³ Την άποψη αυτή περί συμπληρωματικών και επικουρικών κοινοτικών διατάξεων έναντι των εθνικών ποινικών δικαίων αντικρούει η Καϊάφα-Γκμπάντι, βλ. σχετ. σε: Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα για την ποινική καταστολή- Μια κρίσιμη καμπή των εξελίξεων για το ποινικό δίκαιο στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕΕυρΔ.2004, σελ. 73.

⁴⁴ Το ίδιο διπλό μέτρο, όπως επισημαίνει ο Tiedemann, δηλ. «πρόληψη», «καταπολέμηση» αναφέρεται στο ά. 29 ΣυνθΕΕ, στο οποίο απαντά και ο όρος «προσέγγιση των ποινικών διατάξεων των κρατών μελών». Περαιτέρω, στο ά. 31 ε) ΣυνθΕΕ αναφέρονται τα ρυθμιστικά αντικείμενα (οργανωμένη εγκληματικότητα, τρομοκρατία και παράνομο εμπόριο ναρκωτικών), ενώ η παράλειψη αναφοράς στο ά. 29 ΣυνθΕΕ της κοινοτικής απάτης, η οποία αναμφισβήτητα ανήκει στην «προοδευτική θέσπιση μέτρων για τον καθορισμό

Περαιτέρω, στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 4 του ως άνω άρθρου ορίζεται ότι τα μέτρα αυτά δεν αφορούν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου ούτε την απονομή της δικαιοσύνης. Αναμφίβολα, η σχετική διάταξη εγγυάται τη μη εκχώρηση της εθνικής δικαιοσύνης στην κοινοτική⁴⁵. Την ως άνω άποψη του Tiedemann, υιοθετεί επίσης, ο Δ. Σπινέλλης⁴⁶, η M. Delmas-Marty⁴⁷, ο G. Dannecker, οι E. Bacigalupo και G. Grasso και τέλος ο R. France. Συγκεκριμένα, οι E. Bacigalupo⁴⁸ και G. Grasso⁴⁹ υποστηρίζουν ότι το νέο ά. 280 ΣΕΚ σηματοδοτεί ένα σημαντικότερο βήμα: καθιστά την Κοινότητα για πρώτη φορά συναρμόδια με τα κράτη μέλη, για την καταπολέμηση της απάτης κατά των οικονομικών της συμφερόντων⁵⁰, λαμβάνοντας μέτρα αποτρεπτικού χαρακτήρα, τα οποία θα προσφέρουν αποτελεσματική προστασία και θα προβλέπουν επιπλέον και κυρώσεις. Ως προς το ζήτημα αν οι κυρώσεις αυτές ενέχουν και ποινικό

ελάχιστων κανόνων ως προς τα στοιχεία της α.υ. των αξιόποινων πράξεων» οφείλεται κατά την κρατούσα άποψη σε λάθος της σύνταξης. Όμως στο άρθρο 29 παρ. 2 απαντά ευρύτερη διατύπωση: «της εγκληματικότητας οργανωμένης ή μη, ιδίως...».

⁴⁵ Όπου το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, συμπληρώνει ο Tiedemann, είναι κατά την άποψη του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ελλιπές και υπολείπεται άλλων εθνικών ποινικών διατάξεων, τότε μπορεί η ΕΚ να προβλέψει την εφαρμογή πρόσθετων ποινικών διατάξεων (συμπληρωματικό και επικουρικό μοντέλο του ποινικού δικαίου της ΕΚ). Υπό αυτή την έννοια, οι υπερεθνικοί αυτοί κανόνες δικαίου, οι οποίοι μπορεί να περιέχουν και κανόνες που άπτονται του γενικού μέρους του ποινικού δικαίου, θα εφαρμόζονται μόνο σ' εκείνα τα κράτη μέλη που δεν εξασφαλίζουν αυτού του είδους την προστασία στα κοινοτικά αγαθά. Μία τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση, βασισμένη σε μια τελολογική συστηματική ερμηνεία, θεωρείται σύμφωνη και με την αρχή της επικουρικότητας.

⁴⁶ Ο Σπινέλλης προσθέτει τέσσερα ακόμη επιχειρήματα με βάση τη γραμματική ερμηνεία της παρ.4 του ά. 280 ΣΕΚ: 1) Η χρήση της λέξης «εθνικού» ποινικού δικαίου υποδηλώνει ότι μπορεί να υπάρχει και άλλο εκτός αυτού ποινικό δίκαιο, το οποίο θα είναι ευρωπαϊκό και όχι εθνικό. 2) Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του πιο πάνω ά. αποκλείει τα μέτρα που λαμβάνει το Συμβούλιο να «αφορούν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου». Μέτρα όμως που δε θα είχαν ένα ποινικό χαρακτήρα δε θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου. 3) Η αναφορά στην «απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη» στο ίδιο εδάφιο, είναι φανερό ότι αφορά την ποινική δικαιοσύνη, η οποία και μπορεί να επηρεαστεί μόνο από μέτρα ποινικής φύσεως. 4) Η θέση αυτή (ότι ως «απονομή της δικαιοσύνης» νοείται η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης) επιβεβαιώνεται και από το ότι η «απονομή της δικαιοσύνης» τίθεται στο κείμενο αμέσως μετά την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου. Βλ. The implementation of the Corpus Juris in the Member States, ό.π., σελ. 383-384.

⁴⁷ Το μόνο ερώτημα που μένει ανοικτό, κατά την M. Delmas-Marty, είναι το αν το «ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο» για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας θα αντικαταστήσει το εθνικό ποινικό δίκαιο ή αν θα εφαρμόζεται μόνο συμπληρωματικά και επικουρικά, όπως προτείνει ο Tiedemann.

⁴⁸ The implementation....ό.π., σελ. 370 επ.

⁴⁹ The implementation....ό.π., σελ. 377 επ.

⁵⁰ Συσχέτισε τη νέα διατύπωση της παρ. 1 του ά. 280 ΣΕΚ με την αιτιολογική έκθεση στην πρόταση της Επιτροπής για την έκδοση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας», COM (2001) 272 τελικό, σελ. 5. Βλ. σχετικά κατωτέρω.

χαρακτήρα, δίστανται οι απόψεις των δύο συγγραφέων, καθώς ο μεν δεύτερος, δεδομένης της παρ. 4 του εν λόγω άρθρου είναι αρνητικός⁵¹, ο δε πρώτος κρίνει πιο σημαντική εν προκειμένω την πολιτική βούληση των κρατών μελών να αναγνωρίσουν ποινική αρμοδιότητα στην Κοινότητα⁵².

β) Επιχειρήματα κατά της αναγνώρισης ποινικής αρμοδιότητας

Οι απόψεις που προαναφέρθηκαν συνάντησαν και ισχυρό αντίλογο. Έτσι, κατά την κρατούσα γνώμη⁵³, η πρόβλεψη του ά. 280 ΣΕΚ δεν παρέχει ποινική αρμοδιότητα στην Κοινότητα στον τομέα της προστασίας των οικονομικών της συμφερόντων. Η θέσπιση ποινικών κανόνων παραμένει κυριαρχικό προνόμιο των κρατών μελών, ενώ το ζήτημα της ποινικής καταστολής μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο του τρίτου πυλώνα, στο πλαίσιο μιας διακυβερνητικής συνεργασίας.

Σε αντίθεση με τον Tiedemann, ο Jescheck διατυπώνει το επιχείρημα ότι, αν με το ά. 280 ΣΕΚ επιδιώκετο η εκχώρηση ποινικής αρμοδιότητας στην Κοινότητα, τότε αυτό θα είχε διατυπωθεί στο κείμενο με περισσότερη ευκρίνεια⁵⁴. Υπό το πρίσμα αυτό, επικρίθηκε η πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής, ερειδόμενη στο ά. 280 παρ.4 της ΣΕΚ, σχετικά με την ενίσχυση της ποινικής προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μέσω της προσέγγισης των ποινικών διατάξεων των κρατών μελών⁵⁵, ⁵⁶. Με την πρόταση αυτή, υποστηρίζεται, ότι σκοπείται ο εξαναγκασμός των κρατών μελών να εκπληρώσουν τις διεθνείς υποχρεώσεις που ανέλαβαν στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα. Πλην όμως η πρόταση αυτή υπερβαίνει τα όρια του πρώτου πυλώνα,

⁵¹ The implementation....ό.π., σελ. 377-378.

⁵² The implementation....ό.π., σελ. 371.

⁵³ Βλ. μεταξύ άλλων Καϊαφα-Γκμπάντι Μ., Το ποινικό δίκαιο..ό.π., σελ. 287, Στάγκου Π., ό.π., σελ. 1124, Σουκιώτου-Ανδρουλάκη Α., ό.π., σελ. 401.

⁵⁴ Βλ. σε Φιλόπουλο Π., ό.π., σελ. 307.

⁵⁵ Βλ. σχετικά κατωτέρω.

⁵⁶ Πρβλ. υποσημ. υπ' αριθ. 31.

παραβιάζοντας την αρχή της περιορισμένης αρμοδιότητας που κατέχει η Κοινότητα⁵⁷.

Συναφώς διατυπώνεται η άποψη ότι με βάση την προβλεπόμενη από το ά. 280 ΣΕΚ κατανομή των αρμοδιοτήτων, η αντιμετώπιση της απάτης, τόσο από την Κοινότητα, όσο και από τα κράτη μέλη θα γίνει κατά το μέτρο της αρμοδιότητάς τους. Δεδομένης δε της σχετικής αναφοράς στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του εν λόγω άρθρου, η καταπολέμηση της απάτης από την πλευρά της Κοινότητας δεν μπορεί παρά να περιορίζεται σε κατασταλτικά μέτρα μη ποινικής φύσης (κατεξοχήν δηλαδή κινούμενα στο χώρο του διοικητικού δικαίου). Επομένως, κατά την κρατούσα άποψη, το ά. 280 παρ. 4 εδ. β' ΣΕΚ αποκλείει την αναγνώριση ποινικής αρμοδιότητας στην Κοινότητα, αποκλείει δηλαδή τη θέσπιση άμεσα εφαρμοστέου ποινικού δικαίου από την Κοινότητα κι αυτό γιατί το κοινοτικής προέλευσης αξιόποινο θα διεκδικούσε στη συνέχεια εφαρμογή από τα κράτη μέλη κι έτσι θα έφτανε να αφορά την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου, το οποίο και θα εκτόπιζε⁵⁸. Εξάλλου, είναι δυνατό, σύμφωνα με το ά. 42 της ΣυνθΕΕ, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, να κοινοτικοποιούνται τομείς του τρίτου πυλώνα, μετά από ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου και σχετική αποδοχή των κρατών μελών σύμφωνα με τις συνταγματικές τους προβλέψεις. Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι η παραχώρηση ποινικής αρμοδιότητας στην Κοινότητα δεν μπορεί να λαμβάνει

⁵⁷ Πιο αναλυτικά βλ. Μανιτάκη Αντ., Εκχώρηση αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η επιφύλαξη κυριαρχίας κατά το άρθρο 28 παρ. 2 και 3 του Σ, ΕΕΕΔ. 2003, σελ. 754, όπου αναφέρει, επί λέξει: «*Η αρμοδιότητα της ευρωπαϊκής κοινότητας είναι δοτή ως προς τη γένεσή της, κατ' αντίθεση ως προς τη φύση της, ειδική και περιορισμένη ως προς την έκτασή της, δέσμια κατά την άσκησή της και λειτουργικά εξαρτημένη ως προς την ισχύ των αποφάσεών της από τις επικράτειες και τους δημοκρατικούς μηχανισμούς των κρατών μελών*».

⁵⁸ Έτσι, Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το ευρωπαϊκό εγχείρημα διαμόρφωσης κοινών ποινικών κανόνων- Οι ουσιαστικές διατάξεις του «Corpus Juris» κατά το νέο τροποποιημένο σχέδιο των προτάσεων της Φλωρεντίας, Ποιν.Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 99 επ., όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι τα κράτη μέλη με τη συγκεκριμένη ρύθμιση του ά. 280 παρ. 4 ΣΕΚ, δεν απέβλεπαν στην παραχώρηση ποινικής αρμοδιότητας στην Ένωση, καθώς κάτι τέτοιο δε θα μπορούσε να συναχθεί και σιωπηρά σ' ένα πεδίο κατεξοχήν άσκησης εθνικής κυριαρχίας, όπως είναι η ποινική καταστολή, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι και μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, είναι σαφές, ότι τα ζητήματα της ποινικής καταστολής παραμένουν στον τρίτο πυλώνα της διακυβερνητικής συνεργασίας με εξαιρετικά περιοριστικές διαδικασίες κοινοτικής παρέμβασης.

χώρα ούτε σιωπηρά, ούτε όμως και να εκλαμβάνεται ως αναγκαία συμπληρωματική δράση για την αποτελεσματική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων. Η σχετική πρόβλεψη στο ά. 308 ΣΕΚ προϋποθέτει ένα πεδίο, στο οποίο η Κοινότητα διαθέτει ήδη αρμοδιότητα, διαφορετικά θα αναγνωριζόταν σ' αυτήν η αρμοδιότητα της αρμοδιότητας⁵⁹.

Σε κάθε περίπτωση υποστηρίζεται⁶⁰ ότι η κανονιστική σημασία του άρθρου 280 ΣΕΚ δεν είναι απλώς ζήτημα ερμηνείας από το ΔΕΚ, αλλά παράλληλα είναι και θέμα εφαρμογής της διάταξης σύμφωνα με τις συνταγματικές προβλέψεις των κρατών μελών⁶¹.

Με βάση λοιπόν την κρατούσα άποψη⁶², η Κοινότητα δεν έχει γνήσια αρμοδιότητα θέσπισης ποινικών διατάξεων, σύμφωνα με τις προθέσεις των συμβαλλόμενων μερών, τη συστηματική ερμηνεία της Συνθήκης της Ρώμης⁶³ και πολύ περισσότερο της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η οποία με σαφήνεια πρόβαλε την ποινική καταστολή ως αντικείμενο του τρίτου πυλώνα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι πρωταρχικοί και μέχρι σήμερα αναγνωρισμένοι λόγοι για τον περιορισμό της αρμοδιότητάς της είναι συνταγματικής φύσης: η αρχή της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και ειδικά η αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege*.

Από τις ως άνω απόψεις της θεωρίας καθίσταται σαφές ότι η τυχόν αναγνώριση της διεύρυνσης της αρμοδιότητας του Συμβουλίου δεν αφορά στη

⁵⁹ Βλ. και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., ό.π., σελ. 100 και της ίδιας, Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα...ό.π., σελ. 74.

⁶⁰ Βλ. και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., ό.π., σελ. 100 και της ίδιας, Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα...ό.π., σελ. 74.

⁶¹ Για παράδειγμα, συμπληρώνει η Γκμπάντι, στην ελληνική έννομη τάξη, η παραχώρηση της άσκησης κάποιου τομέα της εθνικής μας κυριαρχίας ως προς τη θέσπιση αξιοποιούν, αλλά και η αναγνώριση αρμοδιοτήτων εθνικής κυριαρχίας σε διεθνή οργάνωση, όπως συμβαίνει π.χ. με τη δημιουργία της ευρωπαϊκής εισαγγελικής αρχής, της οποίας η ανάλυση θα ακολουθήσει πιο κάτω, προϋποθέτει την τήρηση του ά. 28 παρ. 2 και 3 του Σ., πρέπει δηλαδή να γίνει με συγκεκριμένους όρους και διαδικασία για την συγκεκριμένη περίπτωση και δεν μπορεί να συνάγεται ερμηνευτικά από μια δημοσιονομικού χαρακτήρα διάταξη της ΣΕΚ. Βλ. σχετικά για το ζήτημα αυτό και Μανιτάκη Αντ., ό.π., σελ. 741 επ.

⁶² Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., ό.π., σελ. 99 επ., της ίδιας, Το ποινικό δίκαιο...ό.π., σελ. 281, της ίδιας, *Corpus Juris* και τυποποίηση του Ποινικού Φαινομένου στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Υπερ. 1999, σελ. 622, επ., της ίδιας, Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα...ό.π., σελ. 71, Στάγκο Π., ό.π., σελ. 1124, Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθ., ό.π., σελ. 401.

⁶³ Βλ. Sieber U., ό.π., σελ. 835.

θέσπιση ενοποιημένων ποινικοοικονομικών κανόνων, αλλά το πρόβλημα περιορίζεται στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε σχέση πάντως με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

Σε κάθε περίπτωση, αξιοσημείωτη είναι η τάση εκ μέρους των κοινοτικών οργάνων να μεταβαίνουν από την «εξομοίωση» στην «εναρμόνιση» θεσμοθετώντας αξιόποινο, χωρίς ωστόσο να λαμβάνουν υπόψη τη βούληση του εθνικού νομοθέτη. Το αν, όμως, η Κοινότητα διαθέτει ή όχι αρμοδιότητα να θεσπίζει ποινικούς κανόνες, όπως ορθά υποστηρίζεται⁶⁴, δεν πρέπει να συνάγεται ούτε σιωπηρά ούτε εμμέσως. Αντιθέτως, πρέπει να προβλέπεται ρητά στις διατάξεις των Συνθηκών, έτσι ώστε να μην αμφισβητείται πλέον η αντίστοιχη υποχώρηση της εθνικής εξουσίας, εντός των ορίων φυσικά των συνταγματικών προβλέψεων. Στην περίπτωση αυτή δεν θα τίθεται πλέον ζήτημα δημοκρατικού ελλείματος⁶⁵, σε αντίθεση με την παρούσα κατάσταση, όπου το έλλειμα αυτό δεν καλύπτεται μόνο με την μερική ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁶⁶.

1.2.2. Η πρόταση Οδηγίας για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη από το έτος 2001, η Επιτροπή, λόγω της μη κύρωσης της Σύμβασης PIF⁶⁷ για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων από όλα τα τότε κράτη-μέλη, υπέβαλε πρόταση Οδηγίας σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας με νομική βάση το ά. 280 ΣΕΚ⁶⁸. Πιο αναλυτικά, η συγκεκριμένη πρόταση Οδηγίας αναφερόταν στο ουσιαστικό μέρος των διατάξεων για την κοινοτική απάτη, την

⁶⁴ Βλ. Καϊφα-Γκμπάντι Μ., ό.π., Το ποινικό δίκαιο..., σελ. 277 επ.

⁶⁵ Πιο αναλυτικά βλ. κατωτέρω.

⁶⁶ Έτσι, η Τσόλκα Ο, Η πορεία προς το Corpus Juris.....ό.π., σελ. 1174-1175.

⁶⁷ Η ανάλυση της Σύμβασης αυτής ακολουθεί κατωτέρω.

⁶⁸ COM 2001, 272, ΕΕ C 240 Ε της 28.8.2001, η οποία τροποποιήθηκε από την COM -2002 577, ΕΕ C 71 Ε της 25.3.2003 πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

ενεργητική και παθητική δωροδοκία που μπορούν να προσβάλλουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ε.Ε. και τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτήν, ενώ προέβλεπε επίσης σχετική ποινική ευθύνη των διευθυνόντων επιχειρήσεων κλπ.⁶⁹, έχοντας ως νομική βάση το ά. 280 ΣΕΚ.

Στην πρόταση αυτή, κατ' αρχάς επισημαίνεται, αφενός η, δύναμει του πιο πάνω άρθρου, αρμοδιότητα της Κοινότητας για τη λήψη μέτρων που αποσκοπούν στην αποτελεσματική και ισοδύναμη προστασία των οικονομικών της συμφερόντων και, αφετέρου η καθυστέρηση που σημειώθηκε από τα κράτη μέλη όσον αφορά στην επικύρωση της σύμβασης και των πρωτοκόλλων της για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ουσιαστικά δε οι κανόνες δικαίου που περιλαμβάνονται στα ανωτέρω νομικά κείμενα επαναδιατυπώνονται στην εν λόγω Οδηγία, έτσι, ώστε αυτό που, ως τότε, αντιμετωπιζόταν στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα (διακυβερνητική συνεργασία), να ρυθμιστεί τώρα με τα εργαλεία του πρώτου πυλώνα⁷⁰.

Ο κύριος, ωστόσο, στόχος της πρότασης Οδηγίας⁷¹ για το αξιόποινο της κοινοτικής απάτης έγκειται στην εντεινόμενη προσπάθεια της Επιτροπής να καταδείξει ότι η Ε.Ε. διαθέτει *κοινοτική*⁷² αρμοδιότητα για την ποινική προστασία των οικονομικών της συμφερόντων και ότι μπορεί να υποχρεώνει τα κράτη μέλη πολύ πιο αποτελεσματικά σε ποινικοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών μέσω

⁶⁹ Στην ουσία η πρόταση αυτή υιοθετεί το περιεχόμενο της Σύμβασης ΡΙΦ και των πρωτοκόλλων της.

⁷⁰ Βλ. Μουζάκη Διον., Επί της ποινικής αρμοδιότητας...ό.π., σελ. 493, αλλά και Παπαθανασόπουλου Ευστ., Πρωτοβουλίες υπό εξέλιξη στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικά θέματα- Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας, Ποιν. Δικ. 10/2003, σελ. 1133.

⁷¹ Βλ. Αιτιολογική έκθεση, σελ. 6, όπου σημειώνεται: «Ως προς το ζήτημα κατά πόσο η εξαίρεση που προβλέπεται στη δεύτερη φράση του ά. 280 παρ. 4 ΣΕΚ αποκλείει την έκδοση νομοθετικής πράξης στον τομέα του ποινικού δικαίου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η εξαίρεση αυτή δεν αναφέρεται γενικά στο σύνολο του ποινικού δικαίου, αλλά αφορά δύο ειδικότερες πτυχές του και συγκεκριμένα την «εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου» και την «απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη». Δεδομένου ότι το ά. 280 παρ.4 αφορά καταρχήν κάθε μέτρο, στον τομέα της πρόληψης και της καταπολέμησης της απάτης, στη δεύτερη φράση προβλέπεται, στο πλαίσιο αυτό, μια εξαίρεση, η οποία λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του άρθρου, πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Η διατύπωση και το νομικό πλαίσιο αυτής της διάταξης δεν αποκλείουν τη θέσπιση μέτρων για τον καθορισμό ορισμένων στόχων εναρμόνισης ποινικής φύσεως, εφόσον «δεν αφορούν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου, ούτε την απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη».

⁷² Η υπογραμμισή δική μου.

οδηγιών, η μη μεταφορά των οποίων στην εθνική έννομη τάξη οδηγεί σε κυρώσεις⁷³. Η προσπάθεια αυτή της Επιτροπής θεωρήθηκε εντελώς ανατρεπτική και επικρίθηκε από μέρος της θεωρίας⁷⁴, η οποία δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη κοινοτικής αρμοδιότητας στο πεδίο του ποινικού δικαίου.

1.2.3. Η νομολογία του ΔΕΚ ως προς την ποινική αρμοδιότητα της Κοινότητας

Παρά, όμως, την έντονη κριτική που συνάντησε το ως άνω πρωτοποριακό βήμα της Επιτροπής, λίγα χρόνια αργότερα, το έτος 2005, το ΔΕΚ, με την γνωστή απόφασή του για το περιβάλλον⁷⁵ δέχθηκε τη δυνατότητα ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας, όχι μόνο στον τομέα των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, αλλά και σε όλα τα αντικείμενα δράσης που συνδέονται με τις βασικές κοινοτικές πολιτικές, όπως, π.χ. την πολιτική για το περιβάλλον, τον ανταγωνισμό κλπ. Συγκεκριμένα, το ΔΕΚ αναγνώρισε κοινοτική αρμοδιότητα για την επιβολή στα κράτη μέλη της υποχρέωσης ποινικοποίησης και για την οριοθέτηση του αξιοποίνου μέσω οδηγιών σε τομείς βασικών στόχων της Κοινότητας (ά. 2 ΣΕΚ) που αποτελούν ειδικότερα αντικείμενα δράσης αυτής, κατά το ά. 3 ΣΕΚ, όταν η λήψη μέτρων σχετικά με το ποινικό δίκαιο των κρατών μελών θεωρείται αναγκαία, για να εξασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανόνων⁷⁶. Το ΔΕΚ ακύρωσε έτσι την απόφαση-πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος που είχε εκδοθεί στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, η οποία απέβλεπε στην εναρμόνιση του ποινικού δικαίου των κρατών μελών, θεωρώντας ότι η συγκεκριμένη απόφαση-πλαίσιο υπεισήλθε στο πεδίο των αρμοδιοτήτων που

⁷³ Βλ. και Καϊάφα-Γκιμπάντι Μ., Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα.....ό.π., σελ. 63 επ., της ίδιας, Οικονομικά συμφέροντα Ε.Ε. και κρατών μελών: Προβάδισμα ενωσιακού δικαίου ή εθνικής νομοθεσίας,, Πoin.Δικ. 2007, σελ. 1319.

⁷⁴ Βλ. Καϊάφα-Γκιμπάντι Μ., ό.π.

⁷⁵ C-176/2003, Συλλογή Νομ. 2005, I-078-79. Απόφαση της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 2005.

⁷⁶ Βλ. μεταξύ άλλων Ζημιανίτη Δ., Δυσλειτουργίες της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ε.Ε., Διαρθρωτικές αγκυλώσεις, προβλήματα εθνικής πολιτικής και προοπτικές υπέρβασής τους, Πoin.Χρον. ΝΣΤ/2006, σελ. 782 επ.

το ά. 175 ΣΕΚ απονέμει στην Κοινότητα. Με την έννοια αυτή έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του ά. 47 ΣυνθΕΕ, το οποίο αναγνωρίζει προτεραιότητα των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας έναντι αυτών της Ένωσης.

Παρόμοιο περιεχόμενο έχει όμως και η πρόσφατη απόφαση του ΔΕΚ σχετικά με τη ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τα πλοία⁷⁷. Το ΔΕΚ, με αφορμή προσφυγή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Συμβουλίου έκρινε⁷⁸ ότι «αρμοδιότητα λήψης των κατάλληλων αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών μέτρων (συμπεριλαμβανομένων των ποινικών) για την υλοποίηση ενός κοινοτικού στόχου, όπως εν προκειμένω η προστασία του περιβάλλοντος ως τμήμα της κοινής πολιτικής των μεταφορών και της βελτίωσης της θαλάσσιας ασφάλειας, έχει η ΕΚ και όχι η ΕΕ». Η επιλογή, επομένως, της θέσπισης ποινικών κυρώσεων με νομικό μέσο του τρίτου πυλώνα, ήτοι με την Απόφαση-Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ για την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου καταστολής της ρύπανσης από πλοία και όχι αποκλειστικά με πρωτοπυλωνικό τέτοιο μέσο (Οδηγία), συνιστά νόσφιση εκ μέρους της Ένωσης των ποινικών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας και παραβιάζει το ά. 47 ΣυνθΕΕ, με συνέπεια την ακύρωση της πιο πάνω Απόφασης-Πλαίσιο. Εντούτοις, το Δικαστήριο έκρινε ότι, «η κατά τα προεκτεθέντα υφιστάμενη αρμοδιότητα της Κοινότητας, δεν εξικνεΐται μέχρι τον προσδιορισμό του είδους και του ύψους των επιβλητέων ποινικών κυρώσεων, ο οποίος απόκειται στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη, υπό τον όρο ότι τα σχετικώς υιοθετούμενα μέτρα είναι αποτελεσματικά, αποτρεπτικά και αναλογικά, ώστε να επιτυγχάνεται η ομοιόμορφη εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου»⁷⁹.

⁷⁷ C- 440/05, Απόφαση της 23/10/2007 του ΔΕΚ, Ποιν. Δικ. 2007, σελ. 1152 με παρατηρήσεις Ζημιανίτη Δ.

⁷⁸ Όπως και επί της υπόθεσης C-176/03, με την οποία ακύρωσε την Απόφαση-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου.

⁷⁹ Ο προσδιορισμός του είδους και του ύψους των ποινικών κυρώσεων εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, υπό τον όρο, ασφαλώς, ότι τα θεσπιζόμενα σε εθνικό επίπεδο μέτρα είναι αποτρεπτικά, αποτελεσματικά και αναλογικά. Η διευκρίνιση αυτή του Δικαστηρίου, θεωρείται ότι θα λειτουργήσει εξισορροπητικά στη νομοθετική διαδικασία που αναπτύσσεται σήμερα στους κόλπους της Ένωσης, θέτοντας ένα σαφές όριο μεταξύ της αρμοδιότητας Κοινότητας και κρατών μελών, το οποίο μέχρι τούδε παρέμενε ρευστό.

Σχετικά δε ο Ζημιανίτης υπογραμμίζει ότι: «Υπό το συγκεκριμένο πρίσμα, η νέα απόφαση του ΔΕΚ επαναλαμβάνει κατά μείζονα λόγο, το σκεπτικό ιδίως της απόφασής του επί της υπόθεσης C-176/03, δεχόμενη ότι, και στην προκειμένη περίπτωση, το ρυθμιστέο αντικείμενο της κοινής πολιτικής των μεταφορών και, ειδικότερα, το τμήμα τους το διενεργούμενο με πλοία, αποτελεί πεδίο υπαγόμενο στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα. Ως εκ τούτου, επιλέγοντας το Συμβούλιο να ρυθμίσει το εν λόγω πεδίο με Απόφαση-Πλαίσιο, ήτοι με νομικό μέσο του Τρίτου Πυλώνα και όχι αποκλειστικά με Οδηγία, φέρεται να παραβίασε το ά. 47 ΣΥΝΘΕΕ, το οποίο δίδει το προβάδισμα στην Κοινότητα, ορίζοντας ότι καμία διάταξη της Συνθήκης αυτής δεν είναι δυνατόν να θίγει τις προβλέψεις των Συνθηκών για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ότι, επομένως, δεν είναι δυνατή η «υφαρπαγή» κοινοτικής αρμοδιότητας μέσω της ανάληψης δράσης με νομικά εργαλεία του τρίτου πυλώνα»⁸⁰.

Από τη θέση που διέλαβε το ΔΕΚ στις άνω-αποφάσεις, καθίσταται ευνόητο ότι έκρινε ένα ζήτημα μεγίστης σημασίας για το ρόλο του ποινικού δικαίου στην Ε.Ε. Με την ως άνω εναλλαγή των αρμοδιοτήτων μεταξύ πρώτου και τρίτου πυλώνα, φαίνεται να αναγνωρίζει τελικά στην Κοινότητα τέτοιας φύσεως αρμοδιότητες, οι οποίες, ωστόσο, δεν προκύπτουν ούτε από το γράμμα ούτε από το πνεύμα της ΣΕΚ. Εν ολίγοις, όπως ορθά επισημαίνεται, «το ΔΕΚ αναγνώρισε στην Κοινότητα μια αρμοδιότητα που προβλέπεται μόνο στη Συνθήκη για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα»⁸¹ και στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη που ακολούθησε μετά την αποτυχία των δημοψηφισμάτων, το οποίο δεν είναι όμως ισχύον δίκαιο⁸² και ούτε μπορεί να γίνει με μια απόφαση του ΔΕΚ»⁸³.

⁸⁰ Βλ. παρατηρήσεις Ζημιανίτη Δ., στην ως άνω απόφαση σε Ποιν. Δικ. 2007, σελ. 1159.

⁸¹ Α. ΙΙΙ-271 παρ.2 εδ.τελ.

⁸² Η ανάλυση της οποίας συνθήκης ακολουθεί κατωτέρω.

⁸³ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα.....ό.π., σελ. 63 επ., της ίδιας, Οικονομικά συμφέροντα....ό.π., σελ. 1319 επ., της ίδιας, Το ποινικό δίκαιο στην Ε.Ε....ό.π., σελ. 68 επ., της ίδιας, Νομολογία του ΔΕΚ και νέες δυνατότητες παρέμβασης της Ε.Ε. στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, Ποιν.Δικ. 2006, σελ. 476 επ..

1.2.4. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Ενόψει της ανωτέρω νομολογίας του ΔΕΚ, η προβληματική που ανακύπτει από τις ως άνω εξελίξεις σχετικά με την *ποινική* αρμοδιότητα της Κοινότητας και το δημοκρατικό έλλειμμα απέκτησε ένα καινούργιο ενδιαφέρον.

Ως γνωστόν, σε αντίθεση με το αστικό και εν γένει ιδιωτικό δίκαιο, το ποινικό δίκαιο παρέμεινε στην εθνική κρατική κυριαρχία. Αυτό σημαίνει ότι η αναγνώριση στα όργανα της Κοινότητας για τη θέσπιση ποινικών διατάξεων χρήζει ρητής σχετικής εξουσιοδότησης από τις Συνθήκες. Το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας θεμελιώνει την έλλειψη μιας γενικής άμεσης ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας στο δημοκρατικό έλλειμμα του νομοθετούντος οργάνου, δηλαδή του Συμβουλίου, ενός οργάνου που συντίθεται από αντιπροσώπους των εθνικών κυβερνήσεων, ανήκοντος στην εκτελεστική εξουσία. Η ποινική εξουσία στις Κοινοβουλευτικές Δημοκρατίες πηγάζει από το νομιμοποιηθέντα από το λαό νομοθέτη (*nulla poena sine lege parlamentaria*) και εφαρμόζεται από τους ανεξάρτητους ποινικούς δικαστές. Πέραν των ανωτέρω σκέψεων, η ανυπαρξία μιας γενικής ποινικής κοινοτικής αρμοδιότητας εστιάζεται στο γεγονός ότι τα κράτη μέλη -μεταξύ αυτών και η Ελλάδα- κατά την προσχώρησή τους στις σχετικές ιδρυτικές συνθήκες δεν εξέχωρσαν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα στο χώρο του ποινικού δικαίου⁸⁴. Για το κοινοτικό δίκαιο ισχύει η αρχή της περιορισμένης εξουσιοδότησης, δηλαδή στα κοινοτικά όργανα παρέχονται τόσες αρμοδιότητες όσες ρητά τους έχουν παραχωρηθεί από τις Συνθήκες. Έτσι, όσο παραμένουμε μέσα στο πλαίσιο των παραχωρημένων στην Κοινότητα

⁸⁴ Σε σχέση με τις αναγόμενες στα εθνικά συντάγματα των κρατών μελών αντιρρήσεις ενδιαφέρουσα είναι η άποψη ότι η συνταγματικότητα του κοινοτικού δικαίου κρίνεται κατά την στιγμή της προσχώρησης του κράτους μέλους στην Κοινότητα, ώστε εφεξής, τόσο στο πρωτογενές όσο και στο παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, να προσδίδεται η ισχύς της αρχής της υπεροχής. Οι όποιες συνταγματικές επιφυλάξεις, επομένως, νόμιμα εγείρονται μόνο κατά την προσχώρηση του κράτους μέλους στην Κοινότητα, εφόσον αποτελούν ουσιαστικό όρο της. Αυτό, ωστόσο, δεν μπορεί να έχει άλλη συνέπεια, παρά την αποδοχή ή την απόρριψη της προσχώρησης, όχι όμως την αποδοχή της υπό όρους. Βλ. σχετικά, *Μουζάκη Διον.*,...ό.π. σελ. 504 και εκεί παραπομπές.

αρμοδιοτήτων, ισχύει ακόμα η αρχή της υπεροχής. Για την υπέρβαση αυτών απαιτείται αναθεώρηση των ιδρυτικών συνθηκών⁸⁵.

Ωστόσο, κατά τη νομολογία του ΔΕΚ, αν μια διάταξη της Συνθήκης αναθέτει σ' ένα κοινοτικό όργανο ένα ορισμένο καθήκον, τότε θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι στο κοινοτικό αυτό όργανο αναγνωρίζονται και οι αντίστοιχες αρμοδιότητες για την εκπλήρωση του καθήκοντος, διότι διαφορετικά, θα αποδυναμώνονταν η πρακτική αποτελεσματικότητα (*effet utile*) της ρύθμισης⁸⁶. Δηλαδή, στις αρμοδιότητες που η Συνθήκη αναγνωρίζει στο κοινοτικό όργανο, περιλαμβάνονται και εκείνες που, αν έλειπαν, θα καθιστούσαν άσκοπες τις ρητά παραχωρηθείσες αρμοδιότητες ή δε θα μπορούσαν να εφαρμοστούν κατά τρόπο έλλογο και ενδεδειγμένο. Εδώ, πράγματι, θα μπορούσαν να υπαχθούν οι κυρωτικές (ποινικές) διατάξεις⁸⁷.

Στο σημείο αυτό συναφώς αναφέρεται η άποψη που έχει υποστηριχθεί από μέρος της θεωρίας ότι η Κοινότητα μπορεί όχι μόνο με την έκδοση κανονισμών, αλλά και με την έκδοση οδηγιών να υποχρεώσει τον εθνικό νομοθέτη προς θέσπιση ποινικών διατάξεων⁸⁸. Η άποψη αυτή θεμελιώνεται είτε σε μια «αρμοδιότητα-προσάρτημα» σε συνδυασμό με τις ειδικές διατάξεις της ΣΕΚ, η οποία εξουσιοδοτεί το Συμβούλιο προς εξομοίωση, συντονισμό ή εναρμόνιση των δικαίων των κρατών μελών, είτε συνάγεται ευθέως από τα ά. 94, 95 ΣΕΚ, τα οποία ρυθμίζουν την έκδοση οδηγιών προς εξομοίωση εκείνων των νομικών και διοικητικών ρυθμίσεων των κρατών μελών που επιδρούν άμεσα στην ίδρυση ή λειτουργία της κοινής αγοράς⁸⁹. Το επιχείρημα που ενισχύει την άποψη αυτή είναι ότι με την προσαρμογή της Οδηγίας που γίνεται με την παρέμβαση του εθνικού νομοθέτη, πραγματοποιείται μία άμεση δημοκρατική νομιμότητα, η οποία σε

⁸⁵ Βλ. *Σκανδάμη Ν.*, Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Θεσμοί της ΕΕ, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ.190.

⁸⁶ Βλ. *Φιλόπουλου Π.*,ό.π., σελ. 295 με περαιτέρω παραπομπή.

⁸⁷ Βλ. *Μουζάκη Διον.*,...ό.π. σελ. 505 και εκεί παραπομπές.

⁸⁸ Βλ. άλλωστε, ως άνω πρόταση Οδηγίας για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της κοινότητας, αλλά και απόφαση ΔΕΚ για το περιβάλλον και τη ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

⁸⁹ Βλ. περαιτέρω ανάλυση των ως άνω άρθρων σε *Μουζάκη Διον.*,ό.π., σελ. 494 επ.

κοινοτικό επίπεδο τείνει να επιτευχθεί μετά την ενίσχυση του ρόλου του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου με την συνθήκη του Άμστερνταμ⁹⁰.

Εντέλει, βέβαια, δε θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι σε ένα πεδίο, που εξέρχεται των ιστορικά παραχωρημένων στην κοινότητα αρμοδιοτήτων, το ζήτημα μιας ενδεχόμενης ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας καθίσταται περισσότερο πολιτικό, παρά νομικό, αφού συνδέεται με την πολιτική βούληση των κρατών μελών να αυτοπεριοριστούν σ' έναν τόσο ευαίσθητο τομέα της κρατικής κυριαρχίας, κάτι που έχει επισημανθεί ήδη ανωτέρω. Εντούτοις, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται επίσης, ότι μια κοινοτική αρμοδιότητα για τη θέσπιση άμεσα εφαρμοστέου ποινικού δικαίου δεν μπορεί και δεν πρέπει να συνάγεται εμμέσως, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί δομικό στοιχείο της εθνικής κυριαρχίας του κάθε κράτους μέλους. Αυτό, άλλωστε, επιτάσσει και η αρχή της περιορισμένης εξουσιοδότησης, από την οποία διέπεται όλη η δράση της Κοινότητας. Έτσι, μόνο μια ρητή-πρόβλεψη στο ίδιο το κείμενο της ΣΕΚ θα ικανοποιούσε την αρχή της νομιμότητας και δε θα κατέλιπε καμιά αμφιβολία ως προς την αντίστοιχη υποχώρηση της εθνικής κυριαρχίας⁹¹.

2. Ενωσιακός πυλώνας της ΣυνθΕΕ

2.1. Η παράλληλη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του ενωσιακού πυλώνα της ΣυνθΕΕ

Όπως ανωτέρω εκτέθηκε, η προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποτελεί κατά κανόνα αντικείμενο ενδιαφέροντος των κοινοτικών θεσμικών οργάνων. Ειδικότερα, η Επιτροπή, λόγω και των σχετικών με τον κοινοτικό προϋπολογισμό αρμοδιοτήτων της, αναπτύσσει έντονη δράση για την καταπολέμηση της απάτης σε βάρος των κοινοτικών οικονομικών

⁹⁰ Βλ. Φιλόπουλου Π., ό.π., σελ. 297 με περαιτέρω παραπομπές.

⁹¹ Βλ. Τσόλκα Ο., Η πορεία προς το Corpus Juris...ό.π., σελ. 1175, Καϊάφα-Γκιμπάντι Μ., Το ευρωπαϊκό εγχείρημα διαμόρφωσης κοινών ποινικών κανόνων...ό.π., σελ. 100, Μουζάκη Διον., ό.π., σελ. 507.

συμφερόντων⁹². Συγκριτικές, ωστόσο έρευνες, που διεξήχθησαν κατόπιν πρωτοβουλιών της Επιτροπής, κατέδειξαν ότι η εφαρμογή της αρχής της εξομοίωσης στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα, δεν απέφερε αποτελεσματική προστασία στα κοινοτικά οικονομικά συμφέροντα. Αυτό δε ερμηνεύεται εξαιτίας των ασυνεπειών των νομοθεσιών των κρατών μελών, αλλά και λόγω του διασυνοριακού χαρακτήρα της σχετικής εγκληματικότητας⁹³.

Έτσι, στο χρονικό διάστημα που προηγείται της ανωτέρω νομολογίας του ΔΕΚ, τα όργανα της Ένωσης, προκειμένου να ενισχύσουν αποτελεσματικά την προστασία των οικονομικών τους συμφερόντων, αποφάσισαν να στραφούν στα νομικά εργαλεία που διέθετε ο τρίτος πυλώνας πριν από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και συγκεκριμένα στη σύμβαση⁹⁴. Έτσι, το Συμβούλιο κατήρτισε καταρχάς δύο σημαντικές Συμβάσεις⁹⁵, με βάση την (τότε) διάταξη του ά. Κ3 της ΣΥΝΘΕΕ: 1) Την 26.7.1995 εκδόθηκε η «Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁹⁶», η οποία συμπληρώθηκε με τρία Πρωτόκολλα⁹⁷ και 2) την 26.5.1997 η «Σύμβαση περί καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών μελών της Ε.Ε⁹⁸».

Κρίνεται δε σκόπιμο στο σημείο αυτό να προβούμε σε μια σύντομη επισκόπηση των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τον τρίτο πυλώνα. Ως γνωστό, ο στόχος για τη δημιουργία του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης επιδιώκεται να πραγματοποιηθεί και στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα, δηλαδή με

⁹² Βλ. Ετήσιες Εκθέσεις Επιτροπής για την καταπολέμηση της απάτης, δημοσιευμένες στην επίσημη ιστοσελίδα της Ε.Ε.

⁹³ Βλ. Τσόλκα Ο, Απάτη σε βάρος....ό.π., σελ. 752.

⁹⁴ Σύμφωνα με το ά. 34 παρ.2 περ. δ), «Το Συμβούλιο μπορεί να κατάρτιζε συμβάσεις, τις οποίες συνιστά στα κράτη μέλη προς αποδοχή σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες. Τα κράτη μέλη κινούν τις εφαρμοστέες διαδικασίες εντός προθεσμίας που ορίζεται από το Συμβούλιο.

⁹⁵ Οι συμβάσεις αποβλέπουν στην προώθηση της διακυβερνητικής συνεργασίας στο πεδίο της καταπολέμησης, με μέσα ποινικού δικαίου, των εγκληματικών δραστηριοτήτων σε βάρος του κοινοτικού προϋπολογισμού.

⁹⁶ ΕΕ C 316, 27.11.1995, σελ. 49 επ. Σύμβαση PIF (Convention pour la protection des interest financiers de la Communaute).

⁹⁷ 1) ΕΕ C 313, 23.10.1996, σελ. 2, 2) ΕΕ C 221, 19.7.1997, σελ. 12 επ., 3) ΕΕ C 151 της 20.5.1997, σελ. 1.

⁹⁸ ΕΕ C 195, 25.6.1997, σελ. 1 επ.

τις ρυθμίσεις της ΣυνθΕΕ, όπου η συνεργασία των κρατών μελών της Ένωσης δεν υπακούει στους αυστηρούς διαδικαστικούς κανόνες του πρώτου πυλώνα, η ομοφωνία στη λήψη των αποφάσεων αποτελεί τον κανόνα και γενικά κυριαρχεί ο διακυβερνητικός χαρακτήρας στην όλη συνεργασία⁹⁹. Ως εκ τούτου, τα θέματα που αφορούν τον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε δικαστικές υποθέσεις δεν ανατέθηκε στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα, αλλά υπάγονται στον τρίτο πυλώνα, ο οποίος χαρακτηρίζεται από τη διακυβερνητική, διακρατική μέθοδο στη λήψη αποφάσεων¹⁰⁰. Η ανάπτυξη, ωστόσο, της εν λόγω συνεργασίας των κρατών μελών της Ένωσης τελεί υπό την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπό την έννοια ότι μέτρο που προβλέπεται ως αρμοδιότητα της Κοινότητας δεν μπορεί να αναληφθεί και να αντιμετωπισθεί στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα. Μεταξύ δε των νομικών εργαλείων του τρίτου πυλώνα είναι και η σύμβαση, η οποία αρχίζει να εφαρμόζεται, αφού υιοθετηθεί από τα μισά τουλάχιστον κράτη μέλη. Σύμφωνα δε με το ά. 35 παρ. 1, αναγνωρίζεται η αρμοδιότητα στο ΔΕΚ να αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις και σε θέματα που αφορούν τον τρίτο πυλώνα. Η διαδικασία δε της παραπομπής δεν προβλέπεται ως υποχρεωτική, αλλά ως προαιρετική. Στα κράτη μέλη αναγνωρίζεται η δυνατότητα *opting in*, με δήλωσή τους, την οποία μπορούν να υποβάλλουν οποτεδήποτε και να αναγνωρίσουν στα δικαστήριά τους τη δυνατότητα παραπομπής προδικαστικών ερωτημάτων στο ΔΕΚ¹⁰¹. Αντικείμενο του προδικαστικού ελέγχου μπορεί να αποτελέσει μεταξύ άλλων και η ερμηνεία των συμβάσεων, το οποίο προβλέπεται και εμπεριέχεται στο ίδιο το κείμενο των προαναφερθεισών συμβάσεων, η ανάπτυξη των οποίων ακολουθεί στη συνέχεια.

⁹⁹ Βλ. Παπαγιάννη Δ., Ο ευρωπαϊκός χώρος...ό.π., σελ. 229.

¹⁰⁰ Το ά. 29 ΣυνθΕΕ, επαναλαμβάνοντας διακήρυξη του προοιμίου της Συνθήκης, προσδιορίζει ότι στόχος της Ένωσης είναι να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και προβλέπει την ανάπτυξη από κοινού δράσης μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις όπως επίσης και την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

¹⁰¹ Είναι γνωστό, ωστόσο, ότι την εν λόγω αρμοδιότητα την έχουν αποδεχθεί όλα τα κράτη μέλη, γεγονός που ενισχύει τον περιορισμό της εθνικής τους κυριαρχίας.

2.2. Νομικές πράξεις στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου

2.2.1. Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων-Σύμβαση PIF¹⁰²

Με τη συγκεκριμένη σύμβαση¹⁰³, τα κράτη μέλη κλήθηκαν να εναρμονίσουν την ποινική τους νομοθεσία στο πεδίο της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, σύμφωνα με τις προβλέψεις της¹⁰⁴. Εκείνο, που επιδίωξε η Ε.Ε. με την παραπάνω σύμβαση, ήταν να προσδιορίσει κυρίως το περιεχόμενο που ήθελε να αποδίδεται στην έννοια της «απάτης» κατά των οικονομικών της συμφερόντων, καθώς και άλλες σχετικές με αυτήν αξιόποινες συμπεριφορές, αλλά και να καθορίσει επίσης σημαντικούς επιμέρους όρους απόδοσης ποινικής ευθύνης, ώστε να επιτύχει έτσι μια κατά το δυνατόν ομοιόμορφη και ισοδύναμη προστασία των οικονομικών της αγαθών σε όλα τα κράτη μέλη. Ειδικότερα, οι σχετικές ρυθμίσεις έχουν ως εξής:

α) Με το ά. 1 της Σύμβασης οριοθετείται εννοιολογικά το ποινικό αδίκημα της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών

¹⁰² Βλ. *Φλωρίδη Β.*, Το διεθνές νομικό πλαίσιο....ό.π., σελ. 206, του ίδιου, Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική αρχή...ό.π., σελ. 614 επ., του ίδιου, Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Β') Συμβολή στη συζήτηση για την καθιέρωση του θεσμού, Ποιν.Δικ. 2005, σελ. 757, *Τσόλκα Ο.*, Απάτη σε βάρος....ό.π., σελ. 752, της ίδιας, Η πορεία προς....ό.π., σελ. 1184 επ., *Καρκαλή Ιω.*,ό.π., σελ. 534 επ., *Μουζάκη Δ.*, ό.π., σελ. 486, *Στάγκου Π.*, ό.π., σελ. 1129, *Αργυρόπουλου Χριστ.*, Οι δικονομικές ρυθμίσεις απέναντι στην εθνική έννομη τάξη, Υπερ. 1999, σελ. 1121, *Σπινέλλη Δ.*, ό.π., σελ.8 επ., *Φιλόπουλου Π.*, ό.π., σελ.303, *Δούβα Γ.*, ό.π., σελ. 56 επ. *Περιστεράκη Α.*, ό.π., σελ. 204-205, *Ψαρούδα-Μπενάκη Α.*, Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο; Σκέψεις με αφορμή το Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, Ποιν.Χρον. ΝΓ/2003, σελ. 965, *Jeschek H.*, ό.π., σελ. 490, *Συκιάτου-Ανδρουλάκη Αθ.*, ό.π., σελ. 392., *Hecker B.*, ό.π., σελ.494 επ., *Καϊάφα-Γμπάντι*, Ευρωπαϊκή σύγκλιση και ποινικό δίκαιο-σύγχρονες εξελίξεις, Ποιν.Δικ. 2001, σελ. 1286 επ., της ίδιας, Το ποινικό δίκαιο στην Ε.Ε., ό.π., σελ. 65 επ., *Μυλωνόπουλου Χρ.* Ποινικό Δίκαιο Ειδικό μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (άρθρα 372-406 ΠΚ). Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2001, σελ. 422 επ.

¹⁰³ Στην Ελλάδα η Σύμβαση PIF κυρώθηκε με το ν. 2803/2000 (ΦΕΚ Α 48), ο οποίος αναλύεται κάτωθι στο κεφάλαιο Δ'.

¹⁰⁴ Βλ. σχετικά το ά. 1 παρ. 2 της Σύμβασης PIF: «Με την επιφύλαξη του ά. 2 παρ. 2 κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία και κατάλληλα μέτρα για τη μεταφορά των διατάξεων της παρ. 1 στο εσωτερικό του ποινικό δίκαιο κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι αναφερόμενες σ' αυτές συμπεριφορές να χαρακτηρίζονται εγκλήματα.

Κοινοτήτων¹⁰⁵. Κατά την τυποποίηση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς διακρίνονται δύο μορφές: Η πρώτη αφορά στις δαπάνες¹⁰⁶, η δε δεύτερη στα έσοδα¹⁰⁷ του κοινοτικού προϋπολογισμού. Και στις δύο περιπτώσεις, η τέλεση του εγκλήματος προϋποθέτει από πρόθεση πράξη ή παράλειψη σχετικά με α) «τη χρήση ή την υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων» ή β) «την αποσιώπηση πληροφοριών κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης». Η διάκριση μεταξύ της απάτης που αφορά στις δαπάνες και της απάτης που αφορά στα έσοδα εντοπίζεται τελικώς στο αποτέλεσμα¹⁰⁸ της πράξης των δυο αυτών τυποποιούμενων παραβατικών συμπεριφορών. Στην πρώτη περίπτωση των δαπανών, το αποτέλεσμα είναι η αχρεώστητη είσπραξη ή παρακράτηση πόρων που προέρχονται από το γενικό προϋπολογισμό των Κοινοτήτων ή από τους προϋπολογισμούς των οποίων η διαχείριση ασκείται από τις Κοινότητες ή για λογαριασμό τους. Στη δεύτερη περίπτωση, των εσόδων, το αποτέλεσμα είναι η παράνομη μείωση των πόρων των ως άνω προϋπολογισμών¹⁰⁹.

Τέλος, ως απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τυποποιείται μία τρίτη μορφή συμπεριφοράς: αυτής «της μη κατά προορισμό χρήσης», είτε των πόρων που παρακρατήθηκαν στην περίπτωση των δαπανών, οπότε θα πρέπει οι πόροι αυτοί να χρησιμοποιήθηκαν «για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους χορηγήθηκαν αρχικώς», είτε «ενός νόμιμα αποκτηθέντος πλεονεκτήματος» στην περίπτωση των εσόδων, με αποτέλεσμα και πάλι τη μείωση των πόρων των προϋπολογισμών που

¹⁰⁵ Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υιοθέτησαν ενιαίο ορισμό της αποκαλούμενης ευρωπαϊκής διατύπωσης ανταποκρίνεται πλήρως στην εννοιολογική οριοθέτηση της κρίσιμης συμπεριφοράς.

¹⁰⁶ Η υπογράμμιση δική μου. Στις δαπάνες αυτές εμπίπτουν οι επιδοτήσεις του FEOGA, οι επιδοτήσεις του F.S.E., του Χρηματοδοτικού Μέσου Προσανατολισμού της Αλείας, του Ταμείου Συνοχής. Εδώ εμπίπτουν επίσης, το Ταμείο Ανάπτυξης που διαχειρίζεται η Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, καθώς και ορισμένα Ταμεία που δεν περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό, αλλά που διαχειρίζονται για δικό τους λογαριασμό, κοινοτικοί οργανισμοί, οι οποίοι δεν αποτελούν θεσμικά όργανα.

¹⁰⁷ Η υπογράμμιση δική μου. Δεν εμπίπτουν εδώ τα έσοδα από την επιβολή ενιαίου συντελεστή επί της φορολογικής βάσης του Φ.Π.Α., ούτε τα έσοδα από την επιβολή του ενιαίου συντελεστή επί του ποσού του ΑΕΠ των κρατών μελών.

¹⁰⁸ Η υπογράμμιση δική μου.

¹⁰⁹ Βλ. και Φλωρίδη Β., Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Β')....ό.π., σελ. 757.

προαναφέρθηκαν. Ο εκ προθέσεως χαρακτήρας των προαναφερθεισών πράξεων δύναται να προκύπτει και από «αντικειμενικές πραγματικές περιστάσεις»¹¹⁰.

Από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει σαφώς ότι οι ως άνω περιγραφόμενες πράξεις αποτελούν εγκλήματα αποτελέσματος, καθώς η χαρακτηριζόμενη ως αξιόποινη συμπεριφορά περιέχει μια ορισμένη ενέργεια και ένα εξ αυτής δημιουργούμενο αποτέλεσμα, μια μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο ξεχωριστή από την ενέργεια¹¹¹. Η διαπίστωση αυτή έχει μεγάλη σημασία για την αναγκαιότητα ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της πράξης/παράλειψης και του επελθόντος αποτελέσματος, το οποίο θα μας απασχολήσει κατωτέρω.

β) Οι κυρώσεις που απειλούνται για τις τυποποιούμενες συμπεριφορές πρέπει να είναι «αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές»¹¹². Η εξειδίκευση των κυρώσεων, ωστόσο, επαφίεται στα κράτη μέλη, υπό ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές¹¹³. Σε περιπτώσεις, όμως, βαρειάς τουλάχιστον απάτης, θα πρέπει να προβλέπονται στερητικές της ελευθερίας ποινές. Αντίστοιχα, στις περιπτώσεις απάτης ευτελούς αξίας είναι δυνατόν να προβλέπονται ποινές «διαφορετικές» από τις προηγούμενες¹¹⁴.

γ) Εισάγεται ευθύνη για τους διευθυντές επιχείρησης ή άλλα φυσικά πρόσωπα που έχουν αποφασιστική εξουσία ή εξουσία ελέγχου σε επιχειρήσεις, στην περίπτωση κατά την οποία, «πρόσωπο υπαγόμενο στην εποπτεία τους», διαπράξει για λογαριασμό της επιχείρησης το αδίκημα της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων¹¹⁵. Η διατύπωση σχετικά με αυτού του είδους την ευθύνη δεν απαντά στο ερώτημα ποιας μορφής υπαιτιότητα απαιτείται, ώστε ο διευθυντής επιχείρησης ή το φυσικό πρόσωπο που έχει εξουσία για τη λήψη απόφασης ή ελέγχου σε επιχείρηση να υπέχει ποινική

¹¹⁰ Βλ. ά. 1 παρ.4 της Σύμβασης.

¹¹¹ Βλ. και *Καρκαλή Ιω.*, ό.π., σελ. 537.

¹¹² Βλ. ά. 2 της Σύμβασης.

¹¹³ Βλ. και *Φλωρίδη Β.*, Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Α')...ό.π., σελ. 614-615.

¹¹⁴ Στην κοινή αυτή ποινική υπόσταση του εσωτερικού δικαίου πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται η ηθική ατυουργία, η συνέργεια και η απόπειρα.

¹¹⁵ Βλ. ά. 3 της Σύμβασης.

ευθύνη για τις πράξεις του υπαγόμενου στην εποπτεία του¹¹⁶. Ένα επιπλέον ερώτημα που τίθεται είναι πώς συνδέεται αιτιωδώς η διάπραξη «για λογαριασμό της επιχείρησης» απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «όπως αυτή ορίζεται στο ά. 1» με την ακαθόριστη από την άποψη της ποινικής υπαιτιότητας, αιωρούμενη συμμετοχή στο όλο εγχείρημα προσώπου, το οποίο διευθύνει την επιχείρηση αυτή ή ακόμα χειρότερα προσώπου, το οποίο λαμβάνει αποφάσεις ή ελέγχει ακόμη και καθ' ύλη αναρμοδίως¹¹⁷.

δ) Το κράτος μέλος καθορίζει τη δικαιοδοσία του βάσει των αρχών της εδαφικότητας και ενός είδους αρχής της προσωπικότητας¹¹⁸. Το δεύτερο, ωστόσο, κριτήριο αφορά μόνο το φυσικό αυτουργό, οπότε συνάγεται ότι για τους λοιπούς συμμετόχους λαμβάνεται υπόψη μόνο η αρχή της εδαφικότητας.

ε) Το άρθρο 5 της Σύμβασης PIF πραγματεύεται ζητήματα σχετικά με το θεσμό της έκδοσης, ως ίσχυε ως τότε, σύμφωνα με τις διατάξεις της ευρωπαϊκής σύμβασης της έκδοσης. Με την απόφαση-πλαίσιο, ωστόσο, της 2002/584/JAI/ του Συμβουλίου της 13.6.2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών¹¹⁹, καταργούνται στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών, οι σχετικές ρυθμίσεις της έκδοσης. Συνεπώς, σε ό,τι αφορά την εν λόγω διάταξη της PIF, εφαρμόζονται οι διατάξεις του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, δεδομένου ότι η απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της ΕΚ συμπεριλαμβάνεται στα εγκλήματα που τυγχάνει εφαρμογής το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης¹²⁰.

στ) Ένα πρόσωπο, το οποίο έχει τελεσιδίκως δικαστεί σε ένα κράτος μέλος, δεν επιτρέπεται να διωχθεί ποινικώς σε άλλο, εφόσον η ποινή που επιβλήθηκε έχει

¹¹⁶ Μια τόσο γενική διατυπώση δημιουργεί, αναμφίβολα, πολλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις σε σχέση με το δίκαιο που ισχύει σε κάθε κράτος μέλος και επιπλέον δίνει την δυνατότητα στον εθνικό νομοθέτη να ενσωματώσει στο εθνικό του δίκαιο το ως άνω ά. με μεγάλη ευχέρεια.

¹¹⁷ Βλ. *Καρκαλή Ιω.*, ό.π., σελ. 539.

¹¹⁸ Σημαντικό κριτήριο, κατά το ά. 4 της Σύμβασης, αποτελεί η υπηκοότητα του κράτους μέλους σε ό,τι αφορά στο φυσικό αυτουργό της πράξεως.

¹¹⁹ Επίσημη Εφημερίδα L 190, 18.07.2002.

¹²⁰ Στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 3251/2004 (Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις- ΦΕΚ Α127), προσαρμόστηκε η ελληνική νομοθεσία με την σχετική απόφαση-πλαίσιο.

εκτελεστεί ή βρίσκεται στο στάδιο της εκτέλεσης ή η εκτέλεσή της έχει καταστεί αδύνατη, βάσει της νομοθεσίας του κράτους στο οποίο επιβλήθηκε η ποινή¹²¹. Πρόκειται για τη γνωστή αρχή *ne bis in idem*, η οποία μάλιστα αναφέρεται ως τίτλος του σχετικού άρθρου της Σύμβασης.

η) Οι διαφορές μεταξύ ενός ή περισσότερων κρατών για την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης, παραπέμπονται στο Συμβούλιο, προκειμένου να επιλυθούν και πάντως, ως *ultimum refugium*, αρμόδιο είναι το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο επιλύει κάθε διαφορά, η οποία δεν επιλύθηκε από το Συμβούλιο εντός έξι μηνών μετά την παραπομπή της¹²².

2.2.2. Το Πρωτόκολλο του Δουβλίνου της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 1996

Το πρώτο πρωτόκολλο της Σύμβασης PIF αποσκοπεί στην εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων για τις πράξεις της δωροδοκίας, στις οποίες συμμετέχουν εθνικοί και κοινοτικοί υπάλληλοι και οι οποίες προκαλούν ή μπορεί να προκαλέσουν ζημία στα οικονομικά συμφέροντα των Κοινοτήτων¹²³.

Με τις διατάξεις του πρώτου πρωτοκόλλου της Σύμβασης PIF επαναοριοθετείται η έννοια του υπαλλήλου και επεκτείνεται το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «κοινοτικός υπάλληλος», ώστε να περιλαμβάνεται σε αυτή, ο κοινοτικός υπάλληλος, ο εθνικός δημόσιος υπάλληλος, καθώς και τα μέλη και το προσωπικό των οργανισμών που δημιουργούνται δυνάμει των Συνθηκών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων¹²⁴. Έτσι, το εν λόγω Πρωτόκολλο εξομοιώνει τους κοινοτικούς με τους εθνικούς υπαλλήλους κατά τη διάπραξη απάτης σε βάρος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και τα μέλη της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Δικαστηρίου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου με τους

¹²¹ Βλ. ά. 7 της Σύμβασης.

¹²² Βλ. ά. 8 της Σύμβασης.

¹²³ Βλ. Τσόλκα Ο., Η πορεία προς το Corpus Juris.....ό.π., σελ. 1185.

¹²⁴ Περαιτέρω, η έννοια του κοινοτικού υπαλλήλου συμπεριλαμβάνει κάθε πρόσωπο που εργάζεται για τις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, ενώ για τον εννοιολογικό καθορισμό του όρου «εθνικός δημόσιος υπάλληλος» προτιμήθηκε η οδός της παραπομπής στο εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους. Βλ. και Καρκαλή Ιω., ό.π., σελ. 540-541.

υπουργούς, τα μέλη της Βουλής και τα μέλη των ανώτατων δικαιοδοτικών οργάνων των κρατών μελών, όταν σε βάρος των τελευταίων ή από τα τελευταία διαπράττονται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους εγκλήματα απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή εγκλήματα ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας που μπορούν να ζημιώσουν τα κοινοτικά οικονομικά συμφέροντα.

Παράλληλα, εισάγεται για πρώτη φορά η τυποποίηση της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας ως εγκλήματος, όταν με τις εν λόγω πράξεις προκαλείται ή ενδέχεται να προκληθεί ζημία στα οικονομικά συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ομοίως, στην περίπτωση αυτή, δεν συγκεκριμενοποιείται το είδος των κυρώσεων, αλλά επαναλαμβάνεται ότι αυτές θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές. Οι ρυθμίσεις σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή του Α' Πρωτοκόλλου, ακολουθούν την προηγηθείσα ρύθμιση της Σύμβασης.

2.2.3. Το Πρωτόκολλο των Βρυξελλών της 19^{ης} Ιουνίου 1997

Το δεύτερο πρωτόκολλο διευρύνει εν γένει την ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, εφόσον σχετίζονται με τα εγκλήματα της ενεργητικής ή παθητικής δωροδοκίας ή των σοβαρών περιπτώσεων απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Επιπλέον, θεσμοθετείται η ευθύνη των νομικών προσώπων για απάτη, δωροδοκία και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με βάση τις προβλέψεις του Πρωτοκόλλου, στις περιπτώσεις που τα εγκλήματα αυτά διαπράττονται προς όφελος των νομικών προσώπων από οποιοδήποτε πρόσωπο που ενεργεί ή ατομικά ή ως μέλος οργάνου νομικού προσώπου και το οποίο κατέχει ηγετική θέση, καθώς και όταν το έγκλημα οφείλεται σε ελλιπή έλεγχο ή επιτήρηση τέτοιου προσώπου. Ωστόσο, από την πρόβλεψη των κυρώσεων

καθίσταται σαφές ότι το Πρωτόκολλο δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε ποινικές κυρώσεις των νομικών προσώπων¹²⁵.

Περαιτέρω, επιτράπηκε και διευκολύνθηκε η άμεση διαβίβαση αιτήσεων συνεργασίας, καθιερώνοντας μία συγκεντρωτική διαδικασία διαμέσου –μεταξύ άλλων- των δικαστικών συνδέσμων. Εν τούτοις, δεν κατέστη εφικτό να αρθούν όλα τα εμπόδια που άπτονται των διαφορετικών αρμοδιοτήτων που επιφυλάσσουν τα συστήματα των κρατών μελών όσον αφορά αφενός την αστυνομία και αφετέρου τους εισαγγελείς και ανακριτές.

2.2.4. Το Πρωτόκολλο σχετικά με την ερμηνεία της Σύμβασης ΡΙΕ από το ΔΕΚ με προδικαστικές αποφάσεις¹²⁶

Με το τρίτο Πρωτόκολλο προβλέφθηκε η αρμοδιότητα του ΔΕΚ για την ερμηνεία της Σύμβασης και του πρώτου Πρωτοκόλλου στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικών ερωτημάτων των κρατών μελών. Η επιλογή για το αν τα κράτη θα αναγνωρίσουν τη σχετική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, αφήνεται στη διακριτική τους ευχέρεια. Η αρμοδιότητα αυτή επεκτάθηκε και στο δεύτερο ως άνω Πρωτόκολλο με ρητή πρόβλεψη στη διάταξη του ά. 13. παρ.3.

2.2.5. Η Σύμβαση των Βρυξελλών της 27^{ης} Μαΐου 1997

Με τη Σύμβαση «περί καταπολεμήσεως της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών μελών της Ε.Ε.¹²⁷» δημιουργείται ένα πιο αυτοτελές και σαφέστερο πλέγμα διατάξεων για τα εγκλήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας. Ειδικότερα, οι σχετικές διατάξεις έχουν ως εξής:

¹²⁵ Για περ.ανάλυση βλ. *Καρκαλή Ιω.*, ό.π., σελ. 542-543.

¹²⁶ Υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 29.11.1996.

¹²⁷ ΕΕ C 195, 25.6.1997, σελ. 1 επ.

α) Σύμφωνα με την ανωτέρω Σύμβαση¹²⁸, παθητική δωροδοκία στοιχειοθετείται «όταν, εκ προθέσεως, ο υπάλληλος ζητά ή λαμβάνει, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, για τον εαυτό του ή για τρίτο, ωφελήματα οιασδήποτε φύσεως ή δέχεται υπόσχεση τοιούτων, προκειμένου να τελέσει ή να μην τελέσει πράξη εκ των καθηκόντων του, ή κατά την άσκηση των καθηκόντων του, κατά παράβαση των καθηκόντων του».

Ενεργητική δωροδοκία στοιχειοθετείται «όταν οιοσδήποτε εκ προθέσεως, υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, οιασδήποτε φύσεως ωφέλημα για τον εαυτό του ή για τρίτο, προκειμένου να τελέσει ή να μην τελέσει πράξη εκ των καθηκόντων του ή κατά την άσκηση των καθηκόντων του, κατά παράβαση των καθηκόντων του»¹²⁹.

β) Επαναλαμβάνονται *mutatis mutandis* οι διατάξεις του πρώτου Πρωτοκόλλου για τον καθορισμό της έννοιας του υπαλλήλου, καθώς και οι διατάξεις της Σύμβασης PIF για την καταπολέμηση της απάτης, για την ποινική ευθύνη διευθυντών της επιχείρησης, τη δικαιοδοσία, την έκδοση και την άσκηση δίωξης, για την εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* και την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να επιλύσει προβλήματα ερμηνείας και εφαρμογής, εφόσον δεν επιτευχθεί αυτό από το Συμβούλιο. Θεσπίζεται, περαιτέρω, ποινική ευθύνη και για διευθυντές επιχειρήσεων ή πρόσωπα που έχουν εξουσία αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχειρήσεις, εάν πρόσωπο «που τελεί υπό τις εντολές τους» διαπράξει για λογαριασμό της επιχείρησης ενεργητική δωροδοκία¹³⁰.

¹²⁸ Η εν λόγω σύμβαση κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν. 2802/2000 (ΦΕΚ 47), ο οποίος αναλύεται κάτωθι στο κεφάλαιο Δ'.

¹²⁹ Ουσιαστικά, η διαφορά μεταξύ του πρώτου Πρωτοκόλλου και της εν λόγω Σύμβασης, έγκειται στο ότι η τυποποίηση της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας στη Σύμβαση δεν απαιτεί την επέλευση ζημίας των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Διευρύνεται δηλαδή ουσιαστικά το αξιόποινο της πράξης της δωροδοκίας, αφού δεν απαιτείται πλέον η επέλευση του αποτελέσματος που απαιτούσε το πρώτο Πρωτόκολλο.

¹³⁰ Πιο αναλυτικά, βλ. Δούβα Γ., ό.π., σελ. 73 επ.

2.3. Συμπεράσματα.

Κύριος στόχος των ως άνω συμβάσεων ήταν η εναρμόνιση των κανόνων του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Στον τομέα της δικονομίας, τα ανωτέρω συμβατικά κείμενα καθορίζουν τους κανόνες αρμοδιότητας των κρατών μελών, της έκδοσης προσώπων και της δήμευσης. Περαιτέρω, προβλέπουν την τήρηση της αρχής «ne bis in idem» και τέλος, επιβεβαιώνουν σαφώς την αρχή της δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών σε ποινικές υποθέσεις, σε όλα τα στάδια της ποινικής δίκης¹³¹. Βέβαια, έτσι διαμορφώθηκαν νέες ποινικές διατάξεις, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι σχετικές αποκλίσεις της ποινικής νομοθεσίας των κρατών μελών.

Υποστηρίζεται¹³² επίσης, ότι η παραπάνω εικόνα δείχνει ότι η Σύμβαση PIF αποτελεί μια ήπια παρέμβαση της Ε.Ε. στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, στο μέτρο που περιορίζεται σε ορισμούς συμπεριφορών, οι οποίες απειλούνται με ποινή, όταν τελούνται από πρόθεση, ενώ παράλληλα σεβαστά γίνονται τα εθνικά δίκαια τόσο στο επίπεδο της ευθύνης των νομικών προσώπων¹³³ όσο και σ' αυτό του ορισμού της ποινικής δικαιοδοσίας. Εξάλλου, για τους εθνικούς νομοθέτες δεν προβλέπονται υποχρεωτικά όρια απειλουμένων ποινών, ενώ και οι προβλέψεις για τη δικαστική συνεργασία παραμένουν, με εξαίρεση την έκδοση και τη ρύθμιση της αρχής ne bis in idem, σε γενικό επίπεδο.

Η Σύμβαση PIF τέθηκε σε ισχύ μόλις στο τέλος του 2002, δηλαδή επτά χρόνια από την υπογραφή της, λόγω των χρονοβόρων διαδικασιών κύρωσής της από τα κράτη μέλη, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις διατυπώθηκαν από αυτά επιφυλάξεις σε σχέση με επιμέρους διατάξεις.

¹³¹ Βλ. ά. 6 της Σύμβασης PIF καθώς και *Τσόλκα Ο.*, *Η πορεία προς το Corpus Juris....ό.π.*, σελ. 1185.

¹³² Βλ. *Καϊάφα-Γμπάντι*, *Οικονομικά συμφέροντα Ε.Ε. ...ό.π.*, σελ. 1317.

¹³³ Βέβαια, ανακύπτουν ζητήματα ατομικών δικαιωμάτων και επιτρεπτού του περιοριστικού του πυρήνα τους τιμωρητικού αποτελέσματος, όπως π.χ. στην περίπτωση θέσπισης μορφής αντικειμενικής ευθύνης στους διευθυντές των επιχειρήσεων και νομικών προσώπων, χωρίς να υπάρχει εμφανής αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του αξιόποινου αποτελέσματος και της συμπεριφοράς προσώπων, τα οποία κινούνται σε χώρους ενδεχομένως απλώς σχετικούς με το αποτέλεσμα αυτό. Πρόκειται κατ' ουσία για τιμώρηση προσώπου για αδίκημα που έχει διαπραχθεί από έτερο πρόσωπο, η οποία, στο πλαίσιο της νομικής ρύθμισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου από το Δικαστήριο του Στρασβούργου δεν είναι ανεκτή.

Χαρακτηριστικό είναι δε, ότι ήδη πριν τεθεί σε ισχύ η σύμβαση αυτή, θεωρήθηκε μεν ως ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ποινικής προστασίας των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, αλλά παράλληλα και ξεπερασμένο ως εργαλείο για την αποτελεσματική τους προστασία. Και αυτό γιατί και μετά την ισχύ της εξακολουθεί να υπάρχει αβεβαιότητα για την Κοινότητα ως προς τον τρόπο, με τον οποίο ενσωματώνονται οι ρυθμίσεις της στις εθνικές ποινικές νομοθεσίες των κρατών μελών, δηλ. ως προς το αν θα επιτευχθεί τελικά πράγματι μια ισοδύναμη προστασία σ' αυτά¹³⁴.

3. Όργανα της ΕΕ για την αντιμετώπιση της απάτης σε βάρος των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων

Όπως προαναπτύχθηκε, τα έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελούν το μέσο πραγμάτωσης των πολιτικών της Ε.Ε. με τη χρηματοδότηση έργων γενικού ενδιαφέροντος σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησης της Ένωσης. Η ανάγκη προστασίας του κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελεί βασική προτεραιότητα των ευρωπαϊκών οργάνων που έχουν καθήκον να εγγυώνται την κατά το δυνατόν καλύτερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των χρημάτων των φορολογούμενων πολιτών της ΕΕ. Για το λόγο αυτό, η πρόληψη και η καταπολέμηση της απάτης, καθώς και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων που πλήττουν τα οικονομικά συμφέροντα της κοινότητας αποτελεί το βασικό άξονα της δραστηριότητας της Κοινότητας προς αυτήν την κατεύθυνση.

¹³⁴ Βλ. κατωτέρω και την Πράσινη Βιβλο σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, COM (2001) τελικό, Βρυξέλλες, 11.12.2001, 87.

3.1. Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης - OLAF¹³⁵

3.1.1. Η UCLAF¹³⁶ ως πρόδρομος της OLAF

Στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας, η Επιτροπή, η οποία διαθέτει σημαντικές εξουσίες για την καταπολέμηση της απάτης, της διαφθοράς και κάθε άλλης παράνομης δραστηριότητας που θα μπορούσε να θίξει τα κοινοτικά συμφέροντα, ίδρυσε αρχικά το 1988 στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας, υπό την αιγίδα του Προέδρου της Επιτροπής, τη Μονάδα για το συντονισμό της καταπολέμησης της απάτης (UCLAF¹³⁷) με οιοδήποτε ανακριτικές εξουσίες¹³⁸ και με σκοπό να ευνοήσει την ανάπτυξη μιας συνεκτικής πολιτικής καταπολέμησης της απάτης. Η UCLAF ήταν επιφορτισμένη με καθήκοντα έρευνας στην καταπολέμηση της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας¹³⁹. Η Υπηρεσία αυτή πραγματοποιούσε επιτόπιες έρευνες σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, ή κατ' ιδίαν, όταν ήταν αναγκαίο, προκειμένου να διασφαλίσει την προστασία της ορθής χρησιμοποίησης των κοινοτικών πόρων.

Ωστόσο, το 1998 το Ελεγκτικό Συνέδριο σε έκθεσή του¹⁴⁰, τόνιζε ότι πρέπει να επιλυθούν τρία σοβαρότατα θέματα σχετικά με τη δράση της UCLAF, ήτοι: α) ο τρόπος διενέργειας των ερευνών, β) το στάδιο ενημέρωσης των εθνικών

¹³⁵ Office de Lutte Antifraude-Υπηρεσία Καταπολέμησης της απάτης.

¹³⁶ Unite de Lutte Antifraude-Μονάδα Συντονισμού Καταπολέμησης της Απάτης.

¹³⁷ Βλ. *Jescheck H.*, ό.π., σελ. 491, *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Το ποινικό δίκαιο στην ΕΕ.....ό.π., σελ. 64, *Τσόλκα Ο.*, Η πορεία προς το Corpus Juris,....ό.π., σελ. 1172 επ., *Hecker B.*, ό.π., σελ. 123 επ., *Ζημιανίτη Δ.*, Δικαστική Συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμικό πλαίσιο, κεκτημένο και προοπτικές, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2007, σελ. 97, του ίδιου, Η συμβολή των ευρωπαϊκών θεσμών αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας και ιδίως, της Eurojust στη δημιουργία ενός χώρου κατοχύρωσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, Ποιν. Χρον. ΝΓ/2003, σελ. 203 επ., *Παπαγιάννη Δ.*, ό.π., σελ.304.

¹³⁸ Με τέτοιου είδους εξουσίες η δράση της υπερβαίνει τα όρια μιας απλής διοικητικής έρευνας. Η παραχώρηση αυτών των εξουσιών σε μια υπερεθνική Υπηρεσία επικρίθηκε από τη θεωρία. Η σχετική κριτική αφορά τόσο τη νομιμοποίηση αυτής της ανάθεσης αλλά και την έλλειψη δικαστικού ελέγχου και εποπτείας. Βλ. σχετ. μεταξύ άλλων *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Το ποινικό δίκαιοό.π., σελ. 64, *Τσόλκα Ο.*, Η πορεία προς..., ό.π., σελ. 1172 επ.

¹³⁹ Έτσι, *Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθ.*, ό.π., σελ. 389.

¹⁴⁰ Βλ. σχετικά την ειδική έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου αριθ. 8/1998 (ΕΕ C 230 της 22.7.1998).

διαδικτιών αρχών και γ) το πρόβλημα της αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων και πρότεινε ως λύση την δημιουργία ενός «Ευρωπαϊκού νομικού χώρου». Η Επιτροπή από την πλευρά της φαίνεται να αναγνώρισε μεν την ανάγκη να διασφαλισθεί η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, ανέφερε δε ότι η UCLAF δεν διαθέτει αστυνομικές ή δικαστικές εξουσίες και ότι οι ανακρίσεις της σε περιπτώσεις διαφθοράς ή απάτης στο όργανο αποτελούν διοικητικές έρευνες που στοχεύουν στην απόδειξη των γεγονότων¹⁴¹.

Στη συνέχεια, όμως η Επιτροπή, σε αντίθεση με τις ανωτέρω διαβεβαιώσεις της, προχώρησε στην ίδρυση της OLAF, παρέχοντάς της διευρυμένες εξουσίες και πλήρη ανεξαρτησία¹⁴². Η δε στάση της Επιτροπής καταδεικνύει την αντιφατική συμπεριφορά και την έμμεση άρνησή της ν' ασχοληθεί ουσιαστικά με τα δικαιώματα υπεράσπισης, αφού για την προστασία τους δεν είναι αρκετή μια «διακηρυκτική» αναγνώριση του σεβασμού τους από την Επιτροπή, αλλά η ρητή νομοθετική πρόβλεψη συγκεκριμένων δικαιοκρατικών εγγυήσεων¹⁴³.

3.1.2. Νομική βάση, οργάνωση, αρμοδιότητες

Η OLAF ιδρύθηκε τον Απρίλιο του έτους 1999 με την απόφαση της 1999/352/EK, EKAX, Ευρατόμ της Επιτροπής της 28^{ης} Απριλίου 1999¹⁴⁴. Νομική βάση για την ίδρυσή της αποτέλεσε το άρθρο 280 ΣΕΚ. Η πρώτη αυτή εφαρμογή του άρθρου 280 ΣΕΚ φανερώνει την ευθεία δραστηριοποίηση των οργάνων της Κοινότητας σε τομείς που συνδέονται άμεσα με τη διερεύνηση αξιόποινων συμπεριφορών σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας¹⁴⁵.

¹⁴¹ Βλ. απάντηση Επιτροπής στην ως άνω έκθεση, σελ. 42.

¹⁴² Βλ. άρθρο 3 της απόφασης της Επιτροπής για την πλήρη ανεξαρτησία του Διευθυντή της OLAF.

¹⁴³ Για παράδειγμα τη δικαστική προστασία, τις κυρώσεις για τα όργανα που παραβιάζουν τα δικαιώματα του καθ' ού, κλπ.

¹⁴⁴ L 136 της 31.05.1999.

¹⁴⁵ <http://ec.europa.eu/antifraud>

διαπίστωση και καταστολή των περιπτώσεων απάτης, στο βαθμό που πλήττεται ο κοινοτικός προϋπολογισμός^{150, 151}.

Έτσι, αναδιοργανώθηκε σε ανεξάρτητη- σε καθήκοντα ερευνής-αρχή¹⁵² με ευρύτατες δυνατότητες¹⁵³. Στις παραδοσιακές «εξωτερικές» έρευνες που συνίστανται σε επιτόπιους ελέγχους στα κράτη μέλη και αφορούν απάτες που έχουν τελεσθεί από φυσικά πρόσωπα ή επιχειρήσεις^{154, 155} προστίθενται οι «εσωτερικές έρευνες», δηλαδή πραγματοποιούμενες στο εσωτερικό των ίδιων των ευρωπαϊκών οργάνων¹⁵⁶. Αυτή η δυνατότητα της OLAF να πραγματοποιεί εσωτερικές έρευνες σε όλα τα θεσμικά όργανα, όργανα και οργανισμούς, αποτελεί σημαντική καινοτομία της μεταρρύθμισης του έτους 1999 και είναι συνέχεια, ιδίως μιας ανακοίνωσης της Επιτροπής του 1997, καθώς και της ειδικής έκθεσης με αριθ. 8/1998 του Ελεγκτικού Συνεδρίου¹⁵⁷.

¹⁵⁰ Βλ. http://ec.europa.eu/anti_fraud/ και http://ec.europa.eu/comm/dgs/olaf/mission/index_el.html

¹⁵¹ Βλ. επίσης, *Schaerlaekens Luc*, OLAF and its Cooperation with the Institutions of New Member States, in *Justice and Home Affairs in the EU, Liberty and Security Issues after Enlargement*, Ed. Joanna Apat, Edward Elgar, 2004, σελ. 167 επ.

¹⁵² Η ανεξαρτησία των καθηκόντων έρευνας που ανατέθηκαν στην OLAF απορρέει, σε νομικό επίπεδο, από τα άρθρα 3, 4 και 5 της απόφασης της Επιτροπής 1999/352/EK, ΕΚΑΧ, Ευρατόμ, για την ίδρυση της OLAF, και από τα άρθρα 11 και 12 των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1073/1999 και (Ευρατόμ) 1074/1999, σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιεί η OLAF.

¹⁵³ Βλ. *Hecker B.*, ό.π., σελ. 484 επ., *Συγκριτικού-Ανδρουλάκη Αθ.*, ό.π., σελ. 389 επ., *Παπαγιάννη Δ.*, ό.π., σελ. 304.

¹⁵⁴ Βλ. Έκθεση της Επιτροπής, της 2ας Απριλίου 2003-Αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της OLAF [COM 154 τελικό-δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα], αλλά και το προοίμιο των ως άνω κανονισμών (αρ. 12), όπου ρητά αναφέρεται ότι με την ανάθεση των εξωτερικών ερευνών σε ανεξάρτητη υπηρεσία τηρείται πλήρως η αρχή της επικουρικότητας που διατυπώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης.

¹⁵⁵ Βλ. αναλυτικότερα την από 2.4.2003 έκθεση της Επιτροπής, ό.π., σύσταση υπ' αριθ. 4, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι «οι επιτόπιοι έλεγχοι και εξακριβώσεις διενεργούνται από κοινού από την Επιτροπή και από τις αρμόδιες αρχές του συγκεκριμένου κράτους μέλους, αν φυσικά το τελευταίο το επιθυμεί. Η εταιρική σχέση με τα κράτη μέλη επί τόπου ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις, να μην είναι αρμονική ιδίως λόγω της ασυμμετρίας που χαρακτηρίζει τις εθνικές αρμοδιότητες σε διοικητικό και δικαστικό επίπεδο. Ωστόσο, όπως υπογραμμίζουν πάντοτε οι ετήσιες εκθέσεις της Επιτροπής σχετικά με την καταπολέμηση της απάτης και οι εκθέσεις δραστηριότητας της Υπηρεσίας, το ισοζύγιο είναι μάλλον θετικό και έχουν επιτευχθεί σημαντικά αποτελέσματα σε επιχειρησιακό επίπεδο χάρη στην εταιρική αυτή σχέση.»

¹⁵⁶ Βλ. *Χατζηπασαρή Κ.*, Διοικητική και δικαστική συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας καταπολέμησης της απάτης (OLAF) και των εθνικών αρχών, από την Επιστημονική Διημερίδα της 29/2-01/3/2008, που διοργάνωσε το ΠΙΜΣ «Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση» του Γενικού Τμήματος Δικαίου του Πάντειου Πανεπιστημίου με θέμα «Ελευθερίες-Δικαιώματα-Ασφάλεια στην Ε.Ε.».

¹⁵⁷ Το Ελεγκτικό Συνέδριο υπογράμμιζε ότι η παλαιά μονάδα συντονισμού της καταπολέμησης της απάτης δεν ήταν αρμόδια να πραγματοποιεί έρευνες στο εσωτερικό των θεσμικών οργάνων των Κοινοτήτων εκτός της Επιτροπής και ότι αυτό «αποτελεί σοβαρή ανεπάρκεια που επηρεάζει το νομικό πλαίσιο καθώς και την οργάνωση της καταπολέμησης της απάτης».

Η προαναφερθείσα διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της OLAF καθορίστηκε με τους κανονισμούς (ΕΚ) αριθ. 1073/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25^{ης} Μαΐου 1999¹⁵⁸, και (Ευρατόμ) αριθ. 1074/1999 του Συμβουλίου της 25^{ης} Μαΐου 1999¹⁵⁹, σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιούνται από την OLAF και άρχισε να λειτουργεί την 1^η Ιουνίου 1999, ημερομηνία έναρξης ισχύος των άνω κανονισμών.

Την 25^η Μαΐου 1999, υπεγράφη διοργανική συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σχετικά με τις εσωτερικές έρευνες που διεξάγονται από την OLAF¹⁶⁰. Στόχος δε αυτής της συμφωνίας είναι να διασφαλιστεί ότι οι εσωτερικές έρευνες θα πραγματοποιούνται υπό ανάλογες συνθήκες στο πλαίσιο των τριών οργάνων, καθώς και σε όλα τα άλλα τα κοινοτικά όργανα και οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕΠ) και της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Το πιο σημαντικό, ίσως, ζήτημα που ανέκυψε σχετικά με την έκταση των αρμοδιοτήτων της OLAF δυνάμει των ανωτέρω πράξεων, προήλθε από την εξαίρεση που επιφύλαξε για τον εαυτό της η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα¹⁶¹. Το ΔΣ της Τράπεζας είχε την άποψη ότι η ιδιαίτερη θέση που προέβλεπε το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο στην ΕΚΤ, περιβάλλοντας τη λειτουργία της με εχέγγυα ανεξαρτησίας, συνεπαγόταν ότι η OLAF δεν είχε αρμοδιότητα ελέγχου επί της λειτουργίας και επί των υπαλλήλων της. Η πάταξη των φαινομένων διαφθοράς αποτελούσε, κατά τη γνώμη της, αποκλειστική αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Εσωτερικής Επιθεώρησης της Τράπεζας και για το λόγο αυτό εξέδωσε την υπ' αριθ. 1999/726 απόφαση, η οποία καθόριζε τους όρους και τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου της Τράπεζας, κατ' αποκλεισμό κάθε ανάμειξης της OLAF. Κατά της απόφασης αυτής η Επιτροπή προσέφυγε ενώπιον του ΔΕΚ,

¹⁵⁸ L 136 της 31.05.1999.

¹⁵⁹ L 136 της 31.05.1999.

¹⁶⁰ L 136 της 31.05.1999.

¹⁶¹ Πιο αναλυτικά βλ. σχετικά, *Φλωρίδη Β.*, Το διεθνές νομικό πλαίσιο.....ό.π., σελ. 207.

το οποίο αποφάνθηκε ότι η ανεξαρτησία της ΕΚΤ δεν σημαίνει ότι εκφεύγει των κανόνων που δεσμεύουν το σύνολο των κοινοτικών οργάνων, και ακυρώνοντας την επίδικη πράξη, επικύρωσε την αρμοδιότητα της OLAF.¹⁶² Την ίδια τύχη είχε και συναφής απόφαση της Διευθύνουσας Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων¹⁶³.

Παρόμοια με τις ανωτέρω υποθέσεις αλλά ευρύτερης σημασίας είναι και η προσφυγή που κατέθεσαν μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά της Διοργανικής Συμφωνίας της 25.5.1999 ενώπιον του ΠΕΚ. Τα προσφεύγοντα μέλη του Κοινοβουλίου θεώρησαν ότι το δικαίωμα που η Διοργανική Συμφωνία παρείχε στην OLAF για έρευνα εντός του Κοινοβουλίου παραβίαζε τα προνόμια ασυλίας των μελών του Κοινοβουλίου και τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας της αποστολής τους. Το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη, επειδή δεν έθιγε τους προσφεύγοντες άμεσα και ατομικά, κατά την έννοια του ά. 230 παρ. 4 ΣΕΚ για τις προϋποθέσεις ενεργητικής νομιμοποίησης των ιδιωτών. Την απόφαση αυτή επικύρωσε και το ΔΕΚ κατόπιν ασκήσεως αναιρέσεως¹⁶⁴.

Στις μελλοντικές εξελίξεις βαρύνουσας σημασίας συγκαταλέγεται και μία άλλη πρωτοβουλία της Επιτροπής, η οποία ακόμη εκκρεμεί ενώπιον των λοιπών κοινοτικών οργάνων. Πρόκειται για την από 20.7.2004 πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αμοιβαία διοικητική συνδρομή για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας κατά της απάτης και οποιασδήποτε άλλης παράνομης δραστηριότητας¹⁶⁵. Ο θεμελιούμενος στο ά. 280 παρ. 4 ΣΕΚ Κανονισμός σκοπεύει να καταστήσει αποτελεσματικότερο το ευρωπαϊκό πλαίσιο καταπολέμησης της διαφθοράς στην Ένωση. Όπως εκίθεται και στην αιτιολογική έκθεση της πρότασης κανονισμού της Επιτροπής, οι αρχές των κρατών μελών

¹⁶² Απόφαση ΔΕΚ της 10.7.2003, C-11/00, Επιτροπή κατά ΕΚΤ, Συλλ. Ν. 2003, σελ. 7147.

¹⁶³ Απόφαση ΔΕΚ της 10.7.2003, C-15/00, Επιτροπή κατά ΕΤΕΠ, Συλλ. Ν. 2003, σελ. 7281.

¹⁶⁴ Απόφαση ΔΕΚ (ολομ.) της 30.3.2004, υπόθεση C-167/02 P, Willy Rothley κλπ. κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Συλλ. Ν. 2004, σελ. 3149.

¹⁶⁵ COM (2004) 509. Έπειτα από τροποποιήσεις που πρότεινε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 23.6.2005, η Επιτροπή προέβη στις τροποποιήσεις και διαβίβασε την τροποποιημένη πρότασή της στις 14.9.2006 στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.

έχουν να αντιμετωπίσουν πολύπλοκα συστήματα απάτης, που συνδέονται με δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ενώ το οργανωμένο έγκλημα, επωφελούμενο από τις ευκαιρίες της κοινής αγοράς που παρέχει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, συχνά διαχέει τις δραστηριότητές του σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη. Για το λόγο αυτό έχει ουσιώδη σημασία η ταχεία και πολύπλευρη διοικητική συνεργασία σε κάθε αναγκαία έρευνα, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων αρχών των κρατών μελών, καθώς και η δημιουργία επαφών μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ώστε να επιτυγχάνεται ταχεία και συντονισμένη δράση.

3.1.3. Κριτικές παρατηρήσεις

Η OLAF, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί όργανο που ιδρύθηκε προς τον σκοπό της διασφάλισης των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων και στην οποία ανατέθηκαν ουσιαστικά ανακριτικές εξουσίες. Η OLAF μπορεί να διενεργεί με αυτονομία και επιχειρησιακή ανεξαρτησία, «εσωτερικές έρευνες», σχετικές με την χρηματοδότηση και διαχείριση των οργάνων και οργανισμών της ΕΕ, αλλά και «εξωτερικές», υπό μορφή επιτόπιου ελέγχου στα κράτη μέλη, σε περίπτωση δε που ανακύψουν κατά τη διάρκεια αυτών στοιχεία τέλεσης αξιόποινης πράξης σύμφωνα με το δίκαιο του εκάστοτε κράτους, τα αποστέλλει στις αρμόδιες εθνικές αρχές για την άσκηση ποινικής δίωξης.

Από την ως άνω δραστηριότητα της OLAF, ανακύπτουν κάποια ουσιώδη ζητήματα, που συνδέονται ιδίως με τη νομική της φύση, τον δικαστικό έλεγχο της δράσης της και με την προστασία των δικαιωμάτων των θιγόμενων προσώπων. Συγκεκριμένα:

Ήδη από το έτος 1998, το Ελεγκτικό Συνέδριο στην έκθεσή του για τη δράση της OLAF¹⁶⁶ είχε επισημάνει ότι «η OLAF πρέπει να διαδραματίσει δύσκολο ρόλο. Ασκεί διοικητικά καθήκοντα που εμπίπτουν στον πρώτο πυλώνα, αλλά και αρμοδιότητες που συνδέονται με δικαστικές διερευνήσεις, οι οποίες

¹⁶⁶ Βλ. σχετικά την έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ό.π.

εμπίπτουν στον τρίτο πυλώνα, χωρίς στήριξη από ανεξάρτητη ευρωπαϊκή δικαστική αρχή, όσον αφορά την έναρξη και την επίβλεψη ερευνών και την άσκηση διώξεων, εφόσον είναι αναγκαίο.»

Το Ελεγκτικό Συνέδριο με τις επισημάνσεις αυτές τόνισε το δύσκολο ρόλο που έχει αναλάβει η UCLAF και πρότεινε την στήριξή της από μία ανεξάρτητη δικαστική αρχή. Όπως προαναφέρθηκε, η Επιτροπή, αντί απάντησης, ανέλαβε την πρωτοβουλία για την ίδρυση της OLAF με ακόμη πιο διευρυμένες εξουσίες και παρέχοντάς της πλήρη ανεξαρτησία, γεγονός που δημιουργεί ακόμη περισσότερα προβλήματα. Και αυτό γιατί, βάσει των ως άνω κανονιστικών πράξεων, ανατέθηκαν οιονεί ανακριτικές εξουσίες σε μία υπερεθνική και ανεξάρτητη υπηρεσία, η οποία δεν υπόκειται σε κανένα έλεγχο και επίβλεψη, χωρίς ταυτόχρονα να εξασφαλίζονται οι δικαιοκρατικές εγγυήσεις^{167, 168}.

Η πρακτική σημασία της δράσης της καταδεικνύεται και από τη διαδικασία που ακολουθείται μετά την περάτωση της έρευνας από την Υπηρεσία. Συγκεκριμένα, οι υπάλληλοί της προβαίνουν στη σύνταξη και κατάρτιση εκθέσεων, υπό την εποπτεία του διευθυντή της Υπηρεσίας, οι οποίες προσδιορίζουν ιδίως τα διαπιστωθέντα περιστατικά, την ενδεχόμενη οικονομική ζημία, και τα συμπεράσματα της έρευνας, συμπεριλαμβανομένων των συστάσεων του διευθυντή για τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί. Οι εκθέσεις αυτές, νοούμενες όπως οι διοικητικές εκθέσεις των εθνικών διοικητικών ελεγκτών, αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία παραδεκτά στις διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες τους κράτους μέλους, στο οποίο η χρησιμοποίησή τους αποβαίνει αναγκαία.

¹⁶⁷ Βλ. και Τσόλκα Ο, Η πορεία προς το...ό.π., σελ. 1181.

¹⁶⁸ Βλ. σχετ. 10^η θέση του Frankfurter Forum σε Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση...ό.π., σελ. 318-319, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι « Οι συνθήκες για την ίδρυση και ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ένωσης δεν περιέχουν καμία νομιμοποιητική βάση για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου. Αυτή η νομιμοποίηση μπορεί να προκύψει μόνο μέσω κανόνων, οι οποίοι με βάση το περιεχόμενό τους είναι ισάξιοι ενός συντάγματος. Ποινικό δίκαιο χωρίς δημοκρατικά νομιμοποιημένους νόμους δεν επιτρέπεται να υπάρχει. Αν τέτοιοι νόμοι δεν είναι εφικτοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θα πρέπει να μείνουμε σ' ένα ποινικό δίκαιο που θα έχει ευρωπαϊκό συντονισμό αλλά θα είναι δίκαιο εθνικό. Το μοντέλο-υποχρέωση διεθνούς δικαίου για παράλληλη ποινική νομοθεσία των κρατών μελών υπάρχει στο άρθρο 280 παρ. 2 της ΣΕΚ. Ο ρόλος του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου σε μιας τέτοιας μορφής ποινική νομοθεσία πρέπει να διευκρινιστεί».

Η αξιοποίηση, ωστόσο, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές των ως άνω εκθέσεων της OLAF, ως αποδεικτικών στοιχείων, και η περαιτέρω χρήση τους σε ενδεχόμενη ποινική δίκη έρχεται σε αντίθεση με τους δικονομικούς κανόνες που διέπουν μία ποινική δίκη. Και αυτό γιατί, η δράση της OLAF, παρά τις διαβεβαιώσεις της Επιτροπής, υπερβαίνει τα όρια των διοικητικών ερευνών¹⁶⁹.

Υποστηρίζεται¹⁷⁰ ορθώς ότι η δράση της OLAF εγείρει σοβαρά ερωτήματα που συνδέονται με την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των οιονεί κατηγορουμένων¹⁷¹. Ζητήματα, επίσης, μπορεί να προκύψουν σχετικά με τον εύλογο χρόνο της διαδικασίας, το δικαίωμα αποζημίωσης, την αναδρομικότητα των διατάξεων, το δικαίωμα άσκησης ένδικων μέσων κατά της τελικής έκθεσης της Υπηρεσίας, αλλά και τον ουσιαστικό δικαστικό έλεγχο των πράξεων της OLAF από το Δικαστήριο¹⁷². Η δυνατότητα προσφυγής των θιγομένων στο ΔΕΚ θα ήταν ασφαλώς σημαντική, αν ληφθεί υπόψη η σχετική νομολογία στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, ενόψει μιας εν μέρει ανάλογης ελεγκτικής εξουσίας της Επιτροπής¹⁷³. Η δε επιμονή της Επιτροπής περί «διοικητικών» και μόνο ερευνών, δεν δίνει λύση στο πρόβλημα, αλλά αντιθέτως, ενισχύει την ανάγκη να αποσαφηνιστούν και να κατοχυρωθούν νομοθετικά τα δικαιώματα των θιγόμενων προσώπων.

Εξάλλου, όσον αφορά στις εγγυήσεις προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων στις έρευνες της OLAF προσώπων, από το ίδιο το κείμενο των σχετικών κανονισμών¹⁷⁴ προκύπτει ότι αυτές είναι πολύ γενικές, περιορισμένες και ανεπαρκείς. Ουσιαστικά επιβεβαιώνουν τις προθέσεις της Κοινότητας να θέσει ως προτεραιότητα την αποτελεσματική προάσπιση των οικονομικών της συμφερόντων, αφήνοντας μετέωρη την προστασία των δικαιωμάτων των

¹⁶⁹ Στην ελληνική έννομη τάξη, ορισμένες εξουσίες της OLAF αντιστοιχούν σε αρμοδιότητες της πρώην ΣΔΟΕ, νυν ΥΠΕΕ. Βλ. πιο αναλυτικά για αρμοδιότητες ΣΔΟΕ, *Ζησιάδη Β.*, ό.π., σελ. 135 επ.

¹⁷⁰ Βλ. μεταξύ άλλων και *Φλωρίδη Β.*, Το διεθνές νομικό πλαίσιο..., ό.π., σελ. 210 επ.

¹⁷¹ Βλ. και ά. 6 της ΕΣΔΑ.

¹⁷² Βλ. και *Τσόλκα Ο.*, Η πορεία προς το Corpus Juris...ό.π., σελ. 1181 και *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Το ποινικό δίκαιο στην ΕΕ...ό.π., σελ. 208.

¹⁷³ Βλ. *Τσόλκα Ο.*, Η πορεία προς το Corpus Juris...ό.π., σελ. 1181-1182.

¹⁷⁴ Βλ. σχετικά προοίμιο κανονισμών όπου αναφέρεται ότι η διεξαγωγή των ερευνών θα πρέπει να γίνεται με πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και ά. 4 παρ.6 εδ. β', ά. 5, ά. 8 του 1073/99.

θιγόμενων από τις έρευνες προσώπων και ευρύτερα την τήρηση των δικαιοκρατικών εγγυήσεων.

4. Προσπάθειες για τη θέσπιση ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επανειλημμένα έχει διαπιστώσει ότι η παρεχόμενη υπό το σημερινό καθεστώς προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας δεν είναι αποτελεσματική. Έτσι, οι προσπάθειές της δεν περιορίστηκαν μόνο στη λήψη των ως άνω μέτρων, αλλά συνεχίστηκαν παράλληλα και σε ένα άλλο τομέα, αυτό της πρότασης για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εισαγγελικής αρχής. Αυτή δε η προσπάθεια –χρονικά- ξεκινά, προτού καν τεθεί σε εφαρμογή η Σύμβαση PIF και μάλιστα με επίκληση από την Επιτροπή των καθυστερήσεων στην κύρωσή της¹⁷⁵.

4.1. Η πρόταση του Corpus Juris

Αρχικά, στο πλαίσιο του σχεδίου «Ευρωπαϊκός Δικαστικός Χώρος» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ανατέθηκε σε μια ομάδα οκτώ Ευρωπαίων επιστημόνων (καθηγητών πανεπιστημίου υπό τη διεύθυνση της M. Delmas-Marty¹⁷⁶) η εκπόνηση ενός συνολικού σχεδίου για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε.¹⁷⁷, αποτελούμενο από ποινικές (ουσιαστικές και δικονομικές) διατάξεις, άμεσα εφαρμοστέες στα κράτη μέλη, το οποίο συντάχθηκε το 1996. Το πρώτο αυτό σχέδιο του Corpus Juris, ακολούθησε το 1999, ένα δεύτερο, βελτιωμένο σχέδιό του (το επονομαζόμενο σχέδιο της

¹⁷⁵ Βλ. σχετικά COM (001) 715 τελικό, της 11.12.2001, σελ. 15.

¹⁷⁶ Εκτός από την Delmas M.-Marty (Γαλλία), την ομάδα των έγκριτων αυτών καθηγητών απάρτιζαν οι E. Bagicalupo (Ισπανία), G. Grasso (Ιταλία), N. Jareborg (Σουηδία), J. Spencer (Ηνωμένο Βασίλειο), Δ. Σπινέλλης (Ελλάδα), K. Tiedemann (Γερμανία) και C. Van den Wyngaert (Βέλγιο).

¹⁷⁷ Βλ. σχετικά Σπινέλλη Δ., Πρόλογος σε Ένωση Ευρωπαίων Νομικών, Προς ένα Ευρωπαϊκό Δικαστικό Χώρο, Corpus Juris ποινικών διατάξεων για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε., Αθήνα 1999, σελ. 7 επ.

Φλωρεντίας¹⁷⁸), συνοδευόμενο και από συγκριτικές μελέτες της ίδιας αυτής ομάδας των επιστημόνων σχετικά με τις επιπτώσεις που θα είχε η εφαρμογή του Corpus Juris στα κράτη μέλη. Το Corpus Juris¹⁷⁹ συνάντησε εντονότατη κριτική από τη θεωρία¹⁸⁰ τόσο ως προς τις ουσιαστικές όσο και τις δικονομικές του διατάξεις. Βασικοί άξονες της σχετικής κριτικής στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο υπήρξαν: α) η τεράστια διεύρυνση του αξιοποίνου για την απάτη κατά των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ενόψει της επέκτασής της όχι μόνο στο πεδίο της διακινδύνευσης της κοινοτικής περιουσίας, αλλά και σ' αυτό της από αμέλεια προσβολής της, η οποία μάλιστα αποδεδειγμένη από το προσωπικό άλλως δύνασθαι πράττειν του δράστη, β) η αναγνώριση ποινικής ευθύνης για τις επιχειρήσεις κατά παράβαση της αρχής της ενοχής, γ) η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας στο επίπεδο των ποινών και δ) η πλήρης παράκαμψη των εγγυητικών προϋποθέσεων επιβολής ποινών στις προβλέψεις για τη δήμευση¹⁸¹.

¹⁷⁸ Αφορά την β' έκδοση, *Delmas M.-Marty/J. A.E. Vervaele* (eds), *The implementation of the Corpus Juris in the Member States*, Vol.I, 2000.

¹⁷⁹ Πιο αναλυτικά βλ. *Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts*, *Europaisches Kolloquium*, Trier, 4-6.3.1999, ed. Huber Barbara, iuscrim, 2000.

¹⁸⁰ Βλ. ενδεικτικά, *Hecker B.*, ό.π., σελ. 497 επ., *Σπινέλλη Δ.*, *To Corpus Juris...ό.π.*, σελ. 3 επ., *Hassemer W.*, "Corpus Juris" Προς ένα ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο; Υπερ.1999, σελ. 595 επ., *Αργυρόπουλου Χριστ.*, *Οι δικονομικές ρυθμίσεις...ό.π.*, σελ. 1115 επ., *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, *Corpus Juris...ό.π.*, σελ. 621 επ., *της ίδιας*, *Το ευρωπαϊκό εγχείρημα ...ό.π.*, σελ. 97 επ., *της ίδιας*, *Η πρόταση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη δημιουργία Ευρ.Εισαγγελικής Αρχής και το σχεδιασμό των εγκλημάτων κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας στα πλαίσια του Α' Πυλώνα-Διάλογος με την Πράσινη Βίβλο. Ποιν.Δικ. 5/2002*, σελ. 563-571, *της ίδιας*, *Το ποινικό δίκαιο στην Ε.Ε....ό.π.* σελ. 68, *της ίδιας*, *Οικονομικά συμφέροντα ΕΕ....ό.π.*, σελ. 1318, *Τσόλκα Ο.*, *Η πορεία προς το Corpus Juris...ό.π.*, σελ. 1190 επ., *Στάγκου Π.*, *Η ορθή νομική βάση...ό.π.*, σελ. 1130 επ., *Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθανασία*, *Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία...ό.π.*, σελ. 390 επ., *Δημητράτου Ν.*, *Προβλήματα ποινικής δογματικής στο κατώφλι της τρίτης χιλιετίας*, *Ποιν.Χρον. Ν/2000*, σελ. 382 επ., *Μανωλεδάκη Ιω.*, *Προβληματισμοί για τη συγκρότηση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού ποινικού δικαστικού χώρου*, Υπερ. 1999, σελ. 1097 επ., *του ίδιου*, *Η νέα διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου και ο κίνδυνος υποβάθμισης του νομικού μας πολιτισμού*, *Αρμ/λος 2000*, σελ. 5 επ., *του ίδιου*, *Μπορεί να επιβιώσει το Ποινικό Δίκαιο-όπως διαμορφώθηκε μέχρι σήμερα στον ευρωπαϊκό χώρο- και στον νέο αιώνα; Υπερ. 2000*, σελ. 18 επ., *Ζησιάδη Β.*, *Η οικονομική εγκληματικότητα...ό.π.*, σελ. 139 επ., *Φιλόπουλου Π.*, *Κοινοτικό Δίκαιο...ό.π.*, σελ. 308., *Παπαθανασόπουλου Ευστ.*, ό.π., σελ. 1131 επ., *Φλωρίδη Β.*, *Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Α')...ό.π.*, σελ. 615, *του ίδιου*, *Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Β')...ό.π.*, σελ. 756 επ., *Περιστεράκη Αν.*, *Τα οικονομικά εγκλήματα...ό.π.*, σελ. 204 επ., *Μουζάκη Δ.*, *Επί της ποινικής αρμοδιότητας ...ό.π.*, σελ. 491, *Αναγνωστόπουλου Ηλία*, *Από το εθνικό ποινικό δίκαιο στο ποινικό δίκαιο των εθνών*, *Ποιν.Χρον. Ν/2000*, σελ. 5 επ., *Jescheck H.*, ό.π., σελ. 491, *Ζημιανίτη Δ.*, *Η Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις...ό.π.*, σελ. 98, *Ψαρούδα-Μπενάκη Ά.*, *Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο...ό.π.*, σελ. 966.

¹⁸¹ Βλ. και *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, *Οικονομικά συμφέροντα Ε.Ε....ό.π.*, σελ. 1318 επ.

Το πραγματικά ριζοσπαστικά «νέο» της σχετικής πρότασης, το οποίο άλλωστε ενδιαφέρει στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, έγκειται στη θέσπιση μίας ενιαίας Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής¹⁸², που είναι αρμόδια για την ποινική δίωξη και για τη διενέργεια όλων των σχετικών δικονομικών πράξεων, που αφορούν τη διαλεύκανση εγκλημάτων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. Κατά τη σχετική πρόταση, η αρμοδιότητα αυτή επεκτείνεται στο έδαφος όλων των κρατών μελών της, το οποίο έτσι θ' αποτελεί ένα ενιαίο ποινικό δικαστικό χώρο. Πιο αναλυτικά, η Ε.Ε.Α. προίσταται των ερευνών της προδικαστικής φάσης και αποφασίζει σε ποιο κράτος μέλος θα εκδικάζεται τελικά η υπόθεση, με κριτήριο αποκλειστικά την αποτελεσματικότητα της ποινικής καταστολής. Τέλος, όσον αφορά την εκδίκαση των υποθέσεων από το εθνικό δικαστήριο του κράτους μέλους, όπου ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας θα παραπέμπει την υπόθεση, τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτώνται σε άλλα κράτη μέλη θα γίνονται δεκτά ακόμη και αν δεν είναι συμβατά με το δίκαιο του δικάζοντος κράτους. Όπως είναι ευνόητο, η προτεινόμενη αυτή ρύθμιση φέρει στο προσκήνιο την προβληματική περί της διακρατικής δυνατότητας αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων¹⁸³. Λόγω, συνεπώς, των πολλών αντιδράσεων που αντιμετώπισε, αλλά και των προβλημάτων που έθεσε χωρίς ταυτόχρονα να δίνει λύσεις σ' αυτά¹⁸⁴, το Corpus Juris παρέμεινε μία πρόταση, χωρίς υλοποίηση.

4.2. Η συμβολή της Eurojust στην προσπάθεια για την ίδρυση ΕΕΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ωστόσο, δεν παραιτήθηκε από τις σχετικές προσπάθειες. Ήδη, τον Οκτώβριο του 1999, πραγματοποιήθηκε στο Τάμπερε υπό φιλανδική προεδρία μια ειδική σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σε επίπεδο αρχηγών κρατών, αφιερωμένη στη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας

¹⁸² Στο εξής, Ε.Ε.Α.

¹⁸³ Βλ. *Τσόλκα Ο.*, *Η πορεία προς...ό.π.*, σελ. 1203 επ.

¹⁸⁴ Η ανάθεση, πχ. της ποινικής δίωξης στην ΕΕΑ υποστηρίχθηκε ότι αντιβαίνει στο ά. 26 του Σ. Βλ. *Μανωλεδάκη Ιω.*, *Προβληματισμοί για τη συγκρότηση...ό.π.*, σελ. 1100.

και δικαιοσύνης στην Ε.Ε¹⁸⁵ μέσα στα πλαίσια της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Στη συνδιάσκεψη αυτή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκανε προτάσεις για μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική σε θέματα ασύλου και μετανάστευσης, δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού δικαστικού χώρου και πάταξης του οργανωμένου διακρατικού εγκλήματος¹⁸⁶.

Αντί, όμως, να αναφερθεί στην καθετοποίηση της δράσης που είχε ξεκινήσει ήδη και πριν από το Corpus Juris, με τη Σύμβαση PIF και τη δημιουργία της UCLAF, ανακοίνωσε τη δημιουργία ενός νέου φορέα, της Eurojust. Έτσι, μεταξύ των βασικών αποφάσεων της Συνόδου αυτής, σε ό,τι αφορά φυσικά τα κοινοτικά οικονομικά συμφέροντα, που εν προκειμένω μας ενδιαφέρουν, συγκαταλέγεται πρώτα από όλα, η δημιουργία μιας μονάδας που θα αποτελείται από εισαγγελείς, δικαστές και αξιωματικούς αστυνομίας, αποσπασμένους από κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με το νομοθετικό του σύστημα, η οποία θα φέρει το όνομα Eurojust. Έργο της θα είναι¹⁸⁷, χωρίς να διαθέτει ίδιες αρμοδιότητες δίωξης, να διευκολύνει το σωστό συντονισμό των εθνικών εισαγγελικών αρχών, να υποστηρίζει τις ποινικές έρευνες σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και να συνεργάζεται στενά με το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για την απλούστευση της δικαστικής συνδρομής¹⁸⁸.

Ακριβώς μετά τη συνδιάσκεψη του Τάμπερε, αρχίζουν να γίνονται οι πρώτες αναφορές στη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Στα πλαίσια του Συνεδρίου «Ο ευρωπαϊκός δικαστικός χώρος μετά το Τάμπερε»¹⁸⁹, ο υπουργός δικαιοσύνης του Βελγίου βλέπει τη Eurojust, ως το πρώτο βήμα για τη δημιουργία μίας Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Από την άλλη πλευρά, τα μέλη της Επιτροπής ενισχύουν την ιδέα για την καθετοποίηση όσον αφορά στα εγκλήματα PIF που στρέφονται κατά της Ένωσης. Στις 10.11.1999, ο Πρόεδρος της Επιτροπής

¹⁸⁵ Βλ. σχετικά «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε» σε Ευρωπαϊκή Επικαιρότητα 1999, τεύχος 126.

¹⁸⁶ Βλ. Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθ., Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία...ό.π., σελ. 402.

¹⁸⁷ Βλ. Περιστεράκη Αν., Τα οικονομικά εγκλήματα...ό.π., σελ. 207.

¹⁸⁸ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το ευρωπαϊκό εγχείρημα...ό.π., σελ. 98, καθώς και Παπαθανασόπουλου Ευστ., ό.π., σελ. 1131.

¹⁸⁹ Βρυξέλλες, 6.12.1999.

(Pronti) και ο Επίτροπος (Barnier), ο επιφορτισμένος με τη διοργάνωση της επόμενης διακυβερνητικής σύσκεψης για την αναθεώρηση των συνθηκών, συνέστησαν την ενίσχυση της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, αναφέροντας επί λέξει ότι: *«επί παραδείγματι μέσω της εγκαθίδρυσης μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας ή άλλου οργάνου που θα επέτρεπε να προσδώσουμε μια δικαιοδοτική διάσταση στην υποχρέωση των κρατών μελών που πηγάει από το ά. 280 ΣΕΚ να πατάζουν την απάτη»*. Περαιτέρω, το σχέδιο έκθεσης της Επιτροπής οικονομικού ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁹⁰ προτείνει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει στο Κοινοβούλιο πριν από τις 31.3.2000 και επί τη βάσει του ά. 280 ΣΕΚ «νομοθετικές προτάσεις που θα επιτρέπουν την καθιέρωση ενός πλήρους νομικού και δικαστικού πλαισίου για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης», κυρίως την πρόταση κανονισμού για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου ευρωπαϊκού εισαγγελέα. Μάλιστα, στο συνέδριο της Μαδρίτης¹⁹¹ που διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα δέκα χρόνια προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας, έγινε σαφής η βούληση της τελευταίας να επεκτείνει την καθετοποίηση. Σε μια πρώτη φάση, το Corpus Juris, που αποτελούσε τότε τη βασική πρόταση, θα αφορούσε μόνο στα οικονομικά εγκλήματα κατά της Κοινότητας και σε δεύτερη φάση θα επεκτεινόταν στα υπόλοιπα είδη οργανωμένου εγκλήματος, χωρίς να αποκλείεται σε τρίτη φάση, η γενίκευση και σε άλλες συμπεριφορές¹⁹².

Στις 14.12.2000, το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων αποφάσισε τη σύσταση και λειτουργία της Προσωρινής Μονάδας Δικαστικής Συνεργασίας (Provisional Judicial Cooperation Unit), η οποία άρχισε να λειτουργεί την 1/3/2001¹⁹³, ¹⁹⁴. Η αντίστοιχη οριστική Μονάδα

¹⁹⁰ Βλ. Σχέδιο της Προέδρου της Επιτροπής οικονομικού ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου D.Theato για τη θέσπιση ποινικής προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, ενόψει της αναθεώρησης της Συνθήκης για την Ε.Ε., PE 231.653 της 22.9.1999.

¹⁹¹ 18-19.11.1999.

¹⁹² Βλ. *Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθ.*, Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία...ό.π., σελ. 402.

¹⁹³ Απόφαση 2000/799/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 14.12.2000, OJ L 324 της 21.12.2000.

Eurojust¹⁹⁵ συγκροτήθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της 28.2.2002¹⁹⁶, ¹⁹⁷, οι στόχοι της οποίας περιγράφονται στο ά. 3 και οι αρμοδιότητές της στο ά. 4 της απόφασης¹⁹⁸, ¹⁹⁹. Εντύπωση, βέβαια, προκαλεί το γεγονός ότι η Eurojust²⁰⁰ ιδρύθηκε με μια απόφαση του Συμβουλίου κατά το ά. 34 παρ. 2γ' της ΣυνθΕΕ και όχι με μια σύμβαση, όπως έγινε με την Europol²⁰¹.

Η δημιουργία, πάντως, της μονάδας Eurojust²⁰² θεωρείται ως μια από τις αποφάσεις εξέχουσας σημασίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την καταπολέμηση της διεθνικής (ή διασυνοριακής) εγκληματικότητας στην Ένωση, ενώ παράλληλα επισημαίνεται ότι η μονάδα αυτή θα μπορούσε να εκτιμηθεί ως ένα πρώτο βήμα στην κατεύθυνση δημιουργίας μιας Ε.Ε.Α. για τα εγκλήματα με διασυνοριακό χαρακτήρα²⁰³, ²⁰⁴.

¹⁹⁴ Βλ. πιο αναλυτικά *Στεργιούλη Ενα.*, EUROJUST: Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Δικαστικής Συνεργασίας, Ποιν.Δικ. 2001, σελ. 299 επ. και *Παπαθανασόπουλου Ευστ.*, Νέες προοπτικές στην συγκρότηση ενός δικαστικού ευρωπαϊκού χώρου ασφάλειας και ελευθερίας, Ποιν.Χρον. ΝΓ/2003, σελ. 103 επ.

¹⁹⁵ <http://www.eurojust.europa.eu>

¹⁹⁶ ΟJ L 63 της 6.3.2002.

¹⁹⁷ Η οποία τροποποιήθηκε με την απόφαση 2003/659/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 18^{ης} Ιουνίου 2003 (ΕΕ L 245 της 29.9.2003, σελ. 44). Ο οργανισμός ξεκίνησε τις εργασίες του σε προσωρινή βάση την 1^η Μαρτίου 2001 με έδρα τις Βρυξέλλες. Τον Δεκέμβριο 2002, η έδρα της Eurojust μεταφέρθηκε στην Χάγη.

¹⁹⁸ Πιο αναλυτικά, βλ. *Ζημιανίτη Δ.*, Η συμβολή των ευρωπαϊκών θεσμών...ό.π., σελ. 202 επ.

¹⁹⁹ Βλ. σχετικά και ανακοίνωση της Επιτροπής για τη δημιουργία της Eurojust (COM/2000/0746 τελικό/), όπου μεταξύ άλλων προτείνει τη δημιουργία του θεσμού «του Ευρωπαίου Εισαγγελέα» στον ειδικό τομέα της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τονίζοντας ότι ο θεσμός αυτός θα αντιπροσώπευε μια καθοριστική ποιοτική εξέλιξη στην καταπολέμηση της απάτης.

²⁰⁰ *Νομική Βιβλιοθήκη*: Ο ρόλος της Eurojust στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας –Ευρωπαϊκό συνέδριο, εκδ. 2003.

²⁰¹ Βλ. σχετικά *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε.: Από τον αστυνομικό (Europol) στον δικαστικό (Eurojust) συντονισμό- Η προοπτική της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, Ποιν.Δικ. 2003, σελ. 165 επ.

²⁰² Βλ. αναλυτικά για τις αρμοδιότητες της Eurojust, *Παπαθανασόπουλου Ευστ.*, Παρουσίαση της ημερίδας για την Eurojust, Ποιν.Δικ. 2003, σελ. 197, *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Ευρωπαϊκή σύγκλιση...ό.π., σελ. 1284 επ.,

²⁰³ Βλ. Κέντρο διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου-Πρακτικά ημερίδας 16.12.2002, Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ε.Ε. Η μονάδα Eurojust, Επιμ. Σ. Κουτουλάκου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2003, σελ. 16 επ. και *Φλωρίδη Β.*, Η ευρωπαϊκή εισαγγελική αρχή (Μέρος Α'), ό.π., σελ. 615.

²⁰⁴ Ωστόσο, σύμφωνα με την Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. σε Το ευρωπαϊκό εγχείρημα...ό.π., σελ. 98, «ο σαφής αποκλεισμός ιδίων αρμοδιοτήτων δίωξης, καθώς και η αναγνώριση της αποκλειστικής εφαρμογής του δικαίου του εκάστοτε αρμόδιου κράτους μέλους σε ό,τι αφορά τις σχετικές ανακριτικές πράξεις καθιστούν προφανές ότι σ' αυτήν τουλάχιστον τη φάση η Ε.Ε. δεν έχει την πολιτική βούληση να κάνει ένα δικονομικό «άλμα», όπως το προτεινόμενο από το σχέδιο του *Corpus Juris*, δηλ. να προχωρήσει στη δημιουργία μιας ΕΕΑ, έστω και για την περιορισμένη ποινική ύλη των εγκλημάτων κατά των οικονομικών συμφερόντων της

4.3. Η πράσινη βίβλος σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία εισαγγελικής αρχής

Στις πρόσφατες για τα έτη 2001 και 2002 εκθέσεις της επιτροπής εποπτείας της OLAF²⁰⁵ τίθενται δύο ζητήματα: Πρώτον, η αναγκαιότητα της συμβολής της προτεινόμενης ΕΕΑ όσον αφορά: 1) στη νομιμότητα των ερευνών της OLAF, 2) στην αποτελεσματικότητα των ερευνών και 3) στη διεπαφή μεταξύ της OLAF και των αρμόδιων εθνικών αρχών. Δεύτερον, αν το πλαίσιο συνεργασίας της OLAF με την Eurropol και την Eurojust μπορεί να διασφαλίσει μια συνοχή, ή θα είναι καλύτερη η άμεση συνεργασία της OLAF με την προτεινόμενη ΕΑΑ, σ' ένα πλαίσιο όπου το καθεστώς της OLAF θα πρέπει να τροποποιηθεί σε βάθος κατά την εγκαθίδρυση της ΕΕΑ. Το τελευταίο σημαίνει ότι η OLAF θα αναβαθμιστεί, με την έννοια ότι δεν θα διεξάγει μόνο διοικητικές αλλά και ποινικές πλέον έρευνες και θα μπορεί να μετάσχει και στις κοινές ομάδες έρευνας.

Εξάλλου, ήδη, η πρόταση στο σχέδιο του Corpus Juris για τη θέσπιση μιας ενιαίας ΕΕΑ έδωσε την αφορμή στην Επιτροπή να υποβάλει στη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας μια εισήγηση με θέμα «την ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων»²⁰⁶. Με την ανωτέρω εισήγηση πρότεινε να προβλεφθεί στη Συνθήκη μια νομική βάση που θα επιτρέπει τη θέσπιση ενός συστήματος κανόνων σχετικά με τις παραβάσεις και τις επιβαλλόμενες ποινές, καθώς και την πρόβλεψη των αναγκαίων δικονομικών διατάξεων για τη δίωξη των παραβάσεων αυτών και των διατάξεων σχετικά με τις αρμοδιότητες και την αποστολή μιας ΕΕΑ, στην οποία θα ανατεθεί να πραγματοποιεί, στο χώρο της

Ε.Ε., και ορθά, θα έλεγα, αν εκτιμήσει κανείς τις θεμελιώδεις αντιρρήσεις που γνώρισε το σχετικό εγχείρημα ήδη από την πρώτη μορφή του σχεδίου του Corpus Juris.»

²⁰⁵ Έκθεση εποπτείας της OLAF, Έκθεση δραστηριοτήτων της, Σεπτέμβριος 2001-Ιούνιος 2002, Επίσημη Εφημερίδα, C 234, 30.9.2002, σελ. 45-50.

²⁰⁶ Εισήγηση της Επιτροπής στη Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις- η ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων: ευρωπαϊκή εισαγγελική αρχή, της 29.9.2000, COM (2000) 608 τελικό.

Ένωσης, έρευνες για τις πράξεις απάτης και να ασκεί διώξεις ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Όπως προκύπτει, όμως, από τα συμπεράσματα της Διάσκεψης, το Συμβούλιο δεν εξέφρασε ούτε θετική ούτε αρνητική άποψη στην εισήγηση αυτή της Επιτροπής και παρέπεμψε το ζήτημα στην Επιτροπή, προκειμένου να εξετασθεί διεξοδικά το ζήτημα των πρακτικών της συνεπειών.

Το αποτέλεσμα της ως άνω εισήγησης, ήταν «η πράσινη βίβλος σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία εισαγγελικής αρχής»²⁰⁷, που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2001, ως βοηθητικό μέσο διαβούλευσης. Με την πρωτοβουλία αυτή επιδιώκεται η κατανόηση, αλλά και η προώθηση μιας πρότασης σχετικά με την δημιουργία της Ε.Ε.Α., ως αυτοτελούς οργάνου της ΕΚ με ίδιες αρμοδιότητες για τη διεύθυνση και τον συντονισμό των διώξεων στο πεδίο της προστασίας των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων²⁰⁸, επί τη βάσει μάλιστα ενιαίων κανόνων τυποποίησης των σχετικών εγκλημάτων και θέσπισης άλλων αναγκαίων διατάξεων του γενικού μέρους. Ως νομική βάση προτάθηκε ένα νέο άρθρο 280 Α, το οποίο θα προσετίθετο στην ΣΕΚ, θα προέβλεπε τους όρους διορισμού και απαλλαγής από τα καθήκοντα του ευρωπαίου εισαγγελέα και θα καθόριζε την αποστολή και τα βασικά χαρακτηριστικά του λειτουργήματός του, ενώ ως προς τα υπόλοιπα στοιχεία θα παρέπεμπε στο παράγωγο δίκαιο²⁰⁹.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσον αφορά στη σχέση της ΕΕΑ²¹⁰ με τη Eurojust, αναφέρεται σε συμπληρωματική δράση και συνεργασία-ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δύο οργάνων (που θα πραγματοποιείται στο πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων) και ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας θα έχει αρμοδιότητα σε θέματα προστασίας οικονομικών συμφερόντων. Το ερώτημα που άμεσα τίθεται είναι το ακόλουθο: δεν μπορεί για την προστασία των κοινοτικών

²⁰⁷ Πράσινη βίβλος σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 11.12.2001, COM 2001/7152 τελικό.

²⁰⁸ Βλ. Παπαθανασόπουλου Ευστ., Πρωτοβουλίες υπό εξέλιξη...ό.π., σελ. 1131 και Μουζάκη Διον., Επί της ποινική αρμοδιότητας...ό.π., σελ. 492 επ.

²⁰⁹ Πιο αναλυτικά, βλ. Hecker B., ό.π., σελ. 500 επ

²¹⁰ Βλ. σχετικά και Ζημιανίτη Δ., Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις...ό.π., σελ. 97 επ.

οικονομικών συμφερόντων (σε σχέση και με την προαναφερόμενη παρατήρηση της Επιτροπής Εποπτείας της OLAF) να υπάρξει αποτελεσματική δράση της Eurojust²¹¹ σε συνεργασία με την OLAF και την ομάδα δικαστών της και να προωθηθεί η κατάρτιση μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών;²¹². Δηλαδή, δεν μπορεί να εξασφαλιστεί ο καλύτερος συντονισμός και η μέγιστη αποτελεσματικότητα μέσα από αυτήν τη μορφή της οριζόντιας συνεργασίας από την Eurojust, θεσμός που έχει ήδη δοκιμαστεί με επιτυχία, στα πρώτα του βήματα²¹³;

Όσον αφορά δε στο ζήτημα της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων για τη δημιουργία ενός ενιαίου Ευρωπαϊκού Δικαστικού Χώρου, η σημασία της οποίας είχε ήδη τονιστεί στη σύνοδο του Τάμπερε²¹⁴ και αποτέλεσε τη νομική βάση για την απόφαση-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εν προκειμένω προβλέπεται ότι ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας θα αποφασίζει και θα επιλέγει σε ποια χώρα πρέπει να ξεκινήσει η δίωξη και η έρευνα και σε ποια χώρα είναι καλύτερα να εκδικαστεί η υπόθεση²¹⁵. Στην περίπτωση που ιδρυθεί ΕΕΑ, το ένταλμα σύλληψης που θα εκδίδεται για τους σκοπούς της άσκησης ποινικής δίωξης, θα διέπεται από κανόνες λειτουργίας, που θα διαφέρουν από τον σημερινό θεσμό του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης²¹⁶.

Επιπρόσθετα, η πράσινη βίβλος ασχολείται με σημαντικά θέματα, όπως η ανεξαρτησία του Ευρωπαίου Εισαγγελέα, ο τρόπος διορισμού του, το θέμα της σχέσης του με τους εντεταλμένους εισαγγελείς, το έργο των τελευταίων. Επίσης, πραγματεύεται ζητήματα που σχετίζονται με τις πηγές πληροφόρησης του

²¹¹ Βλ. ά. 4 παρ. 1β της απόφασης του Φεβρουαρίου 2002 για τη σύσταση της Eurojust, για τις αρμοδιότητές της, όπου περιλαμβάνεται και η απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ.

²¹² Α. 26 παρ.3 και 4 της ως άνω απόφασης.

²¹³ Εδώ τίθενται διάφορες σκέψεις, όπως, η δυνατότητα σε μία μεσοπρόθεσμη βάση να ενισχυθούν οι αρμοδιότητες της Eurojust, ώστε αρμοδιότητες της ΕΕΑ να παρασχεθούν απευθείας στη Eurojust ή εναλλακτικά ο ευρωπαίος εισαγγελέας θα μπορούσε να είναι μέλος μιας αναθεωρημένης Eurojust, με δικές του αρμοδιότητες, αλλά και με άμεση και στενή συνεργασία με τη Eurojust. Βλ. σχετικά και Παπαθανασόπουλου Ευστ., Πρωτοβουλίες υπό εξέλιξη...ό.π., σελ. 1133.

²¹⁴ Βλ. σημεία 33 και 34 των συμπερασμάτων του Τάμπερε.

²¹⁵ Όταν π.χ. η κοινοτική απάτη έχει οργανωμένο χαρακτήρα με εμπλοκή περισσότερων κρατών μελών.

²¹⁶ Στο ά. 2 της απόφασης πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης για το πεδίο εφαρμογής του, αναφέρεται και η απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ευρωπαϊού Εισαγγελέα, την ισχύ της αρχής της νομιμότητας ή εκείνης της σκοπιμότητας, το δικαίωμά του για προκαταρκτική εξέταση, τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία θα γίνεται η κατανομή των υποθέσεων μεταξύ ΕΕΑ και εθνικών εισαγγελικών αρχών, δεδομένης της ισχύος της αρχής *ne bis in idem*. Τίθενται, περαιτέρω, ζητήματα προστασίας των ατομικών ελευθεριών, τόσο με την ύπαρξη του εθνικού δικαστή-εγγυητή των ελευθεριών που θα πρέπει να παρέχει την έγκρισή του για δικονομικές ενέργειες ή μέτρα δικονομικού καταναγκασμού που ζητούνται από τον Ευρωπαϊό Εισαγγελέα, όσο και με τη δυνατότητα προσφυγής του κατηγορουμένου που αμφισβητεί την επιλογή του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα για το κράτος, στο οποίο τελικά παραπέμπεται για να δικαστεί η υπόθεσή του, ενώπιον του ΠΕΚ. Στην περίπτωση που ο έλεγχος αυτός γίνεται τελικά από μια εθνική αρχή, που διαπιστώνει κατά τη γνώμη της προφανές σφάλμα επιλογής, τότε ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας θα προσφεύγει στο Πρωτοδικείο, ώστε να λυθεί η αρνητική σύγκρουση αρμοδιότητας.

Από τα ανωτέρω, συνάγεται ευθέως η επίμονη προσπάθεια της Επιτροπής να ενισχύσει το οπλοστάσιο της προστασίας των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, που εν προκειμένω έγκειται στην πρότασή της για τη θέσπιση ΕΕΑ, ενός οργάνου που θα ενεργεί προς την προάσπιση ιδίων, κοινοτικών έννομων αγαθών. Το κύριο επιχείρημα που προβάλλει η Επιτροπή για τη θέσπιση της ΕΕΑ συνίσταται στην ανάγκη αποτελεσματικότητας της δίωξης -σε διακρατικό επίπεδο- πράξεων προσβολής των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, η οποία δεν μπορεί να διασφαλισθεί σε επαρκή βαθμό σήμερα λόγω του κατακερματισμού του ευρωπαϊκού ποινικού χώρου²¹⁷. Τίθεται λοιπόν ως κυρίαρχο ζήτημα η αποτελεσματικότητα, στην οποία όμως σε ένα κράτος δικαίου τίθενται όρια από το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των δικαιοκρατικών εγγυήσεων²¹⁸. Εξάλλου, ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε σχέση με τη δίωξη του εγκλήματος κατά των οικονομικών

²¹⁷ Βλ. Πράσινη Βίβλο, 14-15.

²¹⁸ Βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Η πρόταση της Επιτροπής...ό.π., σελ. 564 επ..

συμφερόντων της Κοινότητας και τη δράση της ΕΕΑ, θα πρέπει να αφορά στο σύνολο του τριγώνου της δράσης Europol-OLAF-ΕΕΑ και δεν μπορεί να περιορίζεται επιλεκτικά στο πεδίο των τυχόν πράξεων εξαναγκασμού της τελευταίας²¹⁹.

Περαιτέρω, σχετικά με την νομοθετική βάση της ΕΕΑ, υποστηρίχθηκε²²⁰ ότι, αναγνωρίζοντας την αδυναμία των ισχυουσών ρυθμίσεων ν' αποτελέσουν επαρκές νομικό θεμέλιο, η Επιτροπή επισημαίνει πλέον την ανάγκη τροποποίησης του ά. 280 παρ.4 ΣΕΚ, που αποκλείει, υπό τη σημερινή του μορφή, τη λήψη ποινικών μέτρων από την Κοινότητα για την προάσπιση των οικονομικών της συμφερόντων, επισήμανση που κρίνεται από μερίδα της θεωρίας ιδιαίτερα θετική²²¹. Η διαπίστωση αυτή, ωστόσο, δεν είναι απόλυτα ορθή²²². Αντιθέτως, η Πράσινη Βίβλος περιέχει σε αρκετά σημεία αναφορές που επιτρέπουν την εξαγωγή αντίθετων συμπερασμάτων, όπως ότι το ά. 280 ΣΕΚ επιτρέπει στον κοινοτικό νομοθέτη να νομοθετεί σε περιορισμένο βαθμό στον τομέα της ποινικής προστασίας των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων²²³, ότι με τη δημιουργία της ΕΕΑ δεν τίθεται ζήτημα διεύρυνσης των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων των Κοινοτήτων, αφού το πεδίο των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων θα παραμείνει όπως έχει ήδη οριστεί από το ά. 280 ΣΕΚ²²⁴ και ότι το ίδιο άρθρο προέβλεψε, μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ, αρμοδιότητα της Κοινότητας για την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων, παράλληλα με αυτήν των κρατών μελών, η οποία μάλιστα προστασία θα πρέπει, εκτός των άλλων να είναι αποτελεσματική και ισοδύναμη. Συμπερασματικά, αυτό που φαίνεται να υπονοεί

²¹⁹ Για τα ελλείματα δικαιοκρατικών εγγυήσεων βλ. Τσόλκα Ο., Η πορεία προς το Corpus Juris...ό.π., σελ.1190.

²²⁰ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι, ό.π., σελ. 566, καθώς και της ίδιας, Το ποινικό δίκαιο...ό.π., σελ. 107 επ.

²²¹ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι, ό.π., σελ. 566. Με αφορμή αυτήν την σκέψη, η συγγραφέας υποστηρίζει ότι για την πρόβλεψη ενός θεσμού, όπως της ΕΕΑ θα έπρεπε να τροποποιηθεί ο τίτλος VI της ΣυνθΕΕ και όχι η ΣΕΚ., αφού ο ορθός νομικός τόπος για ένα παρόμοιο βήμα είναι αποκλειστικά ο τρίτος πυλώνας και το νομικό εργαλείο μια σύμβαση, την οποία θα καλούνταν τα κράτη μέλη να υπογράψουν και να κυρώσουν, βέβαια, σύμφωνα με τους συνταγματικούς τους κανόνες.

²²² Βλ. και Μουζάκη Διον., ό.π., σελ. 492, υποσ. 81.

²²³ Βλ. Πράσινη Βίβλο, σελ. 6.

²²⁴ Βλ. Πράσινη Βίβλο, σελ. 24.

η Επιτροπή με την πράσινη βίβλο είναι ότι ουσιαστικά το υπάρχον νομικό καθεστώς αποκλείει μεν τη δημιουργία ΕΕΑ, γι' αυτό και απαιτείται προσθήκη νέου άρθρου στην ΣΕΚ, πλην όμως δεν αποκλείει γενικώς μια ποινική αρμοδιότητα της Κοινότητας.

5. Η Συνταγματική Συνθήκη

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken τον Δεκέμβριο του 2001, τέθηκε σε κίνηση η διαδικασία της «Συνέλευσης για το μέλλον της Ε.Ε.», προς τον σκοπό της απάντησης σε μια σειρά ερωτημάτων για το μέλλον της Ε.Ε.²²⁵ και της αναζήτησης εναλλακτικής μεθόδου αναθεώρησης των Συνθηκών. Η Συνέλευση αυτή ανέλαβε το έργο της κατάρτισης μιας «συνταγματικής Συνθήκης», του λεγόμενου «Συντάγματος της Ευρώπης»²²⁶. Τα αποτελέσματα των εργασιών της Συνέλευσης²²⁷ παρουσιάστηκαν κατά τη σύγκλιση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Θεσσαλονίκη²²⁸. Το τελικό κείμενο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της 18.06.2004 και υπογράφηκε στη Ρώμη την 29.10.2004²²⁹, με την προοπτική, μετά την κύρωσή του από κάθε κράτος μέλος, σύμφωνα με τους θεσμικούς τους κανόνες (κοινοβουλευτική διαδικασία ή δημοψήφισμα), να τεθεί εν συνεχεία σε ισχύ. Όπως είναι, όμως, γνωστό, τα αρνητικά δημοψηφίσματα σε Γαλλία και Ολλανδία, το Μαΐο και Ιούνιο του έτους 2005 αντίστοιχα, υποχρέωσαν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, υπό Λουξεμβουργιανή προεδρία, να αναστείλει για αόριστο χρόνο την καταληκτική ημερομηνία της διαδικασίας κύρωσης της συνταγματικής συνθήκης και της αρχικά σχεδιασμένης για την 1.11.2006 θέσης της σε ισχύ. Εισήγαγαν δε βιαίως την ΕΕ. σε μια περίοδο

²²⁵ Υλοποίηση του στόχου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα, της διαφάνειας και της ικανότητας της Ένωσης να δρα με τρόπο ενιαίο και συνεκτικό στο διεθνές περιβάλλον κλπ.

²²⁶ Βλ. Ζημιανίτη Δ., Σύγχρονες εξελίξεις στην κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με αφορμή τις εργασίες της συνέλευσης για τη «συνταγματική συνθήκη», ΕΕΕυρ.Δ.2003, σελ.121 επ.

²²⁷ Βλ. Ζημιανίτη Δ., Η συμβολή των ευρωπαϊκών θεσμών...ό.π., σελ.206.

²²⁸ 20/21.06.2003.

²²⁹ OJ C 130, 16.12.2004.

περισυλλογής, υπό τη μορφή ενός ευρύτερου διαλόγου με τους πολίτες, προκειμένου να καταγραφούν οι ανησυχίες και οι προβληματισμοί που οδήγησαν στην όχι εντελώς απροσδόκητη, εντούτοις, εξέλιξη αυτή, δεδομένης της πολιτικής απροσδιοριστίας του ευρωπαϊκού θεσμικού μορφώματος²³⁰.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η συνταγματική συνθήκη προέβλεπε σημαντικότερες αλλαγές, καθώς σύμφωνα με το σχέδιό της, καταργούσε το διαχωρισμό σε πυλώνες και ενοποιούσε τη δομή και λειτουργία της Ένωσης, ιδρύοντας ένα υπερκρατικό μόρφωμα πολύ πιο συμπαγές και παράλληλα πολύ πιο ισχυρό, αφού όλες οι αρμοδιότητες που της μεταβιβάζονται από τα κράτη μέλη θα ασκούσαν ενιαία πλέον σε κοινοτική βάση²³¹. Όσον αφορά δε στη δημιουργία ΕΕΑ, σύμφωνα με τις σχετικές προτάσεις, σκοπός της Αρχής που θα προέκυπτε «εκ της Eurojust», θα ήταν η «καταζήτηση, δίωξη και παραπομπή ενώπιον της δικαιοσύνης των δραστών και των συνεργών τους, σοβαρών εγκλημάτων με επιπτώσεις σε πολλά κράτη μέλη, καθώς και αδικημάτων εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης». Ειδικότερα, στο ά. ΙΙΙ-274 της Συνταγματικής Συνθήκης²³², προκρίθηκε ως πρωτεύων σκοπός της Αρχής, η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και δευτερευόντως προβλέφθηκε ότι το Συμβούλιο δύναται μεταγενέστερα ή ταυτόχρονα με τη σύστασή της με ευρωπαϊκό νόμο, «να επεκτείνει τις αρμοδιότητές της στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, τους δράστες σοβαρών εγκλημάτων με επιπτώσεις σε πολλά κράτη, καθώς και τους συνεργούς τους²³³, ²³⁴». Οι προβλέψεις της Συνταγματικής Συνθήκης για την ΕΕΑ

²³⁰ Βλ. σχετικά Ζημιανίτη Δ., Δυσλειτουργίες της δικαστικής συνεργασίας...ό.π., σελ. 778 επ.

²³¹ Πιο αναλυτικά βλ. μεταξύ άλλων, Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το Σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος...ό.π., σελ. 567 επ., Στεργιούλη Ευαγ., Η αστυνομική και δικαστική συνεργασία στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Ποιν.Δικ. 2005, σελ. 1067 επ., Φλωρίδη Β., Η ΕΕΑ, (Μέρος Α'), ...ό.π., σελ. 613 επ., του ίδιου, Η ΕΕΑ, (Μέρος Β'), ...ό.π., σελ. 756 επ., Ψαρούδα-Μπενάκη Α., Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο;...ό.π., σελ. 961 επ., Ιωακειμίδης Π.Κ., Η ελληνική προβληματική για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, Η «κρίση συνταγματοποίησης» της Ε.Ε., Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2004, Στεφάνου Δ.,-Πετρουλάκη Γ., Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, Βασικές καινοτομίες στη δομή και τη λειτουργία της ΕΕ., Εκδ. Παπαζήση, 2005, Hecker B., ό.π., σελ. 504 επ.

²³² Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το σχέδιο του ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, Ποιν. Δικ, 5/2004, σελ. 567-581.

²³³ Βλ. σχετικά, Ζημιανίτη Δ., Δικαστική συνεργασία σε ...ό.π., σελ. 98.

θα αναπτυχθούν στη συνέχεια, σε σύγκριση με τις διατάξεις της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης, που ακολούθησε.

6. Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

6.1. Γενικό θεσμικό πλαίσιο

Επί Γερμανικής Προεδρίας του Συμβουλίου (α' εξάμηνο 2007), επιτεύχθηκε η έγκριση από το θερινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο²³⁵ της εντολής που αποτέλεσε «αποκλειστική βάση και πλαίσιο» των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης²³⁶, η οποία συγκλήθηκε με στόχο τη σύνταξη της νέας «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης». Έργο αυτής ήταν να ολοκληρώσει με γρήγορους ρυθμούς το έργο της απλούστευσης, τροποποίησης και βελτίωσης των υπάρχουσών Συνθηκών και της αντικατάστασής τους από τη νέα «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη», στην οποία θα περιλαμβάνονταν καίρια στοιχεία της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Συνθήκης. Έτσι, λοιπόν, στη Σύνοδο Κορυφής της Λισσαβώνας, το Δεκέμβριο του 2007 υπεγράφη η εν λόγω Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, άλλως η Συνθήκη της Λισσαβώνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ε.Ε. και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας²³⁷. Κατά τη σχετική πρόβλεψη, η Συνθήκη θα άρχιζε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 2009, εφόσον βεβαίως είχαν κατατεθεί όλα τα έγγραφα κύρωσης ή άλλως την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί την κατάθεση του²³⁸.

Στόχος της κατάρτισης της νέας Συνθήκης αποτελούσε η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατικής νομιμότητας της διευρυμένης

²³⁴ Βέβαια, ούτε κατά τη διαπραγμάτευση στους κόλπους του Συμβουλίου του «Πολυετούς Προγράμματος της Χάγης», υπήρξε η βούληση να προσδιορισθεί ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο ίδρυσης της ΕΕΑ, αλλά αντίθετα, μια τέτοια πιθανότητα αποσυνδέθηκε από την επικύρωση και θέση σε ισχύ της Συνταγματικής Συνθήκης.

²³⁵ 21-22.06.2007.

²³⁶ 23.7.2007.

²³⁷ ΕΛ, Επίσημη εφημερίδα της ΕΕ, C 306/1 της 17.12.2007.

²³⁸ Μέχρι στιγμής, έχει κυρωθεί από 23 κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Όμως μετά το αρνητικό δημοψήφισμα της Ιρλανδίας, βρισκόμαστε και πάλι σ' ένα κρίσιμο μεταβατικό στάδιο.

Ένωσης, καθώς και της συνοχής της εξωτερικής της δράσης. Οι κύριες δε αλλαγές που επέρχονται με την εν λόγω Συνθήκη αφορούν τον περιορισμό του δημοκρατικού ελλείματος, τη δεσμευτική θεσμική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε επίπεδο ΕΕ και την προσχώρηση στην ΕΣΔΑ.

Ειδικότερα, η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη περιέχει δύο ρήτρες ουσίας, που τροποποιούν αντιστοίχως τη ΣυνθΕΕ και την ΣΕΚ. Έτσι, η μεν ΣυνθΕΕ διατηρεί το σημερινό της όνομα, ενώ η ΣΕΚ μετονομάζεται σε «Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ένωσης», ενόψει του ότι η Ένωση θα έχει μία και μόνη νομική προσωπικότητα. Ως εκ τούτου, ο όρος «Κοινότητα» αντικαθίσταται από τον όρο «Ένωση», δηλώνεται δε ρητώς ότι οι δύο Συνθήκες αποτελούν τις Συνθήκες, στις οποίες θεμελιώνεται η Ένωση και ότι η Ένωση αντικαθιστά την Κοινότητα και τη διαδέχεται.

Εκτενέστερα, όσον αφορά στο χώρο Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, αντικαθίσταται, όπως είχε συμφωνηθεί κατά τη συνδιάσκεψη του έτους 2004, ο Τίτλος IV ΣΕΚ από τις διατάξεις ενός νέου Τίτλου περί χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, αποτελούμενο από πέντε κεφάλαια, μεταξύ των οποίων το τέταρτο κεφάλαιο αφορά τη Δικαστική Συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

6.2. Η πρόβλεψη για τη δημιουργία ΕΕΑ

Στο ά. 69 Ε, το οποίο κατά περιεχόμενο ομοιάζει σε σημαντικό βαθμό με το ά. III-274 της Συνταγματικής Συνθήκης, προβλέπεται η δημιουργία ΕΕΑ, το θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυσή της, καθώς και η ανάθεση σ' αυτήν μίας μόνο αποκλειστικής αρμοδιότητας, σαφώς οριοθετημένης εντός του προαναφερθέντος πλαισίου. Με την τήρηση των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, οι οποίες προβλέπονται στο κείμενο και των δύο Συνθηκών, η αρμοδιότητα αυτή περιορίζεται στο ελάχιστο απαιτούμενο για την άσκηση δίωξης -στο σύνολο του χώρου της Ένωσης- εκείνων των παράνομων δραστηριοτήτων

που θίγουν τα κοινοτικά συμφέροντα. Επίσης, προβλέφθηκε και στις δύο Συνθήκες, η πιθανή διασύνδεση της ΕΕΑ με την Eurojust, ώστε να διασφαλίζεται καλύτερα η συμπληρωματικότητα των δράσεων και η συνεργασία μ' αυτήν.

Περαιτέρω, η αναφορά για μελλοντική διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Αρχής στην καταπολέμηση και άλλων μορφών εγκληματικότητας, που δεν σχετίζονται με τα οικονομικά εγκλήματα, περνά μέσα από τη δικλείδα ασφαλείας της λήψης απόφασης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με την Επιτροπή και έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η διαφορά δε μεταξύ των δύο Συνθηκών έγκειται αρχικά στο νομικό εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη θέσπιση της Αρχής, καθόσον η μεν Συνταγματική Συνθήκη αναφέρεται σε ευρωπαϊκό νόμο, η δε μεταρρυθμιστική σε κανονισμό²³⁹. Επιπλέον, με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, εν αντιθέσει με τη συνταγματική, αν δεν επιτευχθεί ομοφωνία για τη σύσταση της ΕΕΑ, προβλέπεται μία περαιτέρω διαδικασία, προκειμένου να επιτευχθεί τελικά αυτός ο στόχος. Ειδικότερα, εφόσον δεν επιτευχθεί ομοφωνία, ομάδα αποτελούμενη από εννέα τουλάχιστον κράτη μέλη μπορεί να ζητήσει να παραπεμφθεί το σχέδιο κανονισμού στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Στην περίπτωση αυτή, η νομοθετική διαδικασία στο Συμβούλιο αναστέλλεται. Αφού συζητήσει το ζήτημα και εφόσον επιτευχθεί συναίνεση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναπέμπει, εντός τετραμήνου από την αναστολή αυτή, το σχέδιο στο Συμβούλιο προς θέσπιση. Εντός της αυτής προθεσμίας, σε περίπτωση μη συμφωνίας, και εφόσον εννέα τουλάχιστον κράτη μέλη επιθυμούν να καθιερώσουν ενισχυμένη συνεργασία βάσει του συγκεκριμένου σχεδίου Κανονισμού, τα εν λόγω κράτη μέλη ενημερώνουν σχετικά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Στην περίπτωση αυτή, η έγκριση για την καθιέρωση ενισχυμένης συνεργασίας, η οποία προβλέπεται στο ά. 10

²³⁹ Βλ. Ζημιανίτη Δ., Θεσμικές ανακατατάξεις και προοπτικές του ευρωπαϊκού χώρου Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας υπό το πρίσμα της «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης», Ποιν. Δικ. 7/2007, σελ. 907-911.

παρ.2 της ΣυνθΕΕ και στο ά. 280 Δ της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης, θεωρείται ότι χορηγήθηκε και εφαρμόζονται οι διατάξεις περί ενισχυμένης συνεργασίας²⁴⁰.

Από τα προαναφερθέντα καθίσταται προφανής η βούληση θέσπισης του εν λόγω θεσμού για την ίδια προάσπιση της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης. Ειδικότερα, οριοθετείται το καθεστώς διορισμού, λειτουργίας και παύσης τόσο του ευρωπαϊού εισαγγελέα, όσο και των εντεταλμένων του στα κράτη μέλη, καθώς και η αποστολή του, που είναι η δημιουργία ενός κοινού χώρου άσκησης διώξεων και ερευνών και ο αρμονικός συντονισμός των εθνικών συστημάτων ποινικής δίωξης²⁴¹.

Ενδιαφέρον δε αποκτά η πρόβλεψη ότι τα οικονομικά συμφέροντα της Κοινότητας, τα οποία θα τυγχάνουν προστασίας από την ΕΕΑ, θα οριοθετηθούν από τον κανονισμό, βάσει του οποίου θα ιδρυθεί η Αρχή. Η επισήμανση αυτή, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση και άλλων μορφών εγκληματικότητας που προβλέπεται στην παρ. 4 του ά. 69 Ε, αλλά και τη ευρύτερη επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης στο πεδίο του ποινικού δικαίου, αφήνει ανοικτή την προοπτική να συμπεριληφθούν και άλλα εγκλήματα στον κατάλογο αρμοδιοτήτων της ΕΕΑ.

6.1.3. Κριτικές παρατηρήσεις

Η δυνατότητα που παρέχεται, μέσω της νέας Συνθήκης, για τη σύσταση και λειτουργία ΕΕΑ, αποτελεί, αναμφίβολα, σημαντική καινοτομία. Το ερώτημα που ευλόγως τίθεται, είναι κατά πόσο είναι εφικτή ή νομιμοποιημένη η λειτουργία μιας τέτοιας ευρωπαϊκής υπηρεσίας, στην οποία αναμένεται να αναγνωριστούν *de facto* αρμοδιότητες και καθήκοντα των αρμοδίων δικαστικών και εισαγγελικών αρχών των 27 κρατών μελών, να παραχωρηθεί δηλαδή κατ' ουσία μέρος της εθνικής κυριαρχίας. Τούτο συνάγεται από την προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 3

²⁴⁰ Άρθρο 69^Ε.

²⁴¹ Πιο αναλυτικά για τη θέσπιση του θεσμού, βλ. *Φλωρίδη Β.*, Η ΕΕΑ, (Μέρος Α'), ...ό.π., σελ. 613 επ., του ίδιου, Η ΕΕΑ, (Μέρος Β'), ...ό.π., σελ. 756 επ..

του ά. 69 Ε της συνθήκης, στην οποία προβλέπεται ότι το καθεστώς της ΕΕΑ, οι όροι άσκησης των καθηκόντων της, οι δικονομικοί κανόνες που θα διέπουν τις δραστηριότητές της και το παραδεκτό των αποδείξεων, θα καθορίζονται με κανονισμό²⁴².

Υποστηρικτές²⁴³, ωστόσο, του εν λόγω εγχειρήματος, τονίζουν ότι καθήκοντα διενέργειας έρευνας και άσκησης ποινικών διώξεων από ένα δημόσιο κατήγορο είναι θεσμοθετημένα σε όλα τα κράτη μέλη και μεταξύ των εθνικών διατάξεων έχει επιτευχθεί μία σύγκλιση, η οποία έχει ξεκινήσει εδώ και χρόνια. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, η αμοιβαία εμπιστοσύνη των κρατών, ιδίως με την αναγνώριση των δικαστικών και εξωδικαστικών αποφάσεων των κρατών μελών, είναι στοιχείο ουσιώδες, του οποίου η σπουδαιότητα τονίζεται και στο ά. 69 Α της συνθήκης. Η σύγκλιση που παρατηρείται μεταξύ των ποινικών διατάξεων των κοινοτικών εταίρων οφείλεται σε πολλούς λόγους, αλλά κυρίως στο γεγονός ότι όλα τα κράτη μέλη υπόκεινται στις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης, οι οποίες παρέχονται από το ά. 6 της ΕΣΔΑ.

Εκφραστές της αντίθετης άποψης²⁴⁴, επισημαίνουν, ωστόσο, ότι η Ένωση, μολονότι αποκτά έτσι, όργανα με αποφασιστικές αρμοδιότητες στον τομέα της ποινικής καταστολής, τα προσδένει παράλληλα πολύ περισσότερο στην εκτελεστική κατά βάση εξουσία του Συμβουλίου Υπουργών, το οποίο και οριοθετεί τις πλέον σημαντικές για τους πολίτες αρμοδιότητές τους. Ορθώς κατά τη γνώμη μου υποστηρίζεται ότι οι σχετικές προβλέψεις ευνοούν αναμφισβήτητα την αποτελεσματική επίτευξη της ασφάλειας για τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, καταλύουν όμως μια παραδοσιακή αρχή που θέλει τις εντονότερες επεμβάσεις στις ελευθερίες των πολιτών να τελούν σε σχέση ανάλογη με τη δημοκρατική νομιμοποίησή τους.

²⁴² Βλ. *Στεργιούλη Ευαγγ.*, ό.π., σελ. 1069.

²⁴³ Βλ. *Φλωρίδη Β.*, Η ΕΕΑ, (Μέρος Α'), ...ό.π., σελ. 620.

²⁴⁴ Βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Οικονομικά συμφέροντα ΕΕ...ό.π., σελ. 1321.

Δ. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Ν. 2803/2000.

1.1. Κύρωση της Σύμβασης PIF

Με την προαναφερθείσα Σύμβαση PIF και τα πρωτόκολλά της η Ε.Ε. οριοθέτησε από την πλευρά της το αξιόποινο της κοινοτικής απάτης, όπως και της δωροδοκίας ή δωροληψίας που συνέχονται με αυτήν, ακόμη και όταν τα συγκεκριμένα αδικήματα τελούνται από διευθυντές επιχειρήσεων ή κοινοτικούς υπαλλήλους, πρόβλεψε κυρώσεις (όχι αναγκαία ποινικές) για τα νομικά πρόσωπα, συμπεριέλαβε διάταξη για τη δήμευση, επιχείρησε να οδηγήσει σε μια διεύρυνση της ποινικής δικαιοδοσίας των κρατών μελών πέραν της αρχής της εδαφικότητας και ρύθμισε κάποια θέματα δικαιοδοσίας. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση PIF με το Ν. 2803/2000, εκπληρώνοντας με αυτόν τον τρόπο την υποχρέωσή της, όπως αυτή προσδιορίστηκε στην εν λόγω Σύμβαση²⁴⁵.

1.2. Γενική επισκόπηση του Ν. 2803/2000

Από την επισκόπηση του συγκεκριμένου νόμου καθίσταται πρόδηλο ότι ο Έλληνας νομοθέτης δεν περιορίστηκε στην απλή κύρωση της Σύμβασης. Προχώρησε ταυτόχρονα σε τυποποίηση των επιμέρους ποινικών αδικημάτων που η Σύμβαση προέβλεπε και ειδικότερα της κοινοτικής απάτης στη βασική, διακεκριμένη και προνομιούχο μορφή της²⁴⁶, της κατάρτισης ή χορήγησης

²⁴⁵ Άρθρο 1^ο του Ν. 2803/2000.

²⁴⁶ Άρθρα 4^ο και 5^ο του Ν. 2803/2000.

πλαστών κλπ δηλώσεων ή εγγράφων με σκοπό τη διάπραξη της²⁴⁷, όπως και της ενεργητικής ή παθητικής δωροδοκίας²⁴⁸ που ζημιώνουν ή μπορούν να ζημιώσουν τα συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων²⁴⁹. Όρισε επίσης τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των διευθυντικών στελεχών της επιχείρησης²⁵⁰, προέβλεψε διοικητικές κυρώσεις για τα νομικά πρόσωπα²⁵¹, εξομοίωσε τους κοινοτικούς υπαλλήλους και λειτουργούς με τους εθνικούς²⁵² και επιπλέον, επεξέτεινε την ποινική δικαιοδοσία της ελληνικής πολιτείας επί ημεδαπών που τελούν τα σχετικά ποινικά αδικήματα και πέραν του άρθρου 6 ΠΚ, δηλ. ακόμη και όταν αυτά δεν είναι αξιόποινα στον τόπο τέλεσής τους²⁵³. Επίσης, αναγνώρισε ρητά την

²⁴⁷ Στο άρθρο 6 του Ν. 2803/2000 ποινικοποιείται η κατάρτιση ή χορήγηση πλαστών κλπ. δηλώσεων ή εγγράφων, όταν αυτή η συμπεριφορά σχετίζεται με απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

²⁴⁸ Κατά το άρθρο 3 του Ν. 2803/2000, οι υπαίτιοι των πράξεων της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας υπαλλήλου, οι οποίες προβλέπονται στο Πρώτο Πρωτόκολλο της Σύμβασης ΡΙΦ, τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους.

²⁴⁹ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων...ό.π., σελ. 752 επ., *Αναγνωστόπουλο Η.*, Απάτη και κοινοτική απάτη (άρθρα τέταρτο έως έκτο Ν. 2803/2000), (Με αφορμή τις ΑΠ 1197/2001, Πεντ.Εφ. Αθ. 811-812/2001, 582/2001, Τριμ. Εφ. Αθ. 1217/2001), Ποιν.Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 759 επ., *Μυλωνόπουλου Χρ.*, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος,...όπ., σελ. 574 επ., *Χαραλαμπίκη Αρ.*, Οι πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις στο χώρο του Ποινικού Δικαίου, Ποιν. Χρον. ΝΓ/2003, σελ. 868, *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Οικονομικά Συμφέροντα Ε.Ε... ό.π., σελ. 1321 επ.

²⁵⁰ Άρθρο 7^ο του Ν. 2803/2000. Το έγκλημα του εν λόγω άρθρου, είναι, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου για την κύρωση της Σύμβασης ΡΙΦ, έγκλημα γνήσιας παράλειψης και, επομένως, είναι τετελεσμένο από τη στιγμή που εκδηλώθηκε η απόπειρα απάτης του αρθρ. 4^ο.

²⁵¹ Άρθρο 8^ο του Ν. 2803/2000.

²⁵² Πιο αναλυτικά, στο άρθρο 2 του Ν. 2803/2000 ορίζονται, προκειμένου να προστατευθούν τα κοινοτικά οικονομικά συμφέροντα, οι έννοιες «υπάλληλος», «κοινοτικός υπάλληλος», «εθνικός δημόσιος υπάλληλος». Έτσι, ορίζεται ότι υπάλληλος νοείται τόσο ο κοινοτικός όσο και ο εθνικός δημόσιος υπάλληλος, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών δημόσιων υπαλλήλων άλλου κράτους μέλους της Ε.Ε. Κατά το στοιχείο β' του ίδιου άρθρου ο κοινοτικός υπάλληλος είναι αυτός που ορίζεται στο Πρώτο Πρωτόκολλο της Σύμβασης ΡΙΦ. Κατά δε το τρίτο στοιχείο της ως άνω διατάξεως, εθνικός δημόσιος υπάλληλος θεωρείται ο αναφερόμενος στο άρθρο 13 στοιχ. α' και 263^Α ΠΚ. Στο τελευταίο εδάφιο του ίδιου άρθρου διαλαμβάνεται ότι προκειμένου να εφαρμοστεί ο Ν. 2803/2000 σε εθνικούς δημοσίους υπαλλήλους άλλων κρατών-μελών της Ε.Ε., λαμβάνεται υπόψη η έννοια του δημοσίου υπαλλήλου, όπως αυτή ορίζεται στην αντίστοιχη εθνική νομοθεσία τους, στο μέτρο που η έννοια αυτή είναι συμβατή με την έννοια των ανωτέρω διατάξεων του ελλ. ΠΚ. Περαιτέρω, στο δέκατο άρθρο του ίδιου νόμου εξομοιώνονται οι κοινοτικοί υπάλληλοι και λειτουργοί προς τους εθνικούς δημόσιους υπαλλήλους. Συγκεκριμένα, στην παρ. 1 ορίζεται, ότι πράξεις ή παραλείψεις κοινοτικών υπαλλήλων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, που έχουν σχέση με τα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη Σύμβαση ΡΙΦ διώκονται και τιμωρούνται όπως εκείνες που τελούνται από τους εθνικούς δημόσιους υπαλλήλους. Συμπληρωματικά, αναφέρεται στο εδ. β' της ίδιας παραγράφου, ότι επί κοινοτικών υπαλλήλων εφαρμόζονται επίσης οι διατάξεις των άρθρων 242, 246, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261 και 262 ΠΚ, κατά το μέρος που υπάγονται σ' αυτές οι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τελούμενες πράξεις ή παραλείψεις σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και δεν τιμωρούνται βαρύτερα κατά τις ποινικές διατάξεις του Ν. 2803/2000.

²⁵³ Άρθρο 11^ο του Ν. 2803/2000.

αρμοδιότητα του ΔΕΚ να αποφαινεται για την ερμηνεία της Σύμβασης μετά από υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων των δικαστηρίων της χώρας²⁵⁴. Τέλος, απεξάρτησε την ισχύ των ως άνω διατάξεων από την επιφύλαξη της έναρξης ισχύος της κυρωθείσας Σύμβασης^{255, 256}.

Δριμεία κριτική ασκήθηκε στο άρθρο 4^ο του υπό συζήτηση νόμου, το οποίο έχει χαρακτηριστεί²⁵⁷ ότι συνιστά «παράδειγμα νομοθετικής κακοτεχνίας που συμφύρει σε ενιαίο συνοθύλευμα απάτη, φοροδιαφυγή και λαθρεμπορία σε βάρος των ΕΚ, δηλ. εγκλήματα με εντελώς ανόμοια φυσιογνωμία και εννοιολογικό περιεχόμενο, στρεφόμενα κατά διαφορετικών εννόμων αγαθών». Με δεδομένο ότι η διάταξη αυτή αποτελεί τον κεντρικό ποινικό κυρωτικό κανόνα για την προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, η εφαρμογή του οποίου απασχολεί έντονα τη θεωρία και τη νομολογία, κρίθηκε σκόπιμη η ειδικότερη ενασχόληση με την σχετική προβληματική. Η προσέγγιση όλων των ρυθμίσεων του Ν. 2803/2000 εκφεύγει άλλωστε των ορίων της παρούσας μελέτης.

1.3. Ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 4^ο του Ν. 2803/2000

1.3.1. Αντικείμενο προστασίας

Το άρθρο 4ο του Νόμου 2803/2000 ορίζει το έγκλημα της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ως εξής:

«1. Όποιος με τη χρήση πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων ή με την απόκρυψη ή με την κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης παρασιώπηση πληροφοριών ή με τη μη κατά προορισμό τους χρήση των πόρων που του χορηγήθηκαν ή των πλεονεκτημάτων που είχε νόμιμα αποκτήσει, αχρεωστήτως εισπράττει ή παρακρατεί ή παρανόμως ελαττώνει πόρους του γενικού

²⁵⁴ Άρθρο 12^ο του Ν. 2803/2000.

²⁵⁵ Άρθρο 13^ο του Ν. 2803/2000.

²⁵⁶ Η Σύμβαση ΡΙΦ τέθηκε τελικά σε ισχύ την 17.10.2002, μετά την κύρωσή της από όλα τα κράτη μέλη, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο ά. 34 της ΣΥΝΘΕΕ.

²⁵⁷ Βλ. Μολωνόπουλο Χρ., Ποινικό Δίκαιο....ό.π., σελ. 423.

προϋπολογισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των προϋπολογισμών, των οποίων η διαχείριση ασκείται από τις Κοινότητες ή για λογαριασμό τους, τιμωρείται με φυλάκιση.

2. Αν η κατά τις προηγούμενες διατάξεις βλάβη υπερβαίνει το ποσό των 25.000.000 δραχμών επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και αν η βλάβη υπερβαίνει το ποσό των 50.000.000 δραχμών επιβάλλεται κάθειρξη».

Για την ερμηνευτική προσέγγιση της εν λόγω διάταξης απαραίτητη κρίνεται η αποσαφήνιση της έννοιας των πόρων του Προϋπολογισμού των ΕΚ, όπως αυτοί ορίζονται στην Εισηγητική Έκθεση του νόμου για την κύρωση της Σύμβασης ΡΙΦ²⁵⁸. Άλλωστε, οι ανωτέρω κοινοτικοί πόροι και η λειτουργία του κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελούν το αντικείμενο προστασίας της ερευνώμενης ποινικής διάταξης.

Σύμφωνα λοιπόν με την Εισηγητική Έκθεση, ως έσοδα του προϋπολογισμού των ΕΚ νοούνται οι εισφορές επί των συναλλαγών με τρίτες χώρες στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, εισφορές που προβλέπονται στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης των αγορών, οι δασμοί επί των συναλλαγών με τρίτες χώρες και οι αγροτικές αποζημιώσεις. Στα παραπάνω έσοδα, κατά ρητή διευκρίνιση της Εισηγητικής Έκθεσης του Ν. 2803/2000, αλλά και της Επεξηγηματικής Έκθεσης της Σύμβασης ΡΙΦ, δεν ανήκει ο ΦΠΑ, αφού αυτός δεν αποτελεί ίδιο πόρο των ΕΚ²⁵⁹.

Στις δαπάνες των ΕΚ υπάγονται οι επιδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (FEOGA), οι επιδοτήσεις και ενισχύσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, οι επιδοτήσεις και ενισχύσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Κοινωνικής Ανάπτυξης, του Χρηματοδοτικού Μέσου Προσανατολισμού της Αλιείας, του Ταμείου Συνοχής και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (FEDER) που διαχειρίζεται η Επιτροπή και η

²⁵⁸ Βλ. Αρχείο Βουλής, Περίοδος Θ', Σύνοδος Δ'.

²⁵⁹ Βλ. και Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος...ό.π., σελ. 751, Φιλόπουλο Π., Κοινοτικό Δίκαιο και εθνικό Ποινικό Δίκαιο...ό.π., σελ. 305, Μυλωνόπουλο Χρ., Η κοινοτική απάτη, Ποιν. Λόγος 2004, σελ. 9.

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, καθώς και ορισμένα ταμεία που δεν περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό, αλλά που διαχειρίζονται, για δικό τους λογαριασμό, κοινοτικοί οργανισμοί, οι οποίοι δεν αποτελούν θεσμικά όργανα.

Κατά συνέπεια, η βλάβη που μπορεί να προκληθεί σε βάρος του προϋπολογισμού των ΕΚ επέρχεται, όταν ο δράστης, με κάποιον από τους περιγραφόμενους στο 4^ο άρθρο του Ν. 2803/2000 τρόπους, αποφεύγει την πληρωμή φόρων εισαγωγής, εισπράττει αχρεωστήτως εξαγωγικές ενισχύσεις, επιτυγχάνει να χορηγηθούν σ' αυτόν επιδοτήσεις ή διορθωτικά μέσα χρηματοδότησης ή, τέλος, με την απατηλή συμπεριφορά του απολαύει παρεμβατικών οικονομικών μέτρων των ΕΚ.

1.3.2. Ειδική υπόσταση του εγκλήματος

α) Ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος

i) Αυτουργός

Το έγκλημα του άρθρου 4^{ου} διαπράττει αυτός που στο πρόσωπό του πληρούνται τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, δηλαδή αυτός που κάνει χρήση πλαστών εγγράφων, ή παραλείπει κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης να κοινοποιήσει ορισμένες πληροφορίες κλπ. Δεν απαιτείται δηλαδή κάποια ειδικότερη ιδιότητα για τον αυτουργό του εγκλήματος.

ii) Τυποποιημένες συμπεριφορές και τρόποι τέλεσης αυτών

Το άρθρο 4^ο ορίζει ότι, τιμωρείται όποιος βλάψει την περιουσία των ΕΚ με μια από τις περιοριστικά αναφερόμενες αξιόποινες συμπεριφορές. Η τυχόν στοιχειοθέτηση δύο ή περισσότερων από αυτές τις συμπεριφορές συνιστά συρροή εγκλημάτων του άρθρου 4^{ου} και όχι τρόπων τέλεσης αυτού, «αφού η αχρεώστητως είσπραξη, η αχρεώστητως παρακράτηση και η παράνομη ελάττωση των

κοινοτικών πόρων δεν είναι δυνατό να εναλλαχθούν ούτε να σωρευτούν στο ίδιο υλικό αντικείμενο»²⁶⁰.

Επιπλέον, το άρθρο 4^ο προβλέπει περιοριστικά τους τρόπους τέλεσης των επιμέρους αυτών αξιόποινων συμπεριφορών, οι οποίοι μπορεί να εναλλάσσονται κατά την τέλεση της αυτής εγκληματικής πράξης. Οι τρόποι αυτοί είναι:

- η χρήση πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων,
- η απόκρυψη ή κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης παρασιώπηση πληροφοριών,
- η μη κατά προορισμό χρήση των πόρων που του χορηγήθηκαν ή των πλεονεκτημάτων που είχε νόμιμα αποκτήσει ο δράστης.

Ως προς την κάθε επιμέρους αξιόποινη συμπεριφορά πρόκειται, λοιπόν, για ένα υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα²⁶¹, καθώς όταν έχει προκληθεί μία βλάβη, ακόμα κι αν εναλλάσσονται οι τρόποι τέλεσης, θα πρόκειται για ένα έγκλημα.

Προβλήματα, ωστόσο, δημιουργεί ο νομικός χαρακτηρισμός του εγκλήματος του άρθρου 4^{ου} ως απάτη, με εννοιολογικό περιεχόμενο και όρους διαφορετικούς από αυτές του άρθρου 386 ΠΚ (αφού δεν προϋποτίθεται παραπλάνηση, ούτε περιουσιακή διάθεση). Στην έννοια της «απάτης» που απαντά στην οικεία ποινική διάταξη αποδίδεται ένα ευρύ περιεχόμενο, το οποίο όμως δεν έχει καμία σχέση μ' εκείνο της κλασικής έννοιας της απάτης²⁶². Κατόπιν τούτου, για τον προσδιορισμό της έννοιας και των όρων στοιχειοθέτησης της κοινοτικής απάτης, δεν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η έννοια της κοινής απάτης του ά. 386 ΠΚ. Επισημαίνεται, ότι ο έλληνας νομοθέτης δεν ήταν υποχρεωμένος να ενσωματώσει τη σύμβαση για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ με αυτό τον τρόπο, αλλά θα μπορούσε να έχει διαχωρίσει σε ξεχωριστές διατάξεις κάθε εγκληματική συμπεριφορά και να έχει εισάγει αρμονικά τις επιταγές της Σύμβασης στην εσωτερική έννομη τάξη.

²⁶⁰ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος ...ό.π., σελ. 753.

²⁶¹ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος ...ό.π., σελ. 753 επ..

²⁶² Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάροςό.π., σελ. 752 επ., όπου αναφέρεται ότι με τη Σύμβαση που επικύρωσε ο Ν. 2803/2000, επιδιώχθηκε η ομοιόμορφη τυποποίηση της απάτης σε βάρος του Κοινοτικού Προϋπολογισμού. Δεν ελήφθη, επομένως, υπόψη η έννοια της απάτης κατά την εθνική μας ποινική νομοθεσία. Βλ. και Χαραλαμπίδης Αρ., Η σχέση απάτης κατά του δημοσίου και της λεγόμενης κοινοτικής απάτης, Ποιν. Λόγος 2004, σελ. 978.

Ειδικότερα όσον αφορά στην περίπτωση λήψης επιδότησης που καταβάλλεται τμηματικά, ανακύπτει το ερώτημα αν συντρέχουν οι όροι της κατ' εξακολούθησης τέλεσης μερικότερων πράξεων του αυτού εγκλήματος. Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό, θα πρέπει να διακρίνουμε δύο περιπτώσεις. Αφενός την περίπτωση, κατά την οποία η εγκληματική συμπεριφορά τελείται πριν από τη λήψη της πρώτης δόσης, ενώ η αρχική έγκριση αφορά και τις δόσεις που ακολουθούν. Αφετέρου την περίπτωση, κατά την οποία η καταβολή κάθε επόμενης δόσης εξαρτάται από νέα αυτοτελή πράξη ή παράλειψη εκ μέρους του δράστη, όπως από την κατάθεση εγγράφων που να βεβαιώνουν για παράδειγμα την πορεία του έργου, για το οποίο έχει καταρχήν εγκριθεί η επιδότηση.

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, εφόσον πρόκειται για ένα υλικό αντικείμενο, δηλ. μία επιδότηση, προσβάλλεται μία μονάδα του εννόμου αγαθού της περιουσίας των ΕΚ. Ιδιαίτερα μάλιστα ως προς την πρώτη περίπτωση, είναι ευνόητο ότι μετά την καταβολή της 1^{ης} δόσης επέρχεται ειρήνευσή του εννόμου αγαθού, αφού έχει ήδη εγκριθεί ολόκληρη η επιδότηση και ο δράστης δεν χρειάζεται να προβεί σε καμία περαιτέρω ενέργεια. Συνεπώς, στην πρώτη αυτή περίπτωση πρόκειται για ένα έγκλημα²⁶³.

Η δεύτερη, ωστόσο, περίπτωση χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Όταν, για παράδειγμα, για τη λήψη της 2^{ης} δόσης ο δράστης πρέπει να καταθέσει νέο πιστοποιητικό, να προβεί επομένως σε μια αυτοτελή πράξη, καίτοι αφορά την ίδια συνολικά επιδότηση, εντούτοις πληροί για δεύτερη φορά την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ούτως ώστε να μην μπορεί ευχερώς να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για ένα έγκλημα. Με κάθε άλλωστε μερικότερη πράξη του προκαλεί βλάβη του εννόμου αγαθού, αφού εισπράττει έκαστη δόση. Η απάντηση που θα πρέπει να δοθεί εν προκειμένω, είναι αυτή του κατ' εξακολούθησης εγκλήματος, αφού ο δράστης απέβλεπε συνολικά με τις μερικότερες πράξεις του στο αποτέλεσμα αυτό (αρθρ. 98 παρ. 2 ΠΚ).

²⁶³ Βλ. Χαλαμπίκη Αρ. Ι., Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό μέρος, 5^η έκδοση, Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 2003, σελ. 607.

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις έχουν μεγάλη σημασία για τον προσδιορισμό του χρόνου τέλεσης της πράξης. Επίσης αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επίλυση ζητημάτων που συνδέονται με τους όρους της απόπειρας και της υπαναχώρησης, στην περίπτωση, για παράδειγμα, που μετά τη λήψη της πρώτης δόσης, ο δράστης δεν προβεί στην κατάθεση της απαιτούμενης βεβαίωσης για τη χορήγηση της επόμενης δόσης.

iii) Χαρακτήρας των τυποποιούμενων συμπεριφορών

Όπως προαναφέρθηκε, αλλά και σύμφωνα με το ορισμό της απάτης στο άρθρο 4^ο του νόμου, το έννομο αγαθό που εδώ προσβάλλεται, είναι η περιουσία των ΕΚ²⁶⁴. Σύμφωνα δε με την Εισηγητική Έκθεση του σχετικού νόμου, το περιγραφόμενο στο άρθρο 4^ο έγκλημα, είναι έγκλημα ουσιαστικό/αποτελέσματος, αφού για την τυπική τελείωσή του θα πρέπει να επέλθει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα κι επιπλέον πρόκειται για έγκλημα βλάβης, αφού για να στοιχειοθετηθεί η ειδική υπόσταση του εγκλήματος του άρθρου 4^{ου}, πρέπει να προηγουμένως να διαπιστωθεί βλάβη της περιουσίας των ΕΚ²⁶⁵.

Η διαπίστωση της βλάβης δεν είναι αυτονόητη σε κάθε περίπτωση. Ιδιαίτερα προβληματική ως προς αυτό είναι η περίπτωση της μη κατά προορισμό χρήσης μιας επιδότησης. Εν προκειμένω, η περιουσία των ΕΚ είναι δυνατό να βλάπτεται, όχι βέβαια από την χορήγηση της επιδότησης καθεαυτή, αλλά από τη χρησιμοποίησή της για άλλο σκοπό. Όπως αναφέρει η Εισηγητική Έκθεση, δεν απαιτείται να στοιχειοθετηθεί αχρεώστητη είσπραξη ή παρακράτηση, αλλά θεωρείται ότι η κατάχρηση πόρων καθεαυτή είναι ισοδύναμη με την αδικαιολόγητη παρακράτηση²⁶⁶, «μόνη δηλαδή η συμπεριφορά του υπαιτίου

²⁶⁴ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάροςό.π., σελ. 754.

²⁶⁵ Βλ. για την έννοια της βλάβης την Εισηγητική Έκθεση (σελ. 2), αλλά και παρατηρήσεις Μυλωνόπουλου Χρ., σε Κοινοτική Απάτη....ό.π., σελ. 9.

²⁶⁶ Βλ. Εισηγητική έκθεση ο.π., σελ. 2.

συνιστά και το αξιόποινο αποτέλεσμα»²⁶⁷. Με αυτόν τον τρόπο, όμως, παρατηρείται εδώ μια σημαντική παρέκκλιση από τα προβλεπόμενα στη Σύμβαση. Αντίθετα με όσα ορίζει το άρθρο 4^ο που τυποποιεί τη συμπεριφορά ως έγκλημα ουσιαστικό, η Σύμβαση δεν απαιτεί τη επέλευση βλάβης στην περίπτωση της μη κατά προορισμό χρήσης μιας επιδότησης, την οποία θεωρεί αυτοτελή αξιόποινη πράξη.

Όπως είναι ευνόητο, δεν τίθεται ζήτημα σχετικά με το ποια διάταξη υπερισχύει. Ειδικότερα, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Σύμβασης²⁶⁸, το άρθρο 1^ο του Ν. 2803/2000 αποτελεί εσωτερικό εθνικό ποινικό δίκαιο. Οπότε υπερισχύει του άρθρου 4^{οο} που τυποποιεί την απάτη κατά των ΕΚ ως έγκλημα βλάβης σε κάθε περίπτωση και, επομένως, ειδικά για την περίπτωση της μη κατά προορισμό χρήση της επιδότησης που χορηγήθηκε, δεν είναι απαραίτητο πλέον να αποδεικνύεται βλάβη της περιουσίας των ΕΚ και να στοιχειοθετείται η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πράξης ή παράλειψης και βλάβης, καθώς το άρθρο 1^ο του Ν. 2803/2000 υπερισχύει του 4^{οο}, λόγω της υπερνομοθετικής ισχύς που του αποδίδει το αρθρ. 28 του Σ.

iv) Χρόνος τέλεσης του εγκλήματος

Ο χαρακτηρισμός των αυτοτελών αξιόποινων συμπεριφορών, που περιγράφονται στο άρθρο 4^ο του οικείου νόμου, ως εγκλήματα ουσιαστικά ασκεί σημαντική επίδραση στον καθορισμό του χρόνου τέλεσης αυτών. Έτσι, χρόνος τέλεσης²⁶⁹ είναι εκείνος, κατά τον οποίο λαμβάνει χώρα η συγκεκριμένη συμπεριφορά του υπαιτίου, όπως για παράδειγμα η χρήση πλαστών εγγράφων, και

²⁶⁷ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάροςό.π., σελ. 754.

²⁶⁸ Η οποία, ως προελέχθη, ισχύει από την κύρωσή της από όλα τα κράτη μέλη.

²⁶⁹ Βλ. σχετικά και το άρθρο 17 ΠΚ, όπου ορίζεται ότι χρόνος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο ο υπαίτιος ενέργησε ή όφειλε να ενεργήσει. Ο χρόνος κατά τον οποίο επήλθε το αποτέλεσμα είναι αδιάφορος, εκτός αν ορίζεται άλλως.

όχι το χρονικό εκείνο σημείο, κατά το οποίο επέρχεται το αποτέλεσμα, όπως η αχρεωστήτως είσπραξη²⁷⁰.

ν) Υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος

Όπως ορίζει το αρθρ. 26 ΠΚ, τα κακουργήματα και τα πλημμελήματα καταλογίζονται στο δράστη μόνο όταν τελούνται με δόλο²⁷¹, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά. Ο δόλος θα πρέπει να καλύπτει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, εν προκειμένω λοιπόν και το αποτέλεσμα, ήτοι τη βλάβη της περιουσίας των ΕΚ²⁷². Εφόσον ο Έλληνας νομοθέτης δεν όρισε ειδικά²⁷³ ότι η κοινοτική απάτη τιμωρείται και από αμέλεια τελούμενη, παραμένει εκτός αξιοποιήσιμου η από αμέλεια τελεσθείσα πράξη εξαπάτησης²⁷⁴.

β. Πλαίσιο ποινής

Στο άρθρο 4^ο του Ν. 2803/2000 τυποποιούνται ως εγκλήματα ένα πλημμέλημα και δύο κακουργήματα. Ειδικότερα, στην παρ. 1 του οικείου άρθρου τυποποιείται η βασική μορφή του εγκλήματος, κατά την οποία ο δράστης που διαπράττει απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ τιμωρείται με φυλάκιση²⁷⁵. Στην παρ. 2 το πλαίσιο ποινής –όπως και ο χαρακτήρας του εγκλήματος– μεταβάλλεται, ανάλογα με το ύψος της περιουσιακής βλάβης. Συγκεκριμένα, απειλείται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, αν η βλάβη της περιουσίας των ΕΚ ξεπερνά τα 25 εκατ. δρχ. (73.000 €) και κάθειρξη, αν ξεπερνά τα 50 εκατ. δρχ. (150.000 €).

²⁷⁰ Έτσι και σε *Τσόλκα Ο.*, Απάτη σε βάροςό.π., σελ. 754.

²⁷¹ Συμπεριλαμβανομένου και του ενδεχόμενου.

²⁷² Άρθρο 27 ΠΚ.

²⁷³ Ούτε και για την πλημμεληματική απάτη.

²⁷⁴ Βλ. έτσι *Φιλόπουλο Π.*, Κοινοτικό Δίκαιο...ό.π., σελ. 309 και *Δούβα Μιχ.*, Οι ευρωπαϊκές...ό.π., σελ. 157.

²⁷⁵ Βλ. εφαρμογή σε ΑΠ 487/2004, Ποιν.Δικ. 2004, σελ. 758 και ΑΠ 803/2003, Ποιν.Δικ. 2004, σελ. 10 επ. με παρατηρήσεις *Πατεράκη Νικ.*

γ. Ζητήματα συρροής

Οι συμπεριφορές, όπως περιγράφονται στο άρθρο 4ο του Ν. 2803/2000, που τυποποιούν το έγκλημα της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ, στοιχειοθετούν παράλληλα πολλά διαφορετικά εγκλήματα που προβλέπει η εσωτερική μας νομοθεσία, όπως αυτό της κοινής απάτης με τη συνεφαρμογή του Ν. 1608/1950 περί καταχραστών του Δημοσίου, της κοινής απάτης (ά. 386 ΠΚ), της πλαστογραφίας (ά. 216 ΠΚ), της λαθρεμπορίας (αρθρ. 155 επ. Ν. 2960/2001) κ.α. Κατά συνέπεια, πολύ συχνά τίθενται θέματα συρροής, γι' αυτό και κρίνεται σκόπιμη μια περαιτέρω προσέγγισή τους, όπως αυτά αντιμετωπίζονται τόσο από πλευράς θεωρίας όσο και από πλευράς νομολογίας.

ι) Βλάβη του Ελληνικού Δημοσίου;

Το κύριο σημείο που πρέπει εν προκειμένω να τονιστεί ξανά, είναι ότι για να εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 4^{ου} του Ν. 2803/2000 θα πρέπει να διαπιστωθεί ότι προσβάλλονται -ως έννομα αγαθά- ο γενικός προϋπολογισμός των ΕΚ ή οι προϋπολογισμοί που η Κοινότητα διαχειρίζεται ή διαχειρίζονται άλλοι για λογαριασμό τους. Επομένως, η ως άνω διάταξη δεν εφαρμόζεται, όταν από τις τυποποιούμενες σ' αυτήν πράξεις εξ ολοκλήρου ή εν μέρει προσβάλλεται η περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου²⁷⁶. Όπως ορθά έχει τονιστεί²⁷⁷, βασικό

²⁷⁶ Βλ. *Μυλωνόπουλο Χρ.*, Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου...ό.π., σελ. 1074, ο οποίος επισήμανε ότι η κοινοτική απάτη εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του ά. 386 ΠΚ, όχι όμως και στο Ν. 1605/1950, αφού δεν πρόκειται για απάτη που πλήττει την περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά την κοινοτική περιουσία, όπως αυτή του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (FEOGA) ή άλλων κοινοτικών φορέων. Αντίθετο, ωστόσο, παράδειγμα αποτελεί το βούλευμα Συμβ. Εφ.Αθ. 2867/1992, που δέχτηκε την εφαρμογή των διατάξεων του εγχωρίου δικαίου σε περίπτωση απάτης κατά του FEOGA, υιοθετώντας έτσι, την άποψη ότι η επίμαχη συμπεριφορά μπορεί να υπαχθεί στο ρυθμιστικό πεδίο των κλασικών διατάξεων των ά. 386 ΠΚ και του Ν. 1605/1950, με βασική επιχειρηματολογία ότι παράλληλα με την περιουσία των ΕΚ υφίσταται πραγματική ή απειλούμενη βλάβη και το Ελληνικό Δημόσιο. Βλ. σχετ. σε *Χαραλαμπίκη Αρ.*, Η σχέση απάτης...ό.π., σελ. 978.

²⁷⁷ Βλ. *Τσόλκα Ο.*, Απάτη σε βάρος...ό.π., σελ. 751, *Αναγνωστόπουλο Η.*, Απάτη και κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 760 επ., *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1197/2001, Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 994.

χαρακτηριστικό του κοινοτικού δημοσιονομικού συστήματος είναι ότι υπάρχει μια σαφής αυτοτέλεια των προϋπολογισμών των ΕΚ από τους αντίστοιχους των κρατών μελών και συνεπώς η τυχόν προκληθείσα βλάβη των κοινοτικών προϋπολογισμών δεν μπορεί να θεωρείται ταυτόχρονα και βλάβη της περιουσίας ενός κράτους μέλους. Όπως επισημαίνεται, στην περίπτωση που η διαχείριση των κοινοτικών κεφαλαίων δεν γίνεται άμεσα από την Επιτροπή των ΕΚ, τα κράτη μέλη λειτουργούν ως «διαχειριστές ξένης περιουσίας», στα οποία και ανατίθεται η ανάκτηση τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών. Τα κράτη μέλη μπορεί να υποστούν «κατ' αποκοπή διορθώσεις», δηλ. να επιβληθούν σε βάρος τους πρόστιμα από την Κοινότητα για τα αχρεωστήτως καταβληθέντα, μόνο εφόσον αποδειχθεί ανεπάρκεια της εσωτερικής τους νομοθεσίας και των ελεγκτικών τους μηχανισμών. Έτσι, οι κυρώσεις αυτές έχουν διοικητικό χαρακτήρα και δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να θεωρηθούν ως *άμεσο και αναγκαίο αποτέλεσμα* της συμπεριφοράς του υπαιτίου που προκάλεσε μία πράξη περιουσιακής διάθεσης κοινοτικών επιδοτήσεων²⁷⁸.

Έτσι, όταν πραγματώνονται συμπεριφορές του άρθρου 4^{ου} του οικείου νόμου που προσβάλλουν τους κοινοτικούς προϋπολογισμούς, σε καμιά περίπτωση δε συνεπάγεται και βλάβη του ελληνικού δημοσίου²⁷⁹, καθώς το τελευταίο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι βλάπτεται άμεσα από τις συγκεκριμένες πράξεις²⁸⁰. Περίπτωση παράλληλης βλάβης του Ελληνικού Δημοσίου με τη βλάβη των κοινοτικών προϋπολογισμών μπορεί να υπάρξει σε περιπτώσεις συγχρηματοδοτούμενων επιδοτήσεων τόσο από κοινοτικούς όσο και από εθνικούς πόρους²⁸¹. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή, τα έννομα αγαθά που προσβάλλονται

²⁷⁸ Βλ. έτσι, *Τσόλκα Ο.*, Απάτη σε βάρος...ό.π., σελ. 756 και *Αναγνωστόπουλο Η.*, Απάτη και κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 760 επ.

²⁷⁹ Βλ. σχετικά και 2007/2006 (Συμβ.ΑΠ), Ποιν. Δικ. 2007, σελ. 520 επ.

²⁸⁰ Βλ. σχολιασμό των υπ' αριθ. 806, 811, 812/2001 αποφάσεων του Πεντ. Εφ. Αθ. από *Τσόλκα Ο.*, σε Απάτη σε βάρος...ό.π., σελ. 751, σχετικά με τον χαρακτηρισμό από το Δικαστήριο περί «κατ' επέκταση» ή «κατ' ακολουθία» έμμεσης βλάβης του Ελληνικού Δημοσίου από τη διαπραχθείσα απάτη, αλλά και σε *Αναγνωστόπουλο Η.*, Απάτη και κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 761.

²⁸¹ Βλ. και *Καϊαφα-Γκμπάνι Μ.*, Οικονομικά συμφέροντα...ό.π., σελ. 1324-1325, η οποία, ωστόσο, υποστηρίζει ότι στις περιπτώσεις που η αληθινή κατ' ιδέαν συρροή αφορά τα πλημμελήματα των ά. 386 παρ. 1 και τετάρτου Ν. 2803/2000 και το συνολικό ποσό της περιουσιακής βλάβης (αθροιστικά κατά της

είναι διακριτά και άρα οδηγούν στην εφαρμογή διαφορετικών διατάξεων. Από την ως άνω διαπίστωση συνάγεται ότι η απάτη κατά των ΕΚ δεν αποτελεί και απάτη κατά του Ελληνικού Δημοσίου, άρα ζήτημα εφαρμογής του ά. 386 ΠΚ και του Ν. 1605/1950 δεν τίθεται καν.

Η θέση αυτή έχει παγιωθεί πλέον και στη νομολογία, με πρώτη σημαντική απόφαση την υπ' αριθ. 1197/2001 Συμβ. ΑΠ²⁸², η οποία παρά την ύπαρξη του ά. 280 ΣΕΚ²⁸³, δέχθηκε ότι τούτο δε σημαίνει παρόλα αυτά ότι κάθε απάτη σε βάρος των ΕΚ είναι και απάτη σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, πράγμα που συμβαίνει μόνο όταν σε συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει βλάβη και της περιουσίας του Δημοσίου. Ανάλογα έκριναν και οι υπ' αριθ. 811-812/2001²⁸⁴ και 1217/2001²⁸⁵ αποφάσεις του Εφετείου Αθηνών. Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και οι υπ' αριθ. 1824/2003²⁸⁶ και 7/2005²⁸⁷ αποφάσεις του ΑΠ, όπου επισημαίνεται ότι κάθε «απάτη» του άρθρου 4^{ου} του Ν. 2803/2000 σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ δεν είναι και απάτη του ά. 386 ΠΚ σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, παρά μόνο αν σε βάρος αυτού έχει προκληθεί άμεση περιουσιακή ζημία.

Ιδιαίτερα δε σημαντική, από την έποψη της αιτιολογίας, είναι η υπ' αριθ. 1821/2002 απόφαση του ΑΠ²⁸⁸, όπου τονίζεται ότι απάτη κατά του Ελληνικού Δημοσίου μπορεί να συντρέχει μόνον στις περιπτώσεις συγχρηματοδότησης μιας επιδότησης²⁸⁹. Διευκρινίζεται ρητά ότι απάτη κατά του Δημοσίου δεν στοιχειοθετείται, όταν τούτο απλώς οφείλει να αποδώσει στην Κοινότητα τα

Κοινότητας και του ελληνικού Δημοσίου) υπερβαίνει τα 73.000 €, τότε διεκδικεί αποκλειστικά εφαρμογή το ά. 386 παρ. 3β ΠΚ, το οποίο με βάση την ίδια την τυποποίηση του εγκλήματος έχει απαξιολογήσει ακόμη και την προσβολή περισσότερων μονάδων εννόμων αγαθών, στο μέτρο που η διάταξη εφαρμόζεται σε περιπτώσεις, όπου δεν ενδιαφέρει αν το συνολικό ποσό του οφέλους ή της ζημίας προέρχεται από ή αφορά τον ίδιο φορέα περιουσίας.

²⁸² Βλ. Ποιν.Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 739 επ. και Ποιν.Δικ. 2001, σελ. 990 επ.

²⁸³ Το Δικαστήριο σημείωσε δε ότι η ανωτέρω κοινοτική διάταξη εξομοίωσε την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ με εκείνη κάθε κράτους μέλους.

²⁸⁴ Βλ. Ποιν. Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 746.

²⁸⁵ Βλ. Ποιν. Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 748.

²⁸⁶ Βλ. Ποιν. Χρον. 2004, σελ. 710.

²⁸⁷ Βλ. Ποιν. Χρον. 2005, σελ. 824.

²⁸⁸ Βλ. Ποιν. Δικ. 2003, σελ. 1071.

²⁸⁹ Βλ. σχετική απόφαση σε Ποιν.Δικ. 2002, σελ. 371 επ. με παρατηρήσεις Β. Αλεξανδρή.

αχρεωστήτως καταβληθέντα κοινοτικά κεφάλαια, καθόσον στην περίπτωση αυτή η βλάβη δεν αποτελεί το άμεσο και αναγκαίο αποτέλεσμα της περιουσιακής διάθεσης²⁹⁰. Πιο αναλυτικά, στη συγκεκριμένη υπόθεση, το χρηματικό ποσό που αποκτήθηκε με απατηλά μέσα στα πλαίσια της χρηματοδότησης κάποιου προγράμματος προερχόταν εν μέρει από πόρους των ΕΚ και εν μέρει από απευθείας χρηματοδότηση από το Ελληνικό Δημόσιο. Η νομολογία φαίνεται να εφαρμόζει την αρχή της ειδικότητας και σε αυτήν την περίπτωση, ορθώς κατά τη γνώμη μου, υπό το πρίσμα αφενός της θεώρησης ως ενιαίου του ποσού της περιουσιακής βλάβης, αφετέρου της ταυτότητας του προσώπου του ωφελούμενου. Αν όμως εξετασθεί με κριτήριο μοναδικό το φορέα του προσβαλλόμενου έννομου αγαθού, ήτοι από τη μια πλευρά οι ΕΚ και από την άλλη το Ελληνικό Δημόσιο, τότε θα έπρεπε να γίνει δεκτή αληθινή συρροή, καθώς διαφορετικότητα του φορέα-ζημιούμενου σημαίνει καταρχήν περισσότερα εγκλήματα. Αυτό, ωστόσο, δεν έγινε δεκτό από τη νομολογία, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 1442/2001 απόφαση Εφ. Αθ., το οποίο θεώρησε την περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου υποσύνολο της συνολικής περιουσίας των ΕΚ και εφάρμοσε την φαινομενική συρροή, δεχόμενο μάλιστα ότι στις περιπτώσεις αυτές το Ελληνικό Δημόσιο δεν δικαιούται σε παράσταση πολιτικής αγωγής.

Τέλος και όσον αφορά στο Ν. 1605/1950, προκύπτει ότι, εφόσον από τις σχετικές πράξεις δεν βλάπτεται το Ελληνικό Δημόσιο, η βλάβη των ΕΚ από μόνη της δεν μπορεί να θεμελιώσει την εφαρμογή του, γιατί το ά. 280 παρ. 2 ΣΕΚ δεν μετέτρεψε τα κοινοτικά συμφέροντα σε εθνικά, ούτε καν εξομοίωσε αυτόματα την προστασία τους με αυτή των εθνικών, αλλά απλώς κάλεσε τους εθνικούς νομοθέτες να το πράξουν²⁹¹.

²⁹⁰ Αφού λοιπόν το Ελληνικό Δημόσιο δεν είναι άμεσα βλαπτόμενο, δεν μπορεί να παρασταθεί ως πολιτικώς ενάγον, ούτε μπορεί να τύχει εφαρμογής ο Ν. 1605/1950.

²⁹¹ Βλ. Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος...ό.π., σελ. 757, αλλά και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Παρατηρήσεις στην υπ' αριθ. 1197/2001 αποφ. ΑΠ, ό.π., σελ. 994.

ii) Κοινή απάτη (ά. 386 ΠΚ)

Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα που απασχολεί τόσο τη θεωρία όσο και τη νομολογία είναι η σχέση του άρθρου 4^{ου} του σχετικού νόμου με το κλασσικό έγκλημα της απάτης, όπως αυτό προβλέπεται στο ά. 386 ΠΚ, στο οποίο παθών μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε, συνεπώς και οι ΕΚ, για τις οποίες, ως αναφέρθηκε, εφαρμόζοταν το ά. 386 ΠΚ, μέχρι να τεθεί σε ισχύ ο Ν. 2803/2000.

Τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης του ά. 386 ΠΚ είναι, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: α) πράξη εξαπάτησης, β) η δημιουργία πλάνης στο θύμα, γ) περιουσιακή διάθεση εξαιτίας της πλάνης αυτής και δ) ο δράστης να έχει σκοπό οφέλους. Αντίθετα, το αρθρ. 4^ο του Ν. 2803/2000, όπως προαναφέρθηκε, δεν απαιτεί οπωσδήποτε ούτε παραπλάνηση, ούτε περιουσιακή διάθεση²⁹², ενώ ούτε και η επελθούσα βλάβη οφείλεται απαραίτητα σε πλάνη. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται η συμπεριφορά να είναι πράγματι παραπλανητική και ο δράστης να έχει άμεση επαφή με τον αρμόδιο δημόσιο υπάλληλο που ενέκρινε ορισμένη επιδότηση ή ενίσχυση²⁹³. Μόνο στην περίπτωση αυτή τίθεται ζήτημα συρροής των δύο διατάξεων²⁹⁴.

Υποστηρίχθηκε²⁹⁵, ότι η απάτη του άρθρου 4^{ου} του σχετικού νόμου αποτελεί ιδιώνυμο έγκλημα σε σχέση με την απάτη του ά. 386 ΠΚ. Ως ιδιώνυμο νοείται το έγκλημα εκείνο που παρουσιάζει μεν ορισμένα κοινά εξωτερικά-επιφανειακά χαρακτηριστικά με τον βασικό τύπο του εγκλήματος, η προς αυτόν σχέση του όμως, από πλευράς κοινωνικοθητικής απαξίας είναι τόσο χαλαρή και απόμακρη, που δεν μπορεί να θεωρηθεί ως είδος του εν λόγω τύπου εγκλήματος και έτσι δεν έχει πλέον το χαρακτήρα του βασικού. Το ιδιώνυμο έχει επομένως αυτοτέλεια έναντι του βασικού και ιδιαίτερη εγκληματική απαξία. Σημαντική

²⁹² Βλ. Μυλωνόπουλο Χ., Η κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 8

²⁹³ Βλ. Τσόλκα Ο., Η απάτη κατά...ό.π., σελ. 756.

²⁹⁴ Για να συρρέει το άρθρο 4^ο με το αρθρ. 386 ΠΚ, θα πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις αμφοτέρων. Επομένως, πρόκειται για απάτη που τελείται με παραπλάνηση και έχει ως αποτέλεσμα ορισμένη περιουσιακή διάθεση.

²⁹⁵ Βλ. σε 1197/2001 και 811-812/2001 αποφ. ΑΠ.

συνέπεια τούτου είναι ότι το ιδιώνυμο έγκλημα μπορεί να συρρεύσει αληθώς με το βασικό²⁹⁶. Υπ' αυτήν την έννοια, το έγκλημα του άρθρου 4^{ου} του Ν. 2803/2000, όταν μεν τελείται με πράξη εξαπάτησης συνιστά κλασική περίπτωση απάτης, είτε τετελεσμένης είτε σε απόπειρα, με μόνη διαφορά ότι προσβάλλει συγκεκριμένο φορέα του προστατευόμενου έννομου αγαθού της περιουσίας. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή, ούτε η σχέση προς την απάτη είναι χαλαρή και απόμακρη, ούτε η κοινωνικοηθική απαξία της πράξης είναι τόσο διαφορετική, ώστε να δικαιολογεί την αυτοτέλεια του ιδιώνυμου. Όταν όμως δεν τελείται με πράξη εξαπάτησης, ουδεμία σχέση με την απάτη υφίσταται, είτε κοντινή είτε μακρινή²⁹⁷.

Αντίθετα, η κρατούσα άποψη τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία θεωρεί ότι το έγκλημα της απάτης του άρθρου 4^{ου} του Ν. 2803/2000 είναι ειδικό σε σχέση με αυτό του ά. 386 ΠΚ, γι' αυτό και γίνεται δεκτή η ύπαρξη φαινομενικής συρροής βάσει της αρχής της ειδικότητας²⁹⁸. Από προσεκτικότερη μελέτη της διάταξης του άρθρου 4^{ου} προκύπτει ότι ένα μέρος αυτής, ήτοι ένας τρόπος τέλεσης, είναι ειδικό έναντι της κοινής απάτης του ά. 386 ΠΚ, αφού περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της τελευταίας κι επιπλέον το ότι στρέφεται κατά των ΕΚ. Μεταξύ του εν λόγω τρόπου τέλεσης της κοινοτικής και της κοινής απάτης υπάρχει λογική σχέση υπαλληλίας, η οποία δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Η λογική αυτή σχέση συνίσταται στο ότι η προσβολή της κοινοτικής περιουσίας που

²⁹⁶ Βλ. Μυλωνόπουλο Χρ., Η κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 9 επ.

²⁹⁷ Βλ. άλλωστε και Μυλωνόπουλο Χρ., Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος...ό.π., όπου χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «με τον υπό συζήτηση νόμο διαφορετικά εγκλήματα συμφύρονται σε μία ενιαία διάταξη», αλλά και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Προβληματική της σύγχρονης νομολογίας του Α.Π. στο χώρο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, Ποιν. Δικ. 11/2003, σελ. 1263.

²⁹⁸ Έτσι οι ΑΠ 1821/2002, ΑΠ 1197/2001 (πρόταση Αντεισαγγελέως Α. Ανδρεουλάκου), ΕφΑθ 582/2001, ΕφΑθ 811-812/2001. Επίσης, το Εφ.Αθ. στην υπ' αριθ. 582/2001 απόφασή του, δέχτηκε κατά πλειοψηφία ότι οι διατάξεις του άρθρου 4^{ου} του Ν. 2803/2000 που θεσπίζουν το αξιόποινο αδίκημα της απάτης σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ είναι σε σχέση με τις διατάξεις του ά. 386 ΠΚ, που προβλέπουν και τιμωρούν γενικώς το έγκλημα της απάτης, ειδικές, αφού, απαιτούν και άλλα, εκτός των αναφερόμενων σε κείνες ειδικότερα στοιχεία, όπως να στρέφεται η από την απάτη βλάβη ειδικώς κατά των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ και να επέρχεται με απατηλές πράξεις του υπαιτίου από εκείνες που περιοριστικά αναφέρονται στην παρ. 1 του ά. 4^{ου} του Ν. 2803/2000. Βλ. οικεία απόφαση σε Ποιν.Χρον. ΜΑ', σελ. 744 επ. Ομοίως, βλ. Τσόλκα Ο., Η απάτη κατά ...ό.π., σελ. 753, Χαλαραμπάκη Αρ., Διαχρονικά και επίκαιρα προβλήματα του Ποινικού Δικαίου, Ποιν. Λόγος 2002, σελ. 17, Φιλόπουλο Π., Κοινοτικό Δίκαιο...ό.π., σελ. 310. Αντίθετη η Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., η οποία τάσσεται μεν υπέρ της φαινομενικής συρροής των δύο διατάξεων, εφαρμοζόμενης, ωστόσο της αρχής της απορρόφησης, βλ. σχετικά σε Προβληματική της σύγχρονης νομολογίας...ό.π., σελ. 1263 επ.

τελείται με κοινή απάτη περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της απάτης του ά. 386 ΠΚ και ένα επιπλέον, ήτοι το ότι παθόν είναι το νομικό πρόσωπο των ΕΚ²⁹⁹.

iii) Πλαστογραφία

Από το συνδυασμό των άρθρων 4^{ου} και 5^{ου} του Ν. 2803/2000 προς το ά. 6^ο του ίδιου νόμου, το οποίο προβλέπει ως αυτοτελή αξιόποινη πράξη την κατάρτιση ή χορήγηση πλαστών ή ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων με σκοπό τη χρήση τους για τη διάπραξη απάτης, προκύπτουν τα εξής ως προς τη συρροή τους με αξιόποινες κατά τον ΠΚ πράξεις:

Η διάταξη του άρθρου 6^{ου} του Ν. 2803/2000 είναι επικουρική έναντι εκείνης του 4^{ου}. Έτσι, η κατάρτιση πλαστού εγγράφου τιμωρείται αυτοτελώς βάσει του 6^{ου} άρθρου, μόνο αν ο υπαίτιος δεν τιμωρείται βαρύτερα, ως αυτουργός ή συμμετοχος σε κοινοτική απάτη, κατά το άρθρο 4^ο του ίδιου νόμου³⁰⁰. Ως εκ τούτου, μεταξύ των δύο διατάξεων των άρθρων 4^{ου} και 6^{ου} του Ν. 2803/2000 αφενός και της διάταξης περί πλαστογραφίας (άρθρο 216 ΠΚ) αφετέρου υπάρχει ειδικότητα³⁰¹. Η χρήση δηλαδή και η κατάρτιση ή χορήγηση πλαστών εγγράφων με σκοπό τη χρήση τους (ά. 4^ο και 6^ο Ν. 2803/2000) είναι ειδικές έναντι της πλαστογραφίας και της χρήσης πλαστού εγγράφου.

2. Ν. 2802/2000

Ο Ν. 2802/2000³⁰² κύρωσε τη σχετική Σύμβαση περί καταπολεμήσεως της δωροδοκίας³⁰³, στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των ΕΚ ή των κρατών-μελών της

²⁹⁹ Βλ. Μυλωνόπουλο Χρ., Η κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 10 επ.

³⁰⁰ Βλ. Αναγνωστόπουλο Η., Απάτη και κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 760.

³⁰¹ Βλ. Μυλωνόπουλο Χρ., Η κοινοτική απάτη...ό.π., σελ. 13.

³⁰² Βλ. Αναγνωστόπουλο Η., Από το εθνικό ποινικό δίκαιο...ό.π., σελ. 6, Τσόλκα Ο., Απάτη σε βάρος...ό.π. σελ. 752.

³⁰³ Η ανάλυσή της απαντά σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Ε.Ε.³⁰⁴ και αντικατέστησε με το άρθρο 2^ο αυτού τις διατάξεις των άρθρων 235 και 236 ΠΚ, της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας³⁰⁵.

Επιπλέον, διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της δωροδοκίας όσον αφορά την έννοια του υπαλλήλου³⁰⁶, στην οποία πλέον εντάσσει και τους κοινοτικούς υπαλλήλους όπως και τους εθνικούς υπαλλήλους των άλλων κρατών μελών της Ε.Ε.³⁰⁷. Έτσι, το άρθρο 3^ο του Ν. 2802/2000 υπάγει στην έννοια του υπαλλήλου εκτός από τον εθνικό δημόσιο υπάλληλο, όπως ορίζεται από τα ά. 13 στ.α' και 263^α ΠΚ και τον κοινοτικό υπάλληλο, καθώς και τον εθνικό δημόσιο υπάλληλο των λοιπών κρατών μελών της Ε.Ε. Ο ίδιος νόμος επίσης ορίζει στο άρθρο 4^ο ότι το αδίκημα της δωροδοκίας από ή προς τα μέλη της Επιτροπής των ΕΚ, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Δικαστηρίου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου των ΕΚ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, τιμωρείται όπως εκείνο που τελείται από ή προς τους Υπουργούς της Ελληνικής Κυβέρνησης, τα εκλεγμένα μέλη της ελληνικής Βουλής και τα μέλη των Ελληνικών Ανωτάτων Δικαστηρίων, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους³⁰⁸.

Με το άρθρο 5^ο του οικείου νόμου εισήχθη μια νέα διάταξη που θεμελιώνει ποινική ευθύνη των διευθυντών της επιχείρησης ή των προσώπων που έχουν την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχειρήσεις, για περιπτώσεις που κάποιο από τα πρόσωπα που τελεί υπό τις εντολές τους διαπράξει για λογαριασμό της επιχείρησης πράξη δωροδοκίας³⁰⁹. Το άρθρο 5^ο λοιπόν του σχετικού νόμου θεμελιώνει ένα έγκλημα γνήσιας παράλειψης³¹⁰ του διευθυντή της επιχείρησης ή

³⁰⁴ Άρθρο 1^ο.

³⁰⁵ www.dsnet.gr

³⁰⁶ Άρθρο 3^ο.

³⁰⁷ Βλ. Καρκαλή Ι., Το νέο νομικό καθεστώς...ό.π., σελ. 544.

³⁰⁸ Από άποψη βέβαια ουσιαστικού δικαίου δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αυτή η εξομοίωση στο βαθμό που δεν υπάρχουν διακεκριμένα εγκλήματα δωροδοκίας για τα εν λόγω πρόσωπα. Ιδιαίτερη σημασία έχει σε δικονομικό επίπεδο, καθώς η ίδια διάταξη του άρθρου 4^{ου} απαγορεύει την εφαρμογή των ειδικών δικονομικών διατάξεων περί ευθύνης των Υπουργών, ορίζοντας ότι τα εν λόγω πρόσωπα δωσιδικούν ενώπιον του δικαστηρίου των Εφετών.

³⁰⁹ Εννοείται πράξη ενεργητικής δωροδοκίας, καθώς από τη διατύπωση δεν προκύπτει με σαφήνεια κάτι τέτοιο.

³¹⁰ Εδώ δεν έχουμε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση, αφού κάθε σχέση εποπτείας δεν σημαίνει και ιδιαίτερη υποχρέωση αποτροπής των άδικων ενεργειών των προσώπων που εποπτεύονται.

του έχοντος την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου της επιχείρησης για μη παρεμπόδιση της πράξης της ενεργητικής δωροδοκίας, που για λογαριασμό της επιχείρησής του τελεί ένα πρόσωπο, το οποίο βρίσκεται στον υπηρεσιακό του έλεγχο³¹¹.

Στην παρ. 2 του άρθρου 6^{ου} του Ν. 2802/2000 ορίζεται ότι οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται και όταν το αδίκημα της δωροδοκίας τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, ακόμα και αν η πράξη δεν είναι αξιόποινη κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε. Πρόκειται στην ουσία για μια διεύρυνση, ειδικά για τα εγκλήματα δωροδοκίας, της αρχής της ενεργητικής υπηκοότητας³¹², στο βαθμό που δεν ισχύει η προϋπόθεση που θέτει ο γενικός κανόνας του ά. 6 ΠΚ, να χαρακτηρίζεται δηλαδή η πράξη του Έλληνα πολίτη ως αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε. Καθίσταται έτσι πρόδηλο ότι το αυξημένο ενδιαφέρον για την καταπολέμηση της δωροδοκίας σε επίπεδο ΕΚ οδήγησε εδώ το νομοθέτη να παραβλέψει τους λόγους επιείκειας προς τον Έλληνα πολίτη και του σεβασμού της ξένης νομοθεσίας, που επέβαλαν τη γενική προϋπόθεση³¹³ του τιμωρητού της πράξης και κατά τους νόμους της χώρας που αυτή τελέστηκε. Η διάταξη πάντως αυτή έχει σημασία για την τέλεση της δωροδοκίας τόσο στην αλλοδαπή, εκτός της Ε.Ε., όσο και εντός της Ένωσης³¹⁴. Στο δε 7^ο άρθρο του σχετικού νόμου η Ελλάδα αναγνώρισε ρητά και την αρμοδιότητα του ΔΕΚ να αποφαινεται για την ερμηνεία της Σύμβασης μετά από την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων των δικαστηρίων της χώρας, όπως έπραξε και για την Σύμβαση PIF.

Ενώ λοιπόν ο Ν. 2802/2000 τροποποίησε τις άνω διατάξεις του ΠΚ, ο Ν. 2803/2000, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, προβλέπει στο άρθρο 3^ο αυτού, υπό τον τίτλο «Δωροδοκία», την ποινική κύρωση (φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και

³¹¹ Προϋπόθεση δε για μια τέτοια ευθύνη από παράλειψη είναι ο διευθυντής να γνώριζε την επίμαχη συμπεριφορά του υφισταμένου του και να μπορούσε να την αποτρέψει.

³¹² Βλ. άρθρο 6 ΠΚ.

³¹³ Ως εξωτερικό όρο του αξιοποιούν.

³¹⁴ Αυτό γιατί, αν την εν λόγω Σύμβαση δεν την κυρώσουν όλα τα κράτη, δεν ισχύει. Έτσι, αν εμείς μετά το ά. 1^ο ενσωματώσαμε τη ρύθμιση αυτή με ξεχωριστή διάταξη και υπάρχουν κράτη μέλη που δεν το έπραξαν, τότε συνεχίζει να έχει πρακτικό ενδιαφέρον και εντός της ΕΕ η διάταξη.

δήμευση των δώρων ή της αξίας τους) για τις πράξεις της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας, που όμως ορίζονται στα άρθρα 2 και 3 του από 27.9.1996 Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των ΕΚ που κύρωσε ο νόμος αυτός. Σχετικά, παρατηρούνται κάποιες διαφορές στην περιγραφή της δωροδοκίας μεταξύ των άρθρων 2 και 3 του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης αφενός και αυτής των τροποποιημένων με το Ν. 2802/2000 άρθρων 235 και 236 ΠΚ αφετέρου³¹⁵. Επίσης, σύμφωνα με τη διατύπωση των άρθρων 2 και 3 του Πρωτοκόλλου, η πράξη για την οποία δωροδοκείται ο υπάλληλος θα πρέπει να είναι «αντίθετη προς τα επίσημα καθήκοντά του, στο πλαίσιο των καθηκόντων του ή κατά την άσκηση των καθηκόντων του», ενώ κατά τη διατύπωση του ά. 235 ΠΚ θα πρέπει η ενέργεια ή η παράλειψη αυτή να «ανάγεται στα καθήκοντά του ή να αντίκειται σ' αυτά».

Εν τούτοις, πέραν των ως άνω διαφορών, ιδιαίτερη σημασία έχει η διαπίστωση ότι, στην κατ' άρθρα 2 και 3 του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης δωροδοκία, η πράξη του υπαλλήλου θα πρέπει να ζημιώνει ή να μπορεί να ζημιώσει τα οικονομικά συμφέροντα των ΕΚ. Επομένως, πρόκειται για ένα έγκλημα με περιουσιακό χαρακτήρα (απειλή ή βλάβη της περιουσίας της Κοινότητας.) Η εξειδίκευση, ωστόσο, του χαρακτήρα της υπηρεσιακής ενέργειας του υπαλλήλου δεν συνεπάγεται την απειλή διαφορετικής ποινικής κύρωσης και κατά συνέπεια δε θεμελιώνει διακεκριμένο έγκλημα σε σχέση με την κοινή δωροδοκία³¹⁶.

³¹⁵ Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση αναφέρεται: ζητά ή λαμβάνει ...ωφελήματα ή υποχρεώσεις τούτων», ενώ στη δεύτερη «ζητεί ή λαμβάνει...ωφελήματα ή δέχεται υπόσχεση τούτων».

³¹⁶ Βλ. σχετικά Μπιτζιλέκη Ν., Υπηρεσιακά Εγκλήματα, Άρθρα 235-263^α ΠΚ, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 153 επ.

Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η προστασία των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, αποτελεί κύριο μέλημα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και σήμερα πλέον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα αυξανόμενα δε φαινόμενα εγκληματικότητας που παρατηρούνται στον τομέα αυτό είχαν οδηγήσει την Κοινότητα στην απόφαση να λάβει πιο αποτελεσματικά μέτρα προστασίας των οικονομικών της συμφερόντων στρεφόμενη προς τα μέσα που διαθέτει το ποινικό δίκαιο.

Με αφορμή την υπόθεση του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού, υιοθετήθηκε η αρχή της εξομοίωσης στο ά. 280 ΣΕΚ, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν τα ίδια μέτρα καταπολέμησης της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας με εκείνα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της απάτης κατά των ιδίων οικονομικών συμφερόντων. Με βάση την ως άνω αρχή και ερμηνεύοντας την ανωτέρω κοινοτική διάταξη, υποστηρίχθηκε από μέρος της θεωρίας ότι η Κοινότητα διαθέτει ίδια ποινική αρμοδιότητα. Τη θέση αυτή ωστόσο, αντικρούει η κρατούσα άποψη, η οποία, μεταξύ άλλων, υποστηρίζει ότι η ανάθεση ή όχι ποινικής αρμοδιότητας στην Κοινότητα δεν θα πρέπει να συνάγεται εμμέσως και σιωπηρά, αλλά αντιθέτως, θα πρέπει να ορίζεται ρητά στο κείμενο των συνθηκών. Επίσης υπογραμμίζεται ότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η βούληση των κρατών μελών και να μην μεταβαίνει η Κοινότητα αυθαίρετα από την εξομοίωση στην εναρμόνιση.

Σημαντική τομή στην όλη προβληματική της αρμοδιότητας της Κοινότητας στο πεδίο του ποινικού δικαίου αποτέλεσαν οι δύο αποφάσεις του ΔΕΚ για το περιβάλλον και τη θαλάσσια ρύπανση τα έτη 2005 και 2007 αντίστοιχα. Όπως αναλυτικά εκτέθηκε, το Δικαστήριο ακύρωσε τις σχετικές Αποφάσεις-Πλαίσιο που είχαν εκδοθεί στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα. Ειδικότερα, αναγνώρισε κοινοτική αρμοδιότητα για την επιβολή στα κράτη μέλη της υποχρέωσης

ποινικοποίησης και για την οριοθέτηση του αξιοποίνου μέσω οδηγιών σε τομείς βασικών στόχων της Κοινότητας (ά. 2 ΣΕΚ) που αποτελούν ειδικότερα αντικείμενα της δράσης αυτής, κατά το ά. 3 ΣΕΚ, όταν η λήψη μέτρων σχετικά με το ποινικό δίκαιο των κρατών μελών θεωρείται αναγκαία, για να εξασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανόνων. Η αναγνώριση, ωστόσο, αυτή εκ μέρους του ΔΕΚ ίδιας ποινικής αρμοδιότητας της Κοινότητας δεν προκύπτει ούτε από το γράμμα ούτε από το πνεύμα της ΣΕΚ. Δεδομένης δε της μη ρητής εκχώρησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών μελών στον τομέα του ποινικού δικαίου κατά την προσχώρησή τους στις Συνθήκες, καθίσταται σαφές ότι μία τέτοια αναγνώριση, ακόμα και αν αυτή προέρχεται από το ΔΕΚ, αντιβαίνει στην αρχή της περιορισμένης εξουσιοδότησης και της υπεροχής. Όπως επισημάνθηκε, μόνο μία ρητή πρόβλεψη στο κείμενο των συνθηκών θα ήταν σύμφωνη με την αρχή της νομιμότητας, λαμβανομένης βέβαια υπόψη και της βούλησης των κρατών μελών.

Παράλληλα, η ΕΕ με τα νομικά μέσα που διαθέτει προσπάθησε και συνεχίζει να προσπαθεί στην κατεύθυνση μιας αποτελεσματικής προστασίας των κοινοτικών οικονομικών συμφερόντων. Κάτι τέτοιο συνάγεται σαφώς από τον σχετικό Κανονισμό που εκδόθηκε στο πλαίσιο του κοινοτικού πυλώνα, την πρόταση Οδηγίας για την ποινική προστασία των κοινοτικών οικονομικών της συμφερόντων, αλλά και την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της OLAF. Στον ενωσιακό δε πυλώνα, η Σύμβαση PIF με τα σχετικά πρωτόκολλά της και η Σύμβαση για τη δωροδοκία, οι οποίες αναλύθηκαν ανωτέρω, ενισχύουν την προσπάθεια της Κοινότητας να εξασφαλίσει τα συμφέροντά της.

Επιπλέον, από την επισκόπηση των πρωτοβουλιών της Κοινότητας αναδείχθηκαν οι συνεχείς προσπάθειές της για την ίδρυση της ΕΕΑ, όπως αυτή προβλέφθηκε αρχικά στο σχέδιο του Corpus Juris, καθώς επίσης όπως διαπιστώθηκε από την συμβολή της Eurojust και την σχετική πράσινη βίβλο που εξέδωσε η Επιτροπή για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας. Η θεσμοθέτηση της ΕΕΑ προβλέφθηκε και στο ίδιο το κείμενο

της Συνταγματικής Συνθήκης, η οποία μετά τα αρνητικά δημοψηφίσματα δεν κατέστη δυνατό να τεθεί σε ισχύ. Ανάλογη πρόβλεψη απαντά και στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, η οποία αν και δεν τέθηκε σε ισχύ, βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη.

Όσον αφορά δε στην ελληνική έννομη τάξη, αναλύθηκαν οι διατάξεις των ν. 2802/2000 και ν. 2803/2000, με τους οποίους κυρώθηκαν η Σύμβαση για τη δωροδοκία και η Σύμβαση PIF και διαπιστώθηκαν τα προβλήματα της ελληνικής νομοθεσίας σε σχέση με τις προσβολές των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η πλειονότητα των ερμηνευτικών προβλημάτων έγκειται κυρίως στις λανθασμένες επιλογές του Έλληνα νομοθέτη, οι οποίες θα μπορούσαν να αποφευχθούν, αν είχε ακολουθηθεί το γράμμα των διατάξεων των Συμβάσεων.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι βλέψεις της Κοινότητας σε σχέση με την ποινική προστασία των οικονομικών της συμφερόντων συνοψίζονται στην περαιτέρω διεύρυνση του αξιοποίνου αναφορικά με μορφές προσβολής των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. που θα απλώνεται στο χώρο της απάτης και από αμέλεια, αλλά και στην ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων, καθώς και στη δημιουργία της ΕΕΑ, η οποία θα διενεργεί τις έρευνες διακρατικά, θα ασκεί τις διώξεις, θα συντονίζει την προδικασία και θα παραπέμπει σε δίκη, χωρίς ωστόσο, να καθίσταται βέβαιη η εξασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων για μια δικαιοκρατούμενη δίκη³¹⁷. Με αφορμή αυτούς τους στόχους της Κοινότητας, αναλογίζεται κανείς αν η υπεροχή της ασφάλειας, που επιδιώκει η ΕΕ, αποτελεί ταυτόχρονα τον κύριο σκοπό της πορείας της, δεδομένου ότι υφίστανται άλλα έννομα αγαθά των ευρωπαίων πολιτών, τα οποία είναι μεν πιο σημαντικά από αυτά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας, αλλά στα οποία, δυστυχώς, δεν παρέχεται ικανοποιητική προστασία.

³¹⁷ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Οικονομικά συμφέροντα...ό.π., σελ. 1325.

Πηγές/Βιβλιογραφία

1. Αλεξανδρής Β., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1821/2002 απόφαση, *Ποιν.Δικ.* 2002, σελ. 371
2. Αναγνωστόπουλου Ηλία, Από το εθνικό δίκαιο στο ποινικό δίκαιο των εθνών, *Ποιν.Χρον.* Ν/2000, σελ. 5-11
3. Του ίδιου, Απάτη και κοινοτική απάτη (άρθρο τέταρτο έως έκτο ν. 2803/2000) *Ποιν. Χρον.* ΝΑ/2001, σελ. 759-762
4. Αργυρόπουλος Χριστόφορος, Οι δικονομικές ρυθμίσεις απέναντι στην εθνική έννομη τάξη, *Υπερ.* 1999, σελ. 1116-1122
5. Delmas M.-Marty/J.A.E. Vervaele (eds), *The implementation of the Corpus Juris in the Member States*, Vol. 1, Intersentia, 2000, σελ. 374 επ.
6. Δημητράτος Νικόλαος, Προβλήματα ποινικής δογματικής στο κατώφλι της τρίτης χιλιετίας, *Ποιν. Χρον.* Ν/2000, σελ. 381-384
7. Δούβας Γεώργιος (2002), *Οι ευρωπαϊκές κατά το ελληνικό ποινικό δίκαιο. Προσέγγιση με βάση τον άξονα: απάτη-λαθρεμπορία*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα
8. Ζημιανίτης Δημήτριος, Σύγχρονες εξελίξεις στην κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης, με αφορμή τις εργασίες της συνέλευσης για τη «συνταγματική συνθήκη», *ΕΕΕΑ* 1/2003, σελ. 122, σελ.127
9. Του ίδιου, Η συμβολή των ευρωπαϊκών θεσμών αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας και ιδίως, της Eurojust στη δημιουργία ενός χώρου κατοχύρωσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, *Ποιν. Χρον.* ΝΤ/2003, σελ. 200-207
10. Του ίδιου, Δυσλειτουργίες της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαρθρωτικές αγκυλώσεις, προβλήματα εθνικής πολιτικής και προοπτικές υπέρβασής τους, *Ποιν.Χρον.* ΝΣΤ/2006, σελ. 778-784
11. Του ίδιου (2007), *Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ε.Ε. Θεσμικό πλαίσιο, κεκτημένο και προοπτικές*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, σελ. 83-140.
12. Του ίδιου, Θεσμικές ανακατατάξεις και προοπτικές του ευρωπαϊκού χώρου Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας υπό το πρίσμα της «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης», *Ποιν. Δικ.* 7/2007, σελ. 907-911

13. Του ίδιου, Παρατηρήσεις στην απόφαση της 23/10/2007 του ΔΕΚ, στην υπόθεση C-440/05, *Ποιν. Δικ.* 2007, σελ. 1158 επ.
14. Ζησιάδης Βασίλειος (2001), *Η οικονομική εγκληματικότητα. Το ουσιαστικό και δικονομικό οικονομικό ποινικό δίκαιο*. Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη
15. Hassemer Winfried, «Corpus Juris» Προς ένα ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο; *Υπερ.* 1999, σελ. 596-604
16. Hecker Bernd (2005), *Europaisches Strafrecht*, Springer, Berlin Heidelberg
17. Huber Barbara (4-6.3.1999), *Das Corpus Juris als Grundlage eines Europaischen Strafrechts, Europaisches Kolloquium, Trier*, ed., iuscrim, 2000
18. Ιωακειμίδης Π.Κ. (2004), *Η ελληνική προβληματική για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Η «κρίση συνταγματοποίησης» της Ε.Ε.* Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθ-Κομοτηνή
19. Jaap Van Der Hulst (1993), *EC Fraud*, Ed. Kluwer
20. Jescheck Hans-Heinrich, Δυνατότητες και όρια ενός ποινικού δικαίου για την προστασία της Ε.Ε., *Ποιν.Χρον. ΜΖ*, σελ. 481-492
21. Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, Corpus Juris και τυποποίηση του Ποινικού φαινομένου στο χώρο της Ε.Ε., *Υπερ.* 1999, σελ. 622-642
22. Της ίδιας, Παρατηρήσεις στην Συμβ. ΑΠ. 1197/2001 Στ. Τμ. *Ποιν.Δικ.* 10/2001, σελ. 990-996
23. Της ίδιας, Ευρωπαϊκή σύγκλιση και ποινικό δίκαιο-σύγχρονες εξελίξεις, *Ποιν.Δικ.* 12/2001, σελ. 1284-1292
24. Της ίδιας, Το ευρωπαϊκό εγχείρημα διαμόρφωσης κοινών ποινικών κανόνων. Οι ουσιαστικές διατάξεις του Corpus Juris κατά το νέο τροποποιημένο σχέδιο των προτάσεων της Φλωρεντίας, *Ποιν. Χρον. ΝΑ/2001*, σελ. 97-108
25. Της ίδιας, Η πρόταση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη δημιουργία Ευρ.Εισαγγελικής Αρχής και το σχεδιασμό των εγκλημάτων κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας στα πλαίσια του Α' Πυλώνα-Διάλογος με την Πράσινη Βίβλο, *Ποιν.Δικ.* 5/2002, σελ. 563-571
26. Της ίδιας, Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε.: Από τον αστυνομικό (Europol) στον δικαστικό (Eurojust) συντονισμό- Η προοπτική της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, *Ποιν.Δικ.* 2/2003, σελ. 165-177

27. Της ίδιας, Προβληματική της σύγχρονης νομολογίας του Α.Π. στο χώρο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, *Ποιν.Δικ.* 11/2003, σελ. 1255-1276
28. Της ίδιας (2003), *Το Ποινικό Δίκαιο στην Ε.Ε. Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης*, Εκδ. Σάκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη
29. Της ίδιας, Αναζητώντας κοινοτική αρμοδιότητα για την ποινική καταστολή-μια κρίσιμη καμπή των εξελίξεων για το ποινικό δίκαιο στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ένωσης, *ΕΕΕΔ* 1/2004, σελ. 63-83
30. Της ίδιας, Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, *Ποιν.Δικ.* 5/2004, σελ. 567-581
31. Της ίδιας, Νομολογία ΔΕΚ και νέες δυνατότητες παρέμβασης της Ε.Ε. στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, *Ποιν.Δικ.* 4/2006, σελ. 476-483
32. Της ίδιας, Οικονομικά συμφέροντα Ε.Ε. και κρατών μελών: Προβάδισμα ενωσιακού δικαίου ή εθνικής νομοθεσίας; *Ποιν.Δικ.* 11/2007, σελ.1315-1325
33. Καρκαλής Ιωάννης, Το νέο νομικό καθεστώς για την καταπολέμηση της δωροδοκίας και της ευρωαπάτης, *Ελλην. Επιθ. Ευρωπ. Δικαίου* 3/2001, σελ. 533-547
34. Κουτουλάκου Σ., Κέντρο διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου- Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ε.Ε.Η μονάδα Eurojust, Εκδ. Αντώνη Σάκουλα 2003
35. Lecou Claude, *Aqon*, Oktobre 1999, No 24.
36. Μανιτάκης Αντώνης, Εκχώρηση αρμοδιοτήτων στην Ε.Ε. και η επιφύλαξη κυριαρχίας κατά το άρθρο 28 παρ. 2 και 3 Σ, *ΕΕΕΔ* 2003 , σελ. 754
37. Μανωλεδάκης Ιωάννης, Προβληματισμοί για τη συγκρότηση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού ποινικού δικαστικού χώρου, *Υπερ.* 1999, σελ. 1091-1137
38. Του ιδίου, Η νέα διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου και ο κίνδυνος υποβάθμισης του νομικού μας πολιτισμού, *Αρμεν/λος* 2000, σελ. 3-13
39. Του ιδίου, Μπορεί να επιβιώσει το Ποινικό Δίκαιο- όπως διαμορφώθηκε μέχρι σήμερα στον ευρωπαϊκό χώρο- και στο νέο αιώνα; *Υπερ.* 2000, σελ. 15-24
40. Μουζάκης Διονύσιος, Επί της ποινικής αρμοδιότητας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Μία κριτική προσέγγιση), *Ποιν. Χρον.* ΝΔ/2004, σελ. 485-507

41. Μπιτζιλέκης Ν.Ε. (2001), *Υπηρεσιακά εγκλήματα, Άρθρα 235-263^α ΠΚ*, Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη
42. Μυλωνόπουλος Χρήστος, Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, *Υπερ. 1991*, σελ. 1061-1077
43. Του ιδίου (2001), *Ποινικό δίκαιο. Ειδικό μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (άρθρα 372-406 ΠΚ)*, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας
44. Του ιδίου, Η κοινοτική απάτη, *Ποιν.Λόγος 1/2004*, σελ. 7-17
45. Παπαγιάννης Δονάτος (2001), *Ο ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα
46. Παπαθανασόπουλος Ευστράτιος, Παρουσίαση της ημερίδας για τη Eurojust *Ποιν.Δικ. 2/2003*, σελ. 197-198
47. Του ιδίου, Πρωτοβουλίες υπό εξέλιξη στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικά θέματα- Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας, *Ποιν. Δικ. 10/2003*, σελ. 1131-1134
48. Του ιδίου, Νέες προοπτικές στη συγκρότηση ενός δικαστικού ευρωπαϊκού χώρου ασφάλειας και ελευθερίας, *Ποιν. Χρ. ΝΓ/2003*, σελ. 103-106
49. Περιστεράκη Αναστασία, Τα οικονομικά εγκλήματα κατά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας-Corpus Juris. *Ποιν.Δικ. 2/2002*, σελ. 204-207
50. Schaerlaekens Luc, *OLAF and its Cooperation with the Institutions of New Member States*, σε *Justice and Home Affairs in the EU, Liberty and Security Issues after Enlargement*, Ed. Edward Elgar, σελ. 167 επ.
51. Sieber Ulrich, Η εξέλιξη του ποινικού δικαίου στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ενοποίησης, *Υπερ. 1993*, σελ. 823-845
52. Σκανδάμης Νίκος (2003), *Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Θεσμοί της Ε.Ε.*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή
53. Σπινέλλης Διονύσιος, Το Corpus Juris για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Υπερ. 1999*, σελ. 4-24
54. Του ιδίου (1999), Πρόλογος σε Ένωση Ευρωπαίων Νομικών, *Προς ένα Ευρωπαϊκό Δικαστικό Χώρο, Corpus Juris ποινικών διατάξεων για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε.*, Αθήνα, σελ. 7 επ.
55. Του ιδίου, *The implementation of the Corpus Juris in the Member States*, Vol. 1, Intersentia, 2000, σελ. 383-384

56. Στάγκος Πέτρος, Η ορθή νομική βάση για τη θέσπιση του Corpus Juris υπό τους όρους της συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, *Υπερ. 1999*, σελ. 1123-1137
57. Στεργιούλης Ευάγγελος, Eurojust: Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Δικαστικής Συνεργασίας, *Ποιν. Δικ. 3/2001*, σελ. 299-301
58. Του ίδιου, Η αστυνομική και δικαστική συνεργασία στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, *Ποιν.Δικ. 8-9/2005*, σελ. 1067-1071
59. Στεφάνου Δημήτριος-Πετρουλάκης Γιώργος (2005), *Το ευρωπαϊκό σύνταγμα. Βασικές καινοτομίες στη δομή και λειτουργία της Ε.Ε.*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
60. Συκιώτου-Ανδρουλάκη Αθανασία, Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τα δύο σχέδια του Corpus Juris και η προοπτική μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ. *Ποιν.Χρον. Ν/2000*, σελ. 389-405
61. Τσόλκα Όλγα (1994), Ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έννομης τάξης. *Αντεγκληματική πολιτική Ι*, Επιμέλεια Ν. Κουράκη, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, σελ. 191-203
62. Της ίδιας, Απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Άρθρο τέταρτο του ν. 2803/2000, *Ποιν.Χρον. ΝΑ/2001*, σελ. 750-758
63. Της ίδιας, Η πορεία προς το Corpus Juris: Παράγοντας αναδιαμόρφωσης της δικονομικής προστασίας του κατηγορουμένου, *Οι ποινικές επιστήμες στον 21^ο αιώνα*, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, επιμ. Κουράκη Ν., Εκδ. Αντ. Σάκκουλα (2001), σελ. 1167-1206
64. Φιλόπουλος Παναγιώτης, Κοινοτικό και εθνικό Ποινικό Δίκαιο, *Ποιν.Χρον. ΝΓ/2003*, σελ. 289-317
65. Φλωρίδης Βασίλειος, Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Α') Συμβολή στη συζήτηση για την καθιέρωση του θεσμού, *Ποιν.Δικ. 5/2005*, σελ. 613-620
66. Του ίδιου, Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Μέρος Β') Συμβολή στη συζήτηση για την καθιέρωση του θεσμού, *Ποιν.Δικ. 6/2005*, σελ. 756-764

67. Του ίδιου, Το διεθνές νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στη θεσμική θωράκιση της Ε.Ε., *Ποιν.Δικ.* 2/2007, σελ. 203-211.
68. Χαραλαμπίκης Αριστοτέλης, Διαχρονικά και επίκαιρα προβλήματα του Ποινικού Δικαίου, *Ποιν. Λόγος* 2002, σελ. 11 επ.
69. Του ίδιου, Οι πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις στο χώρο του Ποινικού Δικαίου, *Ποιν. Χρον. ΝΓ/2003*, σελ. 865-877
70. Του ίδιου (2003), *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό μέρος*, 5^η έκδοση, Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα Κομοτηνή
71. Του ίδιου, Η σχέση απάτης κατά του δημοσίου και της λεγόμενης κοινοτικής απάτης, *Ποιν. Λόγος* 2004, σελ. 977
72. Χατζηπασαργλής Κων/νος, *Διοικητική και δικαστική συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας καταπολέμησης της απάτης (OLAF) και των εθνικών αρχών στην Ε.Ε*, από την Επιστημονική Διημερίδα της 29/2-01/3/2008, που διοργάνωσε το ΠΙΜΣ «Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση» του Γενικού Τμήματος Δικαίου του Πάντειου Πανεπιστημίου με θέμα «Ελευθερίες-Δικαιώματα-Ασφάλεια
73. Ψαρούδα-Μπενάκη Άννα, Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο; Σκέψεις με αφορμή το Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, *Ποιν. Χρον. ΝΓ/2003*, σελ. 961-970
74. Νομική Βιβλιοθήκη, Ο ρόλος της Eurojust στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας –Ευρωπαϊκό συνέδριο, εκδ. 2003.

Δικτυακοί Τόποι

1. http://ec.europa.eu/anti_fraud/
2. http://ec.europa.eu/comm/dgs/olaf/mission/index_el.html
3. <http://www.eurojust.europa.eu>
4. <http://lawb.intrasoftnet.com>
5. www.Eurolex.europa.eu
6. www.dsanet.gr

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

8 2 10 15 2015

2 η ΑΠΡ. 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000066975